

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้า เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้รวบรวมและนำเสนอ ในบทนี้ประกอบด้วย ความหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของการบริหารงานกิจการ นักเรียน ขอบข่ายของการบริหารงานกิจการนักเรียนซึ่งรวมถึง งานที่โรงเรียนต้องปฏิบัติตาม พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 ระเบียบที่เกี่ยวข้อง และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน งานที่โรงเรียนต้องจัดบริการนักเรียน งานที่ส่งเสริมให้มีขึ้นในโรงเรียน งานสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับศิษย์เก่า รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารงานกิจการนักเรียน ซึ่งได้มาจากความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ ซึ่ง รวบรวมจากเอกสารและผลงานวิจัยมีดังต่อไปนี้

ความหมายของการบริหารงานกิจการนักเรียน

ภิญโญ สาร (2526 : 290) ได้ให้ความหมายของการบริหารกิจการนักเรียนว่า หมายถึงการบริหารและนิเทศบรรดากิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งได้แก่ การสำรวจเด็กเข้าเรียน การรับนักเรียน การทำทะเบียนเกี่ยวกับนักเรียน เป็นต้น

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (ม.ป.ป. : 197) ได้กล่าวว่าการบริหารงานกิจการนักเรียนหมายถึง การดำเนินงานหรือกิจการต่าง ๆ ในโรงเรียน ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนทุกเรื่องในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในห้องเรียน

ประวัตี พันผาสุข (2529 : 108) ได้สรุปความหมายของการบริหารงานกิจการนักเรียนว่าหมายถึงการส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนมีกิจกรรมพิเศษในโรงเรียน อันนอกเหนือจากกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ที่ดีให้มากที่สุด

กล้า ทองขาว (2531 : 97) กล่าวว่าการบริหารกิจการนักเรียนหมายถึง ศิลปในการ ดำเนินภารกิจทั้งหลายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในโรงเรียน

กิติมา ปริศิฉิลก (2532 : 165) ได้ให้ความหมายของงานกิจการนักเรียนว่า หมายถึงการจัดดำเนินกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนใน

ห้องเรียน ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน และเริ่มตั้งแต่ก่อนที่นักเรียนจะเข้าเรียน ระหว่าง
อยู่ในโรงเรียน จนกระทั่งออกจากโรงเรียน

กาญจนา ศรีกาพสินธุ์ (2535 : 13) ได้สรุปความหมายของงานกิจการนักเรียนว่า
เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนโดยตรง นอกเหนือจากการสอนในชั้นตามปกติเป็นงานที่มุ่ง
ส่งเสริม การเรียนของนักเรียนให้ก้าวหน้า ประสบผลสำเร็จ และมุ่งส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่
ของนักเรียน ในโรงเรียนให้ดำเนินไปด้วยดี อันจะมีผลถึงการพัฒนาบุคลิกภาพ และความรู้
ความสามารถ หรือความถนัดเฉพาะตนของนักเรียนแต่ละคนให้ก้าวหน้าและเป็นประโยชน์สูงสุด
แก่ตัวของเขาเอง ทั้งในขณะที่มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน และเมื่อสำเร็จการศึกษาออกไปสู่อาชีพการ
งานอีกด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 443) ได้กล่าวว่า
งานกิจการนักเรียน หมายถึงงานที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนทั้งหมด เพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนการ
สอนในหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่าการบริหารงานกิจการนักเรียน เป็นการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับตัว
นักเรียนในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในห้องเรียน แต่มุ่งส่งเสริมการเรียนของนักเรียน
และชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนในโรงเรียนให้ดำเนินไปด้วยดี เพื่อจะเพิ่มพูนความรู้ความ
สามารถและประสบการณ์ที่ดีให้นักเรียนให้มากที่สุด

ความสำคัญของการบริหารงานกิจการนักเรียน

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2520 : 6 - 8) ได้ให้ความคิดเกี่ยวกับความจำเป็นและความ
สำคัญของงานกิจการนักเรียนไว้ 7 ประการดังนี้

1. สังคมเป็นตัวกำหนดปรัชญาของการดำรงชีวิต ซึ่งชีวิตมีความต้องการหลาย
อย่างโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีสถาบันหลายอย่างในสังคมเป็นตัวกำหนดความ
ต้องการของบุคคลและสถาบันเหล่านี้ในขณะที่เดียวกันก็เป็นตัวกำหนดบทบาทของโรงเรียนอีก
ด้วย สถาบันดังกล่าวได้แก่ บ้าน ศาสนา รัฐบาล เป็นต้น โรงเรียนมีบทบาททั้งส่งเสริมและ
ควบคุมบุคคลากรต่างๆ ซึ่งบุคคลากรต่างๆ เหล่านี้เป็นผู้สร้างหลักสูตรและกระบวนการเรียน
ซึ่งนักเรียนจำเป็นต้องเรียน นักเรียนมาโรงเรียนมิใช่จะมาเพื่อเรียนหนังสืออย่างเดียว แต่มา
เรียนรู้เพื่อที่จะใช้ชีวิตอยู่ในสังคมที่สับสน และซับซ้อนได้อย่างมีความสุข โรงเรียนจำเป็นต้อง
ช่วยเหลือนักเรียนเหล่านี้ และกิจกรรมนักเรียนเป็นส่วนที่จะช่วยเหลือได้เป็นอย่างมาก

2. เรายอมรับกันว่า กระบวนการเรียนรู้มิได้เกิดขึ้นในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว เด็กนักเรียนได้เรียนรู้อะไรหลายอย่างนอกห้องเรียน คนส่วนใหญ่ต้องเรียนรู้จากคนอื่น ต่างคนต่างเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การบริหารกิจการนักเรียนส่วนใหญ่อยู่นอกห้องเรียน จึงมีส่วนช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้กว้างขวางยิ่งขึ้น

3. ความเป็นจริงที่ว่าคนที่สอบได้ที่ 1 ไม่จำเป็นต้องมีชีวิตเจริญก้าวหน้ามากไปกว่าคนที่สอบได้ที่รองๆ หรือท้ายๆ คนที่สอบได้ที่ 1 อาจมีความรู้ดีในห้องเรียน คนที่สอบได้ท้ายๆ อาจมีความรู้หลายอย่างนอกห้องเรียนดีกว่าคนที่สอบได้ที่ 1 เสียอีก การบริหารกิจการนักเรียนจึงมีส่วนช่วยนักเรียนได้เป็นอย่างมาก

4. คนเรปกคิจะไม่นิ่งเฉย มีการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ ทั้งการกระทำและความคิด มโนภาพของแต่ละบุคคลจะมีพลังงานมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม ถ้าอยู่ในวัยเด็กจะมีพลังกายมากกว่าพลังความคิด ในวัยผู้ใหญ่จะมีพลังความคิดมากกว่าพลังกาย ส่วนวัยหนุ่มสาวจะมีพลังกายและพลังความคิดควบคู่กันไป พลังที่มีอยู่ในตัวบุคคลไม่ว่าจะเป็นพลังกายหรือพลังความคิด ย่อมมีการใช้และควบคุมส่วนเกินควบคู่กันไป พลังส่วนเกินนี้หากใช้ไม่ถูกทาง จะนำไปสู่การทำลาย สร้างความเสียหายหรือความเสื่อมต่างๆ ได้ ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องพยายามควบคุมพลังงานส่วนเกินนี้เอาไว้ และไปแสดงออกในทิศทางที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนและสังคม

5. เป้าหมายของการศึกษา คือ การให้เด็กนักเรียนมีความเจริญงอกงามในทุกๆ ด้านทั้งทางกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ เพื่อการเจริญเติบโตเป็นคนที่สมบูรณ์ การศึกษาในห้องเรียนมีส่วนช่วยให้เด็กมีความเจริญงอกงามทางด้านสติปัญญา ส่วนการศึกษานอกห้องเรียนมีส่วนช่วยต่อเติม ความเจริญงอกงามของเด็กเพิ่มขึ้นอีก ทั้งทางกาย สังคม และอารมณ์ ดังนั้นการศึกษานอกห้องเรียนก็อาจนับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารกิจการนักเรียน

6. มนุษย์เราจะหวงแหนทะนุถนอม บำรุงรักษาในสิ่งที่ตนเองรู้สึกว่ามีส่วนเป็นเจ้าของ การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน การบริหารโรงเรียนก็เป็นอีกทางหนึ่งที่แสดงให้เห็นนักเรียนเห็นว่า เขามีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของโรงเรียนของเขา เมื่อเป็นเช่นนี้เขาย่อมจะไม่ทำลายโรงเรียนและชื่อเสียงของโรงเรียนของเขา กิจกรรมเช่นนี้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารกิจการนักเรียนเช่นกัน

7. การศึกษาในห้องเรียนส่วนใหญ่ เป็นการนำไปสู่อาชีพหลัก กิจกรรมนักเรียนหลายอย่างเป็นการส่งเสริมอาชีพรอง มีคนไทยไม่น้อยเลยทีเดียว ที่มีชื่อเสียงและประสบความสำเร็จในชีวิตด้วยอาชีพรอง

ภิญโญ สาร (2526 : 290) ได้กล่าวว่าการบริหารงานกิจการนักเรียนเป็นงานสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูใหญ่มีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องดำเนินการทุกอย่างภายในโรงเรียน เพื่อให้กิจการนักเรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้โดยยึดหลักการว่า โรงเรียนควรพยายามให้เด็กในวัยเรียนทุกคนได้มีโอกาสมาเป็นนักเรียนอย่างเสมอภาค และยุติธรรม เพราะการศึกษาช่วยทำให้เด็กเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นพลเมืองดีของชาติ การศึกษาช่วยให้คนมีความรอบรู้และฉลาด มีไหวพริบรู้จักแก้ปัญหาต่างๆ ของตนเอง รู้จักปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสังคม การศึกษาช่วยพัฒนาบุคคลให้รู้จักใช้ความสามารถของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพและช่วยให้ประสบผลสำเร็จในการดำเนินชีวิต

ธีรวุฒิ ประทุมนพรัตน์ (2534 : 6) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารกิจการนักเรียนมีความสำคัญมาก ทั้งนี้เพราะเกี่ยวข้องกับใกล้ชิดกับการพัฒนาเยาวชนให้เจริญเติบโตสมบูรณ์ดีพร้อม ทั้งอารมณ์ สังคม และจิตใจ การบริหารวิชาการสามารถพัฒนาได้มากทางด้านสติปัญญา และกระทำได้มากในห้องเรียนปกติ การบริหารกิจการนักเรียนที่กระทำนอกห้องเรียนปกติ สามารถพัฒนาเยาวชนทั้งทางด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ ซึ่งมีความสำคัญที่จะช่วยให้เยาวชนเป็นคนสมบูรณ์ สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้ดีในสังคม และช่วยให้นักเรียนเป็นพลเมืองดีที่ประเทศชาติพึงปรารถนา

กล่าวโดยสรุป การบริหารงานกิจการนักเรียนมีความสำคัญต่อตัวนักเรียน สังคม และประเทศชาติ เพราะเป็นกิจกรรมที่ช่วยดูแลเอาใจใส่นักเรียนทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ โดยให้โอกาสนักเรียนได้พัฒนาอย่างเท่าเทียมเสมอกัน อันเป็นการสร้างคุณภาพชีวิตของนักเรียน เพื่อจะได้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

ประโยชน์ของงานกิจการนักเรียน

สำนักงานโครงการรับความช่วยเหลือ (2528 : 23 - 24) ได้กล่าวว่างานกิจการนักเรียนมีประโยชน์หลายประการ คือ

1. ช่วยประสานประโยชน์ระหว่างโรงเรียน กับชุมชนและหน่วยงานอื่นๆ
2. ช่วยส่งเสริมสุขภาพนักเรียนอย่างทั่วถึง
3. ส่งเสริมการดำเนินชีวิตร่วมกันในโรงเรียนและชุมชนตามระบอบประชาธิปไตย และ ปลุกฝังความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความรับผิดชอบขึ้นในตัวนักเรียน
4. ช่วยส่งเสริมความถนัดและความสามารถในแต่ละบุคคล
5. ช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนและการขาดเรียน

6. สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูและนักเรียน
7. มีระบบในการบริหารงาน และแบ่งความรับผิดชอบในโรงเรียนอย่างทั่วถึง
8. ส่งเสริมจรรยาบรรณทางอันดีงามในสังคม และเทิดทูนวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ
9. ส่งเสริมและพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียน ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้เทคนิคในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม

10. กิจกรรมนักเรียนเป็นสื่อกลาง ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ (2535 : 13) กล่าวว่าการบริหารกิจการนักเรียนย่อมมุ่งหมายที่จะให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนในเรื่องต่อไปนี้

1. ช่วยให้เด็กได้สำรวจตนเอง เข้าใจตนเอง ในด้านความต้องการ ความสนใจ และความถนัด ความสามารถ
2. เพื่อช่วยให้ครูรู้จักเด็กแต่ละราย ได้ดีขึ้น และสามารถส่งเสริม ความสนใจ ความถนัด ความสามารถ ของแต่ละคนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
3. ช่วยให้เด็กได้เพิ่มพูนประสบการณ์และทักษะ
4. ช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพ และพัฒนาการของเด็กได้อย่างเต็มที่
5. ช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จในงานของตน ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความสุข
6. ส่งเสริมสัมพันธภาพ ศีลธรรมจรรยา ในการอยู่และทำงานร่วมกันในโรงเรียน
7. ส่งเสริมการปกครองตนเองตามแนวทางประชาธิปไตยอันพึงปรารถนา
8. ช่วยให้เด็กทุกคนได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน และได้รับประโยชน์สูงสุดเท่าเทียมกัน

กล่าวโดยสรุปการบริหารงานกิจการนักเรียนมีประโยชน์โดยตรงต่อนักเรียน ช่วยให้นักเรียนได้สำรวจตนเอง เข้าใจตนเอง ช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพและพัฒนาการของเด็ก ในขณะเดียวกันก็ช่วยให้ครูได้รู้จักเด็ก ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ทำให้เด็กมีโอกาสได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาในทุกๆ ด้านไปพร้อมกันอย่างเต็มที่ เพื่อจะได้มีชีวิตที่มีความสุขทั้งในวัยเด็ก และเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ อันจะส่งผลถึงการพัฒนาประเทศชาติโดยรวม

ขอบข่ายของการบริหารงานกิจการนักเรียน

การบริหารงานกิจการนักเรียนเป็นงานบริหาร โรงเรียนที่สำคัญด้านหนึ่ง ซึ่งเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน จากความหมาย ความสำคัญ และและโยชน์ของการบริหารงานกิจการนักเรียน แสดงให้เห็นว่างานบริหารกิจการนักเรียนควรมีขอบข่ายกว้างขวาง ครอบคลุมกิจกรรมหลายๆ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน ดังเช่น กล้า ทองขาว (2531 : 97) ได้กล่าวว่า การบริหารกิจการนักเรียนถึงหมายกว้างขวางเกินไป จึงใช้ว่างานบริการนักเรียน และมีผู้เสนอขอบข่ายของการบริหารงานกิจการนักเรียนไว้ ทั้งแตกต่าง และคล้ายคลึงกันดังนี้

เฟเบอร์ และ เชียร์รอน (Faber and Chearron, 1970 : 213) ได้กล่าวว่า ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาระดับใดการบริหารกิจการนักเรียนควรครอบคลุมภารกิจ 7 ประการดังนี้

1. การสำรวจนักเรียนในห้องถิ่นที่การศึกษารับผิดชอบ
2. การจัดรายการปฐมนิเทศสำหรับนักเรียน
3. การจัดบริการแนะแนว
4. การจัดบริการเพื่อสุขภาพและอนามัย
5. การจัดระเบียบนักเรียนเพื่อเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล
6. การประเมินผลความเจริญงอกงามของนักเรียน
7. วินัย และการแก้ปัญหาทางวินัย

เอลสบรี (Elsbree อ้างถึงใน กิตติมา ปรีดิติก, 2532 : 166) ได้กล่าวถึงการบริหารงานกิจการนักเรียนว่า เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการทำสำมะโนนักเรียน การสำรวจนักเรียนที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์เข้าเรียน การรับนักเรียนเข้าเรียน การย้ายโอนนักเรียน การแบ่งชั้นแบ่งกลุ่มนักเรียนตามความถนัดหรือตามอายุ การดูแลความเจริญก้าวหน้าของเด็ก การช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาด้านการเรียนและอื่นๆ การวัดผลการเรียนของนักเรียนเป็นระยะๆ การหาวิธีและเทคนิคต่างๆ ในการวัดผล การสร้างข้อทดสอบ การวางแผนการทดสอบ การสร้างข้อสอบมาตรฐานเพื่อการประเมินผลการเรียนและเพื่อเลื่อนชั้นนักเรียน การรายงานผลการเรียนและอื่นๆ เกี่ยวกับนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ การทำบันทึกต่างๆ ของนักเรียนไว้โดยละเอียด เพื่อประโยชน์ในการจัดบริการให้ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ รวมถึงการดูแลด้านระเบียบวินัยและความประพฤติของนักเรียน ตลอดจนความรับผิดชอบในการดูแลเอาใจใส่ในการบริการและสวัสดิการ รวมทั้งสุขภาพอนามัย และจิตวิทยาพัฒนาการเด็กไปพร้อมๆ กัน

แคมเบล และคณะ (Campbell and other, 1962 : 101 - 104) ได้ให้ความเห็นว่า การบริหารงานกิจการนักเรียนนั้นเป็นการให้บริการนักเรียน เพื่อที่จะให้การเรียนในชั้นมีความ

สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ภารกิจของสถานศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานกิจการนักเรียนมีหลายประการที่นับว่าสำคัญ ๆ มีดังนี้

1. การสำรวจจำนวนนักเรียนในห้องที่ที่ศึกษา เพื่อวางแผนการเรียนการสอน จำนวนครูที่ต้องมี จำนวนห้องเรียนที่ต้องใช้ เป็นต้น
2. ทะเบียนและ บัญชีนักเรียน รวมทั้งประวัติและอายุในเกณฑ์บังคับ
3. บริการด้านต่าง ๆ สำหรับนักเรียนได้แก่ การศึกษานักเรียน การบริการแนะแนวและเป็นพี่ปรึกษา บริการทดสอบ การบริการเยี่ยมบ้านและสังคมสงเคราะห์ บริการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาการพูดและการได้ยิน บริการด้านการแพทย์และพยาบาล บริการการศึกษาพิเศษสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาทางกาย อารมณ์ สติปัญญา และเด็กปัญญาเลิศ
4. งานดูแลความประพฤตินักเรียน

ภิญโญ สาร (2526 : 306) ได้กล่าวไว้ว่าการบริหารกิจการนักเรียน เริ่มตั้งแต่การสำรวจนักเรียนที่มีอยู่ในเกณฑ์บังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา ที่เรียกว่าสามะโนนักเรียน การรับเข้าเรียน การลงทะเบียนเรียน การแบ่งกลุ่มแบ่งชั้น กิจกรรมนอกหลักสูตรทั้งหลายที่นักเรียนจัดทำ ตลอดจนบริการเพื่อสวัสดิการที่โรงเรียนจัดให้แก่ นักเรียน

กิติมา ปรีดีคิลก (2532 : 167 -168) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนแบ่งเป็นข้อใหญ่ๆ 4 ข้อ ดังนี้

1. การจัดทำทะเบียนประวัติ
2. การปกครองนักเรียนและวินัยนักเรียน
3. การจัดบริการต่าง ๆ ได้แก่ห้องสมุด การแนะแนว สุขภาพและการตรวจสุขภาพอาหารกลางวัน ความปลอดภัย รถรับส่งนักเรียน
4. การจัดกิจกรรมนักเรียน กิจกรรมที่ควรจัดได้แก่ สถานนักเรียน ชุมนุม สิ่งตีพิมพ์ นิทรรศการ การแสดงละครและดนตรี การทัศนศึกษา การกีฬา การประชุม และการสังคมสงเคราะห์

ธีรวุฒิ ประทุมพรรัตน์ (2534 : 5) ได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารงานกิจการนักเรียนให้สอดคล้องกับโรงเรียนระดับต่าง ๆ ของไทยไว้ดังนี้ การรับนักเรียนและการทำทะเบียนนักเรียน การควบคุมความประพฤติและระเบียบวินัยนักเรียน การจัดกิจกรรมนักเรียน การจัดบริการแนะแนว การจัดบริการอาหารกลางวัน การจัดบริการห้องสมุด การจัดบริการสุขภาพอนามัยนักเรียน

กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ (2535 : 14 -15) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของการบริหารงานกิจการนักเรียนว่าประกอบด้วยงานที่ต้องดำเนินการหลายด้าน ซึ่งในแต่ละประเทศในแต่ละท้องถิ่น และหรือแต่ละจังหวัด แต่ละโรงเรียนอาจจัดและกำหนดขอบข่ายไม่เหมือนกัน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อกล่าวโดยทั่วไปแล้ว งานแต่ละส่วนนี้ย่อมประกอบไปด้วยกิจการหรือบริการสำคัญรวม 3 ด้านด้วยกันได้แก่

1. การปกครองนักเรียนและการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามอำนาจหน้าที่ของผู้บริหารซึ่งประกอบไปด้วยงานต่อไปนี้ การสำมะโนนักเรียน การรับนักเรียน การแบ่งกลุ่ม การประเมินผลและการเลื่อนชั้น การรายงานผลการเรียนและพัฒนาการของนักเรียน การจัดทำทะเบียนนักเรียน ระเบียบวินัยการรักษาระเบียบวินัยของนักเรียน

2. บริการและสวัสดิการด้านต่างๆ ประกอบด้วย บริการแนะแนว บริการทางวิชาการ บริการรถรับส่งนักเรียน บริการสุขภาพอนามัย บริการอาหารกลางวัน บริการสันตนาการ และการพักผ่อนหย่อนใจ บริการด้านความปลอดภัย บริการด้านอื่นๆ ตามความจำเป็นที่มี

3. กิจกรรมนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 22-42) ได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารงานกิจการนักเรียน จำแนกไว้ 4 งานดังนี้

1. งานที่โรงเรียนต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 ระเบียบที่เกี่ยวข้อง และเรื่องเกี่ยวกับตัวนักเรียน ได้แก่

- 1.1 การจัดทำเขตบริการ
- 1.2 การจัดทำสำมะโนนักเรียน
- 1.3 การเกณฑ์-การรับนักเรียนเข้าเรียน
- 1.4 การปฐมนิเทศผู้ปกครอง
- 1.5 การแก้ปัญหาที่นักเรียนขาดเรียน

2. งานที่โรงเรียนจัดบริการให้นักเรียน ได้แก่

- 2.1 การบริการสุขภาพ
- 2.2 การจัดอาหารกลางวัน
- 2.3 การบริการแนะแนว
- 2.4 การบริการนักเรียนขาดแคลน
- 2.5 ทุนการศึกษา

3. งานที่ส่งเสริมให้มีขึ้นในโรงเรียน ได้แก่

- 3.1 กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ยุวกาชาดและผู้นำเพื่อประโยชน์
- 3.2 กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย
- 3.3 กิจกรรมสหกรณ์นักเรียน
- 3.4 กิจกรรมเสริมสร้างวินัยในโรงเรียน
- 3.5 กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม
- 3.6 กิจกรรมกีฬา
- 3.7 กิจกรรมทัศนศึกษา
- 3.8 กิจกรรมอยู่ค่ายพักแรม
- 3.9 กิจกรรมชุมนุมวิชาการ/กลุ่มสนใจ
- 3.10 กิจกรรมวันสำคัญ
- 3.11 กิจกรรมหน้าเสาธง
- 3.12 กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อ โรงเรียนและชุมชน
- 3.13 กิจกรรมนิทรรศการและผลงานนักเรียน
- 3.14 กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม
- 3.15 กิจกรรมอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น
4. งานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับศิษย์เก่า ได้แก่
 - 4.1 การติดตามผลนักเรียน
 - 4.2 การตั้งสมาคมศิษย์เก่า
 - 4.4 การสรรหาและยกย่องคนดีเด่น ประจำท้องถิ่นและชุมชน

จากขอบข่ายของการบริหารงานกิจการนักเรียนที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวนักเรียน และเป็นหน้าที่ของโรงเรียนจะต้องพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งมีความสำคัญ เพราะเป็นการศึกษาภาคบังคับที่จะต้องให้เด็กทุกคนมีโอกาสเข้าเรียน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องบริหารงานกิจการนักเรียนให้ เป็นไปด้วยดี มีประสิทธิภาพ มีการจัดบริการที่ดีและเหมาะสม จัดกิจกรรมต่างๆที่จะเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีแก่เด็ก ซึ่งจะช่วยให้การบริหารประถมศึกษาประสบผลสำเร็จตามนโยบายและเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 3 โดยศึกษาตามขอบข่ายการบริหารงานกิจการนักเรียน ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เสนอแนะให้โรงเรียนในสังกัดได้ดำเนินการ และรายละเอียดเนื้อหาของแต่ละกิจกรรมมีดังต่อไปนี้

งานที่โรงเรียนต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 ระเบียบที่เกี่ยวข้อง และเรื่องเกี่ยวกับตัวนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 23) กล่าวว่า โรงเรียนประถมศึกษาจะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2532 และ โรงเรียนจะต้องปฏิบัติตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น กฎกระทรวง กฎ ก.ศ. คำสั่งของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ คำสั่งสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด คำสั่งสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหรือกิ่งอำเภอ มติที่ประชุมคณะกรรมการกลุ่ม และต้องปฏิบัติเกี่ยวกับตัวนักเรียน และผู้ปกครอง ซึ่งประกอบด้วย

1. การจัดทำเขตบริการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 259) ได้กล่าวถึงการจัดทำเขตบริการของโรงเรียนว่า หมายถึงพื้นที่ที่โรงเรียนจะต้องรับผิดชอบในการเกณฑ์เด็ก ที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ซึ่งมีภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้านอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว ให้เข้าเรียนทุกคนจนจบหลักสูตรประถมศึกษา ส่วนการจัดทำพื้นที่เขตบริการนั้น ประภาพรรณสุวรรณสุข (2526 : 259) ได้กล่าวว่า การจัดทำเขตบริการทางการศึกษา โรงเรียนน่าจะพิจารณาองค์ประกอบตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 กฎกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2525 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2524 เป็นต้น

ถ้าพิจารณาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาในข้อ 4 ว่า “โรงเรียนประถมศึกษาหรือโรงเรียนสาขาที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่จะต้องอยู่ห่างจากโรงเรียนประถมศึกษาเดิม ตามเส้นทางคมนาคมไม่น้อยกว่าหกกิโลเมตร” และถ้าหากพิจารณาในอีกแง่หนึ่ง ในการเลิกสัมนโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการออกระเบียบว่าด้วยการเลิกสัมนโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2523 โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 เช่นกันกล่าวว่า “โรงเรียนประถมศึกษาตั้งแต่สองโรงขึ้นไป ซึ่งอยู่ห่างกันไม่เกินสามกิโลเมตร และมีจำนวนนักเรียนแต่ละโรงเรียนไม่เกิน 120 คน การคมนาคมระหว่างโรงเรียนไม่ลำบาก ถ้าคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดพิจารณาเห็นว่า การยุบโรงเรียนดังกล่าวเป็นโรงเรียนเดียวกันจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอนมากขึ้น ก็ให้ยุบรวมเป็นโรงเรียนเดียวกันให้” จากระเบียบกระทรวงศึกษาที่อ้างถึงดังกล่าว จะเห็นว่ากล่าวถึงระยะทางเกี่ยวกับสถานที่ตั้งของโรงเรียนไว้

อย่างชัดเจน คือถ้าจัดตั้งโรงเรียนขึ้นใหม่จะต้องห่างจากโรงเรียนเดิมโดยเส้นทางคมนาคม หก กิโลเมตร หมายความว่าโรงเรียนใหม่ที่ตั้งขึ้นจะให้บริการทางการศึกษาในรัศมีของโรงเรียน สามกิโลเมตร ส่วนระเบียบว่าด้วยการเลิกสั้มโรงเรียนประถมศึกษา ก็กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า โรงเรียนจะต้องอยู่ห่างกันไม่เกินสามกิโลเมตร นักเรียนต้องน้อยกว่า 120 คน และการคมนาคมต้องไม่ลำบากจึงจะสามารถยุบรวมเป็นโรงเรียนเดียวกันได้

จากระเบียบที่นำมากล่าวอ้าง เป็นสิ่งจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการจัดทำ เขตบริการให้แน่ชัดเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ โรงเรียนและตัวนักเรียน ดังที่ประภาพรรณ สุวรรณสุข (2526 : 810) สรุปถึงผลดีของการจัดทำเขตบริการศึกษาไว้ดังนี้

1. สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการลงทุนการศึกษา เรามีทรัพยากรทางการศึกษาอยู่จำกัด หากสามารถพิจารณาแนวทาง เพื่อแก้ไขปัญหาหลาย ๆ ประการ เช่นการใช้ อาคารสถานที่เพื่อมิให้เกิดการลงทุนสูญเปล่า การสร้างอาคารแล้วใช้ไม่ได้เต็มที่ หรือบรรจุครู ผู้สอนเข้าประจำการแล้ว เกิดการเคลื่อนย้ายนักเรียนไปในเขตบริการอื่น ๆ ทำให้มีห้องเรียนว่างเปล่า ครูมากเกินความจำเป็น หรือในทำนองกลับกันเป็นการเตรียมตัวล่วงหน้า

2. สามารถประหยัดวัสดุ ครุภัณฑ์ และสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ สื่อการเรียนการสอน วัสดุ ครุภัณฑ์ที่จัดให้กับโรงเรียนต่าง ๆ นั้น สามารถใช้กับนักเรียนจำนวนมากหากนำมาใช้กับนักเรียนจำนวนน้อย ย่อมได้ประโยชน์ไม่คุ้มค่า

3. ประหยัดเวลาในการเดินทาง หากสามารถจัดเขตบริการทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพจริง ๆ แล้ว ครู-นักเรียนก็ไม่จำเป็นต้องเสียเวลาในการเดินทางไกลเกินความจำเป็น และลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางอีกด้วย

4. มีความปลอดภัยแก่นักเรียน นักเรียนในระดับประถมศึกษาเป็นเด็กเล็ก ขาดความสามารถในการควบคุมตนเอง มีความคิดคะนองตามวุฒิภาวะของตน การเดินทางไปศึกษาเล่าเรียนในระยะทางไกล ๆ นั้น บังเกิดผลเสียหายต่อนักเรียนไม่น้อย ดังจะเห็นได้จากเจตนารมณ์ของ พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ. ศ. 2523 ได้ให้โอกาสแก่ผู้ปกครองขอ ยกเว้นการเกณฑ์เด็กเข้าเรียนได้ (มาตรา 6)

ส่วนการจัดทำเขตบริการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2536 : 23) ได้เสนอแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดทำเขตบริการพอสรุปได้ดังนี้

1. โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน และสำนักงานการศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ควรร่วมกันแบ่งพื้นที่เขตบริการของโรงเรียนทุกโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ โดยไม่ให้มีพื้นที่ซ้ำซ้อนหรือขาดหายไป โดยพิจารณาจากสภาพภูมิประเทศ การคมนาคม และทะเบียนบ้านเป็นเกณฑ์

2. นำแผนที่เขตบริการที่ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ จัดทำขึ้นมาขยายให้เด่นชัดเพื่อสะดวกในการปฏิบัติ และแจ้งให้คณะครูทราบ

2. การจัดทำสำมะโนนักเรียน

ภิญโญ สาธร (2526 : 290) กล่าวว่า การจัดทำสำมะโนในโรงเรียน หมายถึง การสำรวจเด็กซึ่งอยู่ในท้องที่ อันเป็นที่ตั้งโรงเรียนที่อยู่ในเกณฑ์เข้าโรงเรียนตามกฎหมาย

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (ม.ป.ป. : 198) กล่าวว่า การจัดทำสำมะโนนักเรียนเป็นการสำรวจเด็กในท้องที่โรงเรียนตั้งอยู่ว่า มีจำนวนมากน้อยเท่าใด อยู่ในเกณฑ์ต้องเข้าโรงเรียนตามการศึกษาภาคบังคับ

กาญจนา ศรีกาพลสินธุ์ (2535 : 22) กล่าวว่า การสำมะโนนักเรียนคือการสำรวจและทำบัญชีแสดงจำนวน รายชื่อข้อมูลสำคัญบางอย่างของเด็กที่จะมาเข้าเรียนในโรงเรียนในปีการศึกษาต่อไป เพื่อใช้สำหรับเตรียมการทุกอย่างให้พร้อมสำหรับการมาเรียนของนักเรียน

สรุปได้ว่าการจัดทำสำมะโนนักเรียนเป็นการสำรวจจำนวนเด็กที่อยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับในเขตบริการของโรงเรียน ทำให้โรงเรียนทราบจำนวนนักเรียนที่จะเรียนในโรงเรียนในปีต่อไป ซึ่งสามารถนำข้อมูลนักเรียนมาเตรียมการหรือจัดทำด้านอื่น ๆ ดังเช่น เกรียร์เดอร์ (Grieder อ้างถึงใน กาญจนา ศรีกาพลสินธุ์, 2535 : 22) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดทำสำมะโนนักเรียนว่า ในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะพิจารณานำผลการสำมะโนนักเรียนมาใช้ประโยชน์ในงานบริหารด้านอื่น ๆ อีกหลายอย่าง กล่าวคือ

1. เพื่อใช้ในการพิจารณาการก่อสร้างอาคารสถานที่
2. เพื่อพิจารณาว่าโรงเรียนควรรับเด็กในขอบเขตพื้นที่ใด
3. เพื่อใช้ในการพิจารณาจัดยานพาหนะรับ - ส่ง
4. เพื่อใช้ในการทำโครงการบริการต่างๆ
5. เพื่ออนุวัตรให้เป็นไปตามกฎหมาย การศึกษาภาคบังคับและกฎหมายแรงงาน

งาน

6. เพื่อใช้ในการพิจารณาจัดหาเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาให้กับเด็กบางรายที่มีความบกพร่องบางประการ เช่น หูตึง สายตาไม่ปกติ เป็นต้น
7. เพื่อใช้ในการวิเคราะห์การย้ายถิ่นของพลเมืองในจังหวัดที่ตั้งโรงเรียน
8. เพื่อรู้ที่อยู่ของนักเรียนที่ย้ายเข้าและออกจากจังหวัดที่ตั้งโรงเรียน
9. เพื่อทราบจำนวนนักเรียนที่ย้ายเข้าในโรงเรียนเอกชน

10. เพื่อแจ้งข้อมูลต่อหน่วยงานที่ดูแล ความสงบสุขของประชาชนในชุมชน เมื่อคราวจำเป็น

จะเห็นได้ว่าการจัดทำสำมะโนนักเรียน เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนควรจัดทำขึ้น เพื่อประโยชน์ของโรงเรียนในการเตรียมการ และจัดบริการด้านต่างๆ แก่นักเรียน ส่วนโรงเรียน จะทำสำมะโนนักเรียนแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับสภาพของโรงเรียน ซึ่งกาญจนา ศรีกาพลสินธุ์ (2535 : 22-26) ได้ แนะนำวิธีดำเนินการทำสำมะโนนักเรียนสรุปได้ดังนี้

1. การทำสำมะโนนักเรียนตามช่วงเวลาที่กำหนด ซึ่งปกติทำปีละครั้ง อาจ จะกำหนดทำในเดือนใดเดือนหนึ่งตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น การสำรวจลักษณะนี้ กระทำกันหลายวิธีได้แก่

1.1 การสำรวจจำนวนนักเรียนที่กำลังเรียนในโรงเรียนอยู่แล้ว ว่าจะ สมัครงเรียนในโรงเรียนเดิมในหน้าต่อไปอีกชั้นละกี่คน

1.2 ในบางท้องถิ่นโดยเฉพาะท้องถิ่นที่มีขนาดเล็ก เช่นในเขตตำบล หรืออำเภอ หรือกิ่งอำเภอขนาดเล็กที่มีประชากรอาศัยอยู่ไม่มากนัก อาจกำหนดให้เจ้าหน้าที่ สำรวจเดินทางไปพบบิดา-มารดา หรือผู้ปกครองเด็กตามบ้าน เพื่อสำรวจจำนวนเด็กที่จะเข้า เรียนในปีต่อไป

1.3 การสำรวจโดยอาศัยข้อมูลจากทะเบียนราษฎร

2. การทำสำมะโนแบบต่อเนื่องเป็นวิธีการที่ต้องใช้บัตร ที่เรียกว่าบัตร สำมะโน(Census card) ซึ่งต้องกรอกข้อมูลทั้งหมดของเด็กแต่ละคนลงในบัตรแต่ละแผ่นแล้ว เก็บรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ ระเบียบ ตลอดช่วงเวลาที่เด็กมีอายุอยู่ในเกณฑ์ที่จะต้องศึกษาอยู่ ในโรงเรียน

3. การเกณฑ์ - การรับนักเรียนเข้าเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2526 : 176) ได้ให้ ความหมายของการเกณฑ์-การรับนักเรียนเข้าเรียนว่า หมายถึงการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ ประถมศึกษา พ. ศ. 2523 มาตรา 6, 7 และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการส่งเด็กเข้า เรียนในโรงเรียนประถมศึกษา พ. ศ. 2524 ในเรื่องนี้ ธีรวุฒิ ประทุมพนรัตน์ (2526 : 6 - 7) ได้สรุปสาระสำคัญของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการส่งเด็กเข้าเรียน ใน โรงเรียน ประถมศึกษา พ. ศ. 2524 ไว้ว่า การรับนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นความรับผิดชอบของคณะกรรมการการประถมศึกษา อำเภอ/กิ่งอำเภอ ที่จะต้องประกาศให้ผู้ปกครองเด็กทราบ ภายในเดือนธันวาคมของทุกปี

ผู้ปกครองจะต้องแจ้งสำรวจเด็กที่มีอายุถึงเกณฑ์บังคับต่อเจ้าหน้าที่ และส่งเด็กเข้าเรียนภายในเจ็ดวันหลังจากเปิดเรียนภาคต้น เมื่อโรงเรียนรับเด็กเข้าเรียนแล้วจะต้องรายงานต่อคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอภายในเจ็ดวัน และกาฏจนา ศรีกาพลลนธุ์ (2535 :34 - 35) สรูลสาระสำคัญในพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ. ศ. 2523 ในส่วนที่เกี่ยวกับการการส่งและการรับเด็กเข้าเรียน ดังนี้

1. เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปีบริบูรณ์ จนถึง 15 ปีบริบูรณ์จะต้องเข้าเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา รวมทั้งสิ้น 6 ปี ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ยกเว้นผู้สอบได้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว (มาตรา 6 วรรคแรก)
2. เด็กที่มีอายุตามเกณฑ์ดังกล่าวอาจจะได้รับการยกเว้นไม่ต้องเข้าเรียน (เมื่อผู้ปกครองร้องขอ) ได้ในกรณีต่อไปนี้
 - มีความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ
 - เป็นโรคติดต่อ (กำหนดไว้ในกฎกระทรวง)
 - ต้องหาเลี้ยงผู้ปกครองที่ทุพพลภาพ ไม่มีหนทางเลี้ยงชีพ และไม่มีผู้อื่นเลี้ยงดูแทน (ถ้าผู้ปกครองดังกล่าวนี้มีเด็กหลายคน ให้ยกเว้นเพียงคนเดียว)
 - มีความจำเป็นอย่างอื่น ตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง เช่น อายุมากเกินไปในระดับชั้นที่เรียน
3. เมื่อเด็กเข้าเรียนแล้ว จะขาดเรียนโดยไม่มีเหตุผลเกิน 7 วันในแต่ละเดือนไม่ได้
4. ผู้ปกครองที่ไม่ปฏิบัติตามข้อ 1 (มาตรา 6) จะถูกปรับไม่เกิน 1,000 บาท จากระเบียบที่กล่าวมาแล้ว จึงเป็นหน้าที่ที่โรงเรียนจะต้องปฏิบัติตาม โดยผู้บริหารโรงเรียนจะต้องศึกษาระเบียบกฎเกณฑ์ในเรื่องนี้ให้ชัดเจน และจัดทำให้ถูกต้อง ดังเช่น ชูศักดิ์ เอกเพชร (2526 : 23) ได้แสดงทัศนะในเรื่องการรับเด็กไว้ว่า การรับนักเรียนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติไม่มีสิทธิ์คัดเลือนักเรียน และโดยปกติการรับนักเรียนเข้าเรียนจะต้องคำนึงถึงห้องที่และภูมิสำเนา ตามทะเบียนบ้านเป็นหลัก และภิญโญ สาธร (2519 : 187) ได้เสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเกณฑ์เด็กเข้าเรียนไว้ว่า สำหรับเด็กที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์บังคับเข้าเรียนนั้น ครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาควรสอดส่องดูแลโดยเปรียบเทียบชื่อเด็กในตำบลของตน กับรายชื่อที่มีอยู่ในโรงเรียน ถ้ามีโรงเรียนเอกชนหรือโรงเรียนอื่นอยู่ด้วย ก็ควรร่วมมือกันทุกฝ่ายสำรวจให้ทราบว่ามีเด็กคนใดที่ไม่ได้มาเรียนตามกฎหมายอีกบ้าง แล้วแจ้งสำนักงานการศึกษาประจำอำเภอเพื่อดำเนินการตามกฎหมายต่อไป นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการ

การประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 32) ได้เสนอแนวปฏิบัติสำหรับโรงเรียนในการรับเด็กเข้าเรียน ดังนี้

1. จัดทำบัญชีรายชื่อเด็กในเขตบริการที่มีอายุถึงเกณฑ์เข้าเรียน
 2. แต่งข้าราชการครูในโรงเรียนเป็นเจ้าหน้าที่รับแจ้งเด็ก และให้โรงเรียนเป็นสถานที่รับแจ้ง สํารวจเด็กในเขตบริการ เพื่อทราบและปฏิบัติ
 3. นำประกาศของ คณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ เกี่ยวกับการส่งเด็กเข้าเรียนไปปิดประกาศไว้ในที่เห็นเด่นชัด เช่นที่ทำการกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน วัด โรงเรียน หรือ ตลาด อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างตามสมควร โดยประกาศนี้จะแนบบัญชีรายชื่อเด็กที่มีอายุถึงเกณฑ์บังคับเข้าเรียนต่อท้ายด้วย
 4. โรงเรียนต้องประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวางและทั่วถึงให้ผู้ปกครองส่งเด็กเข้าเรียน ซึ่งอาจทำได้หลายรูปแบบ เช่นการจัดป้ายประชาสัมพันธ์ ประกาศทางสื่อมวลชน นำเข้าที่ประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส่งไปรษณียบัตร พิมพ์หนังสือฝากนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ หรือประชุมผู้ปกครอง เป็นต้น
 5. รับแจ้งสำรวจเด็กเข้าเรียน
 6. กรณีเด็กในเขตบริการไม่เข้าเรียนภายใน 15 วันนับจากวันเปิดภาคเรียน ภาคต้น โรงเรียนต้องรายงาน ต่อคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ซึ่งคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ จะแจ้งเตือนผู้ปกครองให้ส่งเด็กเข้าเรียน ครั้งที่ 1 และเมื่อแจ้งเตือนแล้วผู้ปกครองยังไม่ส่งเด็กเข้าเรียน ภายใน 21 วันนับแต่วันเปิดเรียนภาคต้น โรงเรียนต้องรายงานคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ซึ่งคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอจะแจ้งเตือนผู้ปกครองให้ส่งเด็กเข้าเรียนอีกเป็นครั้งที่ 2
 7. เมื่อผู้ปกครองที่ถูก คณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ แจ้งเตือนครั้งที่ 1 หรือ 2 ได้ส่งเด็กเข้าเรียนโรงเรียนต้องรายงานต่อ คณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ
 8. โรงเรียนต้องรายงานจำนวนเด็กในเกณฑ์บังคับที่มาเข้าเรียน ไปยังคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ภายในเดือนกรกฎาคม
- จะเห็นได้ว่า การเกณฑ์-การรับนักเรียนเข้าเรียนเป็นภารกิจที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องจัดทำ และเป็นภารกิจที่จะต้องประสานสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นและต้องใช้เวลาดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยต้องยึดระเบียบที่กำหนดไว้เป็นเกณฑ์ ดังนั้นผู้บริหารจะต้องมีการวางแผนและมอบหมายบุคลากรในการดำเนินงานตามสภาพของท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่

4. การประชุมพิเศษผู้ปกครอง

การประชุมพิเศษผู้ปกครองเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้โรงเรียนกับชุมชน และผู้ปกครองได้พบปะกันเช่น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2526 : 179) —ให้ความหมายการประชุมพิเศษว่า หมายถึง การให้คำชี้แจง แนะนำ แก่ผู้ปกครองนักเรียนและผู้เกี่ยวข้องให้ทราบว่าควรปฏิบัติอย่างไร ที่ไหน เมื่อเกิดข้อสงสัย ติดตามสอบถามผู้ใด รวมทั้งการชี้แจงให้เข้าใจหลักสูตร หรือการเรียนการสอน เพื่อผู้ปกครองจะได้เข้าใจถูกต้อง และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและ พัฒนาโรงเรียน โดยช่วยเหลือในสิ่งที่โรงเรียนยังขาดอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับ สมพงษ์ จิตระดับ (2530 : 165) ได้กล่าวไว้ว่าการประชุมพิเศษเป็นการเปิดโอกาสให้ทางโรงเรียน โดยเฉพาะคณะครูในโรงเรียนได้มีโอกาส ประชุมชี้แจง เป้าหมาย หลักการ แนวนโยบายที่มุ่งสร้างเสริมโรงเรียน การขอความร่วมมือในเรื่องการจัดกิจกรรมประเภทต่างๆ การอธิบายหลักสูตร วิชาเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมอื่นๆ และขอความเห็นแนวทางข้อเสนอแนะ การช่วยเหลือจากผู้ปกครองด้วย

จึงกล่าวได้ว่าการประชุมพิเศษผู้ปกครอง เป็นการชี้แจงให้ผู้ปกครองเข้าใจเรื่องเกี่ยวกับโรงเรียน และแนวทางในการจัดการศึกษา เพื่อความเข้าใจอันดีระหว่าง ผู้ปกครองและโรงเรียนอันจะส่งผลต่อการพัฒนานักเรียน และโรงเรียนต่อไป ส่วนการจัดประชุมพิเศษนั้น สอนอง สุวรรณวงศ์ (2529 : 213) ได้เสนอแนะหลักของการประชุมพิเศษไว้ดังนี้

1. ต้องมีการวางแผนเกี่ยวกับโปรแกรม การประชุมพิเศษไว้เป็นการล่วงหน้า และกระทำอย่างรอบคอบทุกขั้นตอน โดยความร่วมมือจากครูทุกฝ่าย
3. กิจกรรมต่าง ๆ ที่ควรจัดขึ้นในการประชุมพิเศษ ควรเป็นกิจกรรมที่อยู่ในขอบข่าย เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือนักเรียนทุก ๆ คน
4. การประเมินการประชุมพิเศษเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องกระทำ เพื่อจะได้ทราบว่า โปรแกรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นนั้น ได้บรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด มีปัญหาอะไร ทั้งนี้เพื่อเก็บเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงแก้ไขในการจัดครั้งต่อไป และในการประเมินอาจใช้เครื่องมือง่าย ๆ ก็ได้ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ และการใช้แบบสอบถาม เป็นต้น

5. การแก้ปัญหานักเรียนขาดเรียน

การขาดเรียนของนักเรียนมีผลต่อการเข้าชั้นของนักเรียน ดังเช่นสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวไว้ว่า สาเหตุที่นักเรียนตกชั้นมากนั้นเกิดจากเวลาเรียนไม่ครบ ตามเกณฑ์ที่กำหนด เจ็บป่วยระหว่างสอบ นักเรียนเรียนซ้ำหรืออ่อนสอดคล้องกับ กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์ (2535 : 58) ได้กล่าวถึงผลเสียของการขาดเรียนว่า

เนื่องจากการขาดเรียนย่อมเป็นอุปสรรคต่อการเรียนของนักเรียน ในสังคมปัจจุบันถือว่าการดูแลให้นักเรียนไปโรงเรียนโดยสม่ำเสมอ ย่อมเป็นการสร้างนิสัยที่ดีให้กับเด็ก เป็นการสร้างโอกาสให้รู้สึกว่าคุณจะสามารถเรียนต่อไปได้จนสำเร็จ สร้างความรู้สึกประทับใจ และกระบวนการดำเนินชีวิตอย่างมีแบบแผน ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อตัวนักเรียนเองในวันข้างหน้าการมาเรียนไม่สม่ำเสมอย่อมทำให้เด็กไม่ได้รับประโยชน์เต็มที่ตามขีดความสามารถสูงสุดของคุณ

การขาดเรียนของนักเรียนเป็นงานที่โรงเรียนจะต้องแก้ไข เพราะตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 (มาตรา 6 วรรคสอง) ได้กล่าวไว้ว่า “การส่งเด็กเข้าเรียนตามวรรคหนึ่ง นักเรียนต้องไม่ขาดเรียนโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือปราศจากเหตุผลอันสมควรเกินเจ็ดวันในหนึ่งเดือน” และการขาดเรียนของนักเรียนย่อมมีสาเหตุ ซึ่งสาเหตุของแต่ละบุคคลอาจเหมือนหรือแตกต่างกันก็ได้ และ วิทยุ สาทร (2526 : 291 - 292) ได้สรุปถึงสาเหตุการขาดเรียนของนักเรียนโดยทั่ว ๆ ไป ไว้ว่า การที่เด็กอยู่ในเกณฑ์เข้าโรงเรียน แต่ขาดเรียนนั้นอาจมีสาเหตุหลายอย่างสาเหตุส่วนมากมีดังนี้

1. เด็กเจ็บป่วยหรือคนในครอบครัวเจ็บป่วย
2. บ้านอยู่ไกลจากโรงเรียนมากเกินไป
3. มีงานต้องทำที่บ้าน
4. มีการถึงแก่กรรมของคนในครอบครัว
5. เรียนไม่ทันเพื่อน หรือสอบตก
6. ขาดแคลนเกี่ยวกับการเงินและอุปกรณ์ หรือมีเหตุอื่นในด้านสังคม

สาเหตุที่เกิดจากโรงเรียนก็มีเช่นกัน

1. ห้องเรียนไม่น่าเข้าเรียนเพราะเหตุต่าง ๆ
2. โรงเรียนตั้งอยู่บริเวณที่ไม่น่าอยู่
3. ระบบการสอนการสอบบกพร่อง
4. ขาดกิจกรรมที่น่าสนใจสำหรับนักเรียน
5. สภาพสังคมและบรรยากาศแห่งการเป็นมิตรภายในโรงเรียนไม่ดีพอ
6. ครูใช้อำนาจบาตรใหญ่น่ากลัว หรือนำรำคาญ
7. อาหารการกินภายในโรงเรียนไม่สะอาด
8. สิ่งที่โรงเรียนจัดให้ไม่มีความหมายนักเรียน และผู้ปกครองไม่เห็น

ประโยชน์

สรุปได้ว่าการขาดเรียนของนักเรียน อาจมีสาเหตุสอดคล้องกับที่กล่าวมาแล้ว หรือสาเหตุอื่น ๆ จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องสำรวจหาสาเหตุ และแก้ไขข้อบกพร่อง

ต่าง ๆ ตามสาเหตุของปัญหานั้น ส่วนเด็กที่ขาดเรียนอยู่เสมอโดยไม่มีสาเหตุจากความจำเป็น ในครอบครัวหรือการกระทำของบุคคลในโรงเรียนแล้ว โรงเรียนจึงควรมีการติดตามศึกษาถึง สาเหตุของการขาดเรียนโดยละเอียด กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ (2535 : 49) ได้เสนอแนะให้ขอ ความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญ เช่น นักจิตวิทยา หรือแพทย์ ช่วยวิเคราะห์สาเหตุที่แท้จริงเพื่อ จะได้แก้ไขปัญหาในการขาดเรียนของนักเรียนแต่ละบุคคลต่อไป

งานที่โรงเรียนต้องจัดบริการให้นักเรียน

การจัดบริการต่าง ๆ ให้แก่นักเรียนนั้น หวน พินธุพันธ์ (2528 : 97) ได้กล่าวไว้ว่า เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับความสะดวก ปลอดภัย โรงเรียนจึงควรจัดบริการต่าง ๆ ให้นักเรียน และกิติมา ปรีดีคิดล (2532 : 174) ได้กล่าวไว้ว่า งานกิจการนักเรียนอีกอย่างหนึ่งที่ผู้บริหารจะ ต้องจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนและเพื่อควมมีประสิทธิภาพสูงขึ้นของกระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ บริการต่างๆ ซึ่งผู้บริหารควรจัดให้มีขึ้น ไม่ว่าจะจัดได้มากน้อยเพียงใดก็ตามขึ้นอยู่กับความ สามารถของผู้บริหารความร่วมมือของคณะครู สถานที่อำนวยการ และงบประมาณสนับสนุน ส่วน พันธ์ หันนาคินทร์ (2529 : 315) ได้กล่าวถึง การจัดบริการแก่นักเรียนว่า โรงเรียน มีหน้าที่ที่จะต้องจัดบริการต่าง ๆ เพื่อให้การศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนเป็นไปด้วยความสะดวก และได้ผลเต็มที่ การบริการเหล่านี้นอกจากจะเป็นไปเพื่อให้การช่วยเหลือแก่นักเรียนให้ได้ ประโยชน์จากการศึกษาอย่างเต็มที่แล้ว ยังอาจใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการศึกษาโดยตรงแก่นักเรียนไปในตัวด้วย

บริการต่าง ๆ ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ส่งเสริมให้ โรงเรียนในสังกัดจัดให้มีขึ้น มีดังนี้

1. การบริการสุขภาพ

สุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นความปรารถนาของมนุษย์ทุกคน การบริการสุขภาพนักเรียน ตามความมุ่งหมายควรส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักดูแลสุขภาพของตนเอง ตลอดจนโรงเรียนจะต้องบริการรักษา ป้องกันสุขภาพ และความปลอดภัยของนักเรียน ดังเช่น พันธ์ หันนาคินทร์ (2522 : 219) กล่าวไว้ว่า การบริการด้านสุขภาพนั้น เป็นภาระที่สำคัญอีกประการหนึ่งของผู้บริหารโรงเรียนพึงจัดด้วยความเอาใจใส่อย่างรอบคอบ เพราะโรงเรียนมีหน้าที่โดยตรงที่จะพัฒนาเด็กในทุก ๆ ด้าน การส่งเสริมสุขภาพอนามัยที่ถูก

ต้องสมบูรณ์ จะช่วยเป็นแรงผลักดันให้เด็กมีความสมบูรณ์ยิ่ง ๆ ขึ้นไปในการมีชีวิตในสังคม โรงเรียนจึงน่าที่จะต้องตั้งความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ในการจัดบริการด้านนี้ไว้

ความมุ่งหมายของการจัดบริการสุขภาพในโรงเรียน จินตนา สรายุทธพิทักษ์ (2536 : 39) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายในการ จัดบริการสุขภาพในโรงเรียนว่า เพื่อการ ส่งเสริมป้องกัน ดำรงรักษา และแก้ไขปัญหาสุขภาพ และ สวัสดิภาพของเด็กวัยเรียน ให้อยู่ ในสภาพปกติปราศจากโรค อันเป็นอุปสรรคในการศึกษาเล่าเรียน และการเจริญเติบโตตามวัย และสามารถที่จะนำประสบการณ์ที่ได้รับ จากการบริการสุขภาพในโรงเรียน ไปปฏิบัติเป็น ตัวอย่างแก่ชุมชน และครอบครัวต่อไป การป้องกัน การดูแลรักษาสุขภาพนักเรียน โรงเรียน ควรจะดำเนินการให้ครอบคลุมอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอตามขอบข่ายของการบริการสุขภาพ ดัง เช่นกรมอนามัย (2526 : 1) ได้ให้ความเห็นว่าขอบข่ายของการบริการสุขภาพอนามัยนักเรียน ควรประกอบด้วย

1. งานด้านสุขศึกษาในโรงเรียน
2. งานด้านสุขภาพในโรงเรียนและสิ่งแวดล้อม
3. งานด้านบริการสุขภาพอนามัยในโรงเรียน

ในการจัดกิจกรรมในการบริการสุขภาพนั้น จินตนา สรายุทธพิทักษ์ (2536 :39) ได้กล่าวถึงกิจกรรมในการบริการสุขภาพนักเรียนว่าประกอบด้วย

1. การตรวจสุขภาพนักเรียน เพื่อค้นหานักเรียนที่เจ็บป่วยหรือมีความผิดปกติที่ต้องแก้ไข
2. การติดตามผลนักเรียนที่เจ็บป่วย ให้ได้รับการรักษาที่ถูกต้อง โดยความเห็นชอบของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และ ผู้ปกครอง
3. การป้องกันโรคติดต่อหรืออุบัติเหตุในโรงเรียน
4. การให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้น แก่นักเรียน ที่เจ็บป่วยเล็กน้อยในโรงเรียน
5. การแนะแนวสุขภาพและการส่งเสริมสุขภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 453) ได้กล่าวถึงกิจกรรมที่ควรจัดในโครงการบริการสุขภาพ ว่าควรประกอบด้วย

1. การตรวจสุขภาพนักเรียน เพื่อหาความผิดปกติทางด้านสุขภาพของนักเรียนตั้งแต่ระยะแรก การตรวจอาจตรวจโดยแพทย์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือครู ตามความเหมาะสม

2. การบริการทันตอนามัย โดยจัดให้มีการเฝ้าระวังทันตอนามัยในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนทุกคนรู้จักรักษาฟันของตนเองให้สะอาด แข็งแรง และคงทนตลอดชีวิต
3. การสร้างภูมิคุ้มกัน โดยการร่วมมือกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ในการตรวจสุขภาพ และฉีดวัคซีนป้องกันโรคแก่นักเรียน
4. การให้บริการสุขภาพนักเรียน โดยจัดส่งนักเรียนที่เจ็บป่วยเข้ารับรักษาตามสถานอนามัย หรือโรงพยาบาล และจัดทำบัตรส่งตัวเข้ารับรักษา
5. การอบรมผู้นำนักเรียนฝ่ายอนามัย เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ด้านการดูแลสุขภาพ การปฐมพยาบาลเบื้องต้น การปรับปรุงสิ่งแวดล้อม เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านอนามัย และข่าวสารด้านอนามัย ช่วยครูปฏิบัติงานอนามัย ช่วยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขปฏิบัติงานด้านอนามัย และช่วยเหลือดูแลทางบ้านด้านอนามัย
6. จัดทำบัตรสุขภาพประจำตัวนักเรียน การจัดทำบัตรสุขภาพประจำตัวนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบข้อมูลด้านสุขภาพนักเรียน จะได้พัฒนาและส่งเสริมด้านสุขภาพอนามัยนักเรียนได้ตรงกับสภาพของนักเรียน

จากกิจกรรมในการบริการสุขภาพนักเรียนดังกล่าว จะเห็นได้ว่ากิจกรรมดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับการ ป้องกัน และรักษา และให้ความรู้แก่นักเรียน อันเป็นหน้าที่ของโรงเรียน ดังเช่น เซาร์ มณีวงษ์ (2529 : 50) ได้กล่าวว่า โรงเรียนมีบทบาทสำคัญต่อการให้ความรู้ และจัดบริการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยต่อประชากรในวัยเรียน คือ นักเรียน เพราะโรงเรียนใกล้ชิดกับนักเรียน ปลุกฝังหรือปูพื้นฐาน หรือแนวทางที่ดีแก่การดำรงชีวิตของนักเรียน งานสุขศึกษา งานส่งเสริม และบริการสุขภาพอนามัยในโรงเรียน จะได้รับผลสำเร็จเพียงใดขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ และมีนโยบายในการปฏิบัติอย่างดี

ประภาพรรณ สุวรรณสุข (2526 : 839) ได้เสนอหลักการ วิธีดำเนินงาน และการประเมินโครงการสุขภาพอนามัยไว้ ดังนี้

1. โครงการสุขภาพนักเรียนที่จัดขึ้น ต้องเป็นที่ยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน
2. โครงการสุขภาพในโรงเรียน ควรดำเนินการโดยคณะกรรมการ และมีบุคลากรรับผิดชอบในการบริการต่าง ๆ อย่างเพียงพอ
3. การจัดทำโครงการสุขภาพในโรงเรียน ควรดำเนินการโดยใช้วิธีการประชาธิปไตย

4. จัดให้ครอบคลุมทั้งบริการสุขภาพ การจัดสิ่งแวดล้อม และการให้ความรู้ด้านสุขภาพ และองค์ประกอบเหล่านี้ต้องสัมพันธ์กัน
5. โครงการสุขภาพที่จัดขึ้นในโรงเรียน ควรให้บริการแก่นักเรียนทุกคนอย่างทั่วถึง ไม่ควรจัดเพื่อนักเรียนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ
6. โครงการสุขภาพที่จัดขึ้นในโรงเรียน ควรเป็นบริการที่มุ่งป้องกันและส่งเสริมมากกว่า การให้การรักษาพยาบาล
7. โครงการสุขภาพในโรงเรียน ควรใช้บุคลากรทางการแพทย์ เช่น แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นประโยชน์มากที่สุด
8. โครงการสุขภาพในโรงเรียนควรจัดให้ มีความสอดคล้องกับโครงการสุขภาพของชุมชนด้วย
9. โครงการสุขภาพในโรงเรียนควรเป็นโครงการ ที่สามารถถ่ายโอนการเรียนรู้ไปสู่ครอบครัวและชุมชนได้ด้วย

สำหรับวิธีการดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียน มีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

1. สำรวจสุขภาพของนักเรียน ด้วยการประเมินคุณภาพ ซึ่งจะช่วยให้โรงเรียนได้ทราบถึงภาวะทางสุขภาพของนักเรียนด้านต่างๆ อาจทำได้โดยการสังเกต สัมภาษณ์ ตรวจสุขภาพ และดูจากบัตรสุขภาพประจำตัวนักเรียน ทั้งนี้ เพื่อจะได้ทราบภาวะสุขภาพของนักเรียนว่ามีปัญหาอย่างไร หรือไม่
2. ศึกษาปัญหาและความต้องการด้านสุขภาพของนักเรียนเมื่อสำรวจภาวะสุขภาพของนักเรียนแล้ว อาจพบว่านักเรียนบางส่วนมีปัญหาด้านสุขภาพ อาจนำเอาปัญหาสุขภาพของนักเรียนที่พบมาศึกษา เพื่อทราบปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือด้านสุขภาพที่แท้จริงของนักเรียน
3. จัดทำโครงการสุขภาพขึ้นในโรงเรียน ด้วยความร่วมมือของบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ โดยพิจารณาถึงงานที่จะทำว่ามีอะไรบ้าง จะทำอย่างไร งานด้านจัดสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ จะต้องทำอะไรบ้าง เมื่อพิจารณาถึงงานแต่ละด้านที่จะต้องทำ และรู้งานที่จะต้องทำนั้นเป็นอย่างไรแล้ว ก็พิจารณาตัวบุคคลที่จะต้องรับผิดชอบงานแต่ละอย่าง โดยคำนึงถึงความสามารถความสนใจ และทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่จะต้องทำงานนั้นว่า แต่ละคนทำอะไรจะต้องเกี่ยวข้องกับประสานงานกับใคร เมื่อใด เป็นต้น

สรุปได้ว่างานบริการสุขภาพนักเรียน เป็นกิจกรรมที่สำคัญและจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องจัดให้มีขึ้น เพื่อสุขภาพอนามัยที่ดีของนักเรียน โรงเรียน และชุมชน ในการ

ดำเนินงานบริการสุขภาพนี้จะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง ด้วยความร่วมมือจากบุคคลหลายๆ ฝ่าย จึงจะประสบผลสมดังความมุ่งหมาย

2. การจัดอาหารกลางวัน

การจัดอาหารกลางวันมีความสำคัญและจำเป็นต่อนักเรียนเป็นอันมาก จากการสำรวจสภาพการขาดแคลนอาหาร ของนักเรียนทั่วประเทศ ในปี พ. ศ. 2521 พบว่ามีนักเรียนประถมศึกษาขาดอาหารกลางวัน ถึง 1,111,750 คน หรือ ร้อยละ 17 ของนักเรียนทั้งหมดและขาดแคลนอาหารเช้าจำนวน 355,277 คน หรือร้อยละ 6.12 ของนักเรียนทั้งหมด ในจำนวนนี้มีนักเรียนที่ไม่มีทั้งอาหารเช้า และอาหารกลางวันรับประทาน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2530 : 13) การขาดแคลนอาหารดังกล่าวจะมีผลถึงความเจริญเติบโตและสติปัญญา ของนักเรียน ดังเช่น พระราชบัญญัติ กองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา พ. ศ. 2535 ได้กล่าวถึงเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ว่า เนื่องจากในปัจจุบัน เด็กนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาของทางราชการบางส่วน ไม่ได้รับประทานอาหารอย่างเพียงพอ และถูกต้องตามหลักโภชนาการอันมีผลทำให้การเจริญเติบโตทั้งทางร่างกาย และสติปัญญาของเด็กนักเรียนเหล่านั้นไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน สมควรให้มีการช่วยเหลือส่งเสริม และพัฒนาเด็กนักเรียน ตลอดจนลดภาวะทุพโภชนาการของเด็กนักเรียนดังกล่าวโดยจัดตั้งกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา

จากข้อมูลดังกล่าว เห็นได้ว่าโรงเรียนประถมศึกษาควรที่จะถือเป็นหน้าที่ในการส่งเสริมให้นักเรียนมีอาหารรับประทาน โดยเฉพาะในช่วงที่นักเรียนอยู่ในโรงเรียนดังนั้นโรงเรียนควรจัดให้นักเรียนได้ มีอาหารรับประทานคือมื้อกลางวัน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เห็นความสำคัญในเรื่องนี้จึง ได้จัดสรรงบประมาณ เพื่อให้โรงเรียนในสังกัดดำเนินโครงการอาหารกลางวันครบทุกโรงเรียน ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2530 เป็นต้นมา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2530 : 77)

ความมุ่งหมายของ การจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียน ปัญหาสมบูรณศิริปี (2523 : 146) เสนอแนะถึงความมุ่งหมายของการจัดอาหารกลางวันว่าไม่ควรทำเป็นการค้าเพื่อหากำไร แต่มุ่งเพื่อประโยชน์ที่จะให้เกิดแก่นักเรียนโดยตรงดังนี้

1. เพื่อให้ให้นักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารกลางวัน ที่มีปริมาณและคุณภาพได้สัดส่วนตามหลักโภชนาการ เพื่อช่วยให้นักเรียนมีสุขภาพดี

2. เพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอาหารราคาถูก เป็นการช่วยประหยัดเงินแก่นักเรียนและผู้ปกครอง
3. เพื่อช่วยให้นักเรียนที่มีความขัดสนด้านการเงิน ได้มีอาหารรับประทาน โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย
4. เพื่อช่วยให้นักเรียนและครู ได้รับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะ
5. เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักเรียนและครู ในการรับประทานอาหารกลางวัน
6. เพื่อช่วยป้องกันโรคขาดธาตุอาหาร หรือสารอาหารให้แก่นักเรียน
7. เพื่อเป็นตัวอย่างด้านโภชนาการให้แก่นักเรียนและผู้ปกครอง
8. เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาของนักเรียนทำให้นักเรียนได้เรียนรู้วิชาการต่าง ๆ ในภาคปฏิบัติจริง เช่น ชนิด ประโยชน์ คุณค่าอาหาร การจัด การปรุง การถนอมอาหาร มารยาทในการรับประทานอาหาร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 447) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายในการจัดโครงการอาหารกลางวันไว้ว่า

1. เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 โดยเฉพาะมวลประสบการณ์ กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เกี่ยวกับงานบ้าน งานเกษตร เป็นต้น
2. เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการศึกษแก่ชุมชน และนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน
3. เพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวัน ที่มีคุณค่า และปริมาณเพียงพอแก่ความต้องการ ของร่างกายโดยทั่วถึงกัน
4. เพื่อสงเคราะห์นักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวัน
5. เพื่อสร้างคุณลักษณะที่ดีในการรับประทานอาหาร

หลักในการจัดบริการอาหารกลางวันแก่นักเรียน ประภาพรรณ สุวรรณสุข (2528 : 834) เสนอหลักในการจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. รุ่งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ ในการจัดอาหารกลางวันทางโรงเรียนไม่ควรมุ่งเพื่อหวังผลกำไร แต่ควรมุ่งเพื่อจะสงเคราะห์เด็กที่ยากจน และเด็กทั่วไปให้ได้รับประทานอาหารที่ดีในราคาที่ถูกลง ที่นักเรียนทุกคนสามารถที่จะซื้อรับประทานได้ เงินที่ได้จากการขายอาหารนี้ หากมีกำไรบ้างเล็กน้อย ก็ควรไปปรับปรุงการจัดอาหารให้ดีขึ้น

หรือนำไปใช้สำหรับอุปกรณ์เครื่องใช้ที่สึกหรอ แต่ไม่ควรนำไปใช้เพื่อกิจการอื่น ๆ ของโรงเรียน

2. มุ่งที่คุณค่าทางโภชนาการ การจัดอาหารที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการนั้น ควรจะมีให้ครบทั้ง 5 หมู่ เช่นอาหารประเภทเนื้อสัตว์ต่าง ๆ แป้ง ผัก ผลไม้ และไขมัน ซึ่งทางโรงเรียนควรจัดให้ครบทั้ง 5 หมู่ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้จัดการอาหารจะต้องพิจารณาถึงสภาพความเป็นอยู่ของนักเรียนในท้องถิ่นของตนด้วยว่า เด็กในท้องถิ่นนั้นขาดสารอาหารประเภทใดมาก ครูก็อาจจัดอาหารประเภทที่ขาดเพิ่มเติมให้มากขึ้น

3. มุ่งให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา การจัดอาหารกลางวัน นอกจากจะช่วยให้นักเรียนได้รับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะโภชนาการแล้ว ยังเป็นโอกาสอันดีที่จะช่วยให้นักเรียนได้ศึกษา ด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการอาหาร การเลือกซื้ออาหาร การปรุงอาหาร การอนามัย การปฏิบัติตนเกี่ยวกับการรับประทานอาหาร ดังนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เข้าร่วมและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไปด้วย ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของนักเรียนอีกด้วย

รูปแบบการจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียน สามารถจัดได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย และสภาพความพร้อมของโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 : 25 - 27) ได้กำหนดรูปแบบอาหารกลางวันไว้ 4 รูปแบบดังนี้

1. รูปแบบเพิ่มเติม เป็นรูปแบบการจัดอาหารกลางวันโดยการให้นักเรียนนำอาหารมาจากบ้าน แล้วทางโรงเรียน จัดอาหารคาว หรืออาหารหวานเพิ่มเติมให้ หรือโรงเรียนจำหน่ายอาหารให้นักเรียนในราคาถูกลง แล้วจัดอาหารส่วนหนึ่งให้กับนักเรียนที่ขาดแคลน

2. รูปแบบอาหารจานเดียว เป็นรูปแบบอาหารกลางวันที่โรงเรียนทั่วไปสามารถดำเนินการได้ เนื่องจากราคาถูกลง ประกอบง่าย และมีคุณค่าอาหารครบ เช่น ก๋วยเตี๋ยวประเภทต่าง ๆ ข้าวราดแกง ข้าวผัด ข้าวหมูแดง ข้าวมันไก่ เป็นต้น

3. รูปแบบอาหารชุด เป็นรูปแบบการจัดอาหารกลางวันที่มีสมบูรณ์ที่สุด ทั้งปริมาณและคุณค่าทางโภชนาการ ประกอบด้วย ข้าว กับข้าว ขนมหรือผลไม้ รูปแบบนี้ให้นักเรียนแจ้งความประสงค์รับประทานอาหารเป็นรายเดือน เพื่อโรงเรียนจะได้จัดอาหารให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน รูปแบบนี้เหมาะสมกับ โรงเรียนขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่่มาก

4. รูปแบบประสม เป็นรูปแบบการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนที่มีตั้งแต่ 1 รูปแบบขึ้นไปโดยอาจจัดแต่ละรูปแบบสลับวันกัน หรือจัดอาหารชุดให้กับนักเรียนที่มีความประสงค์จะรับประทานเป็นรายเดือน และนักเรียนบางส่วนซื้อข้าวราดแกง หรืออาหารชุดที่โรงเรียนจัดจำหน่าย

ส่วนขั้นตอนในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2530 : 15 - 18) กำหนดให้โรงเรียนในสังกัด ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาและสำรวจข้อมูล เป็นขั้นตอนเบื้องต้นของการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ซึ่งโรงเรียนต้องเตรียมข้อมูลไว้ให้พร้อม เพื่อช่วยในการดำเนินการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. แต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวัน เมื่อโรงเรียนดำเนินการศึกษา และสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้การจัดอาหารกลางวัน ได้รับความมุ่งหมาย โรงเรียนควรแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันขึ้น เพื่อปฏิบัติตามนโยบาย จุดมุ่งหมาย ควบคุมดูแล ให้ข้อเสนอแนะ และสนับสนุนให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอและมีประสิทธิภาพ จึงให้หัวหน้าสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวัน ประกอบด้วย หัวหน้าสถานศึกษา ผู้ช่วยหัวหน้าสถานศึกษา ผู้นำท้องถิ่น กรรมการศึกษา 1 ใน 3 ตัวแทนผู้ปกครอง ผู้สนใจอื่น ๆ ในท้องถิ่นที่โรงเรียนเห็นสมควร ครูที่เกี่ยวข้อง เช่น ครูโภชนาการ ครูเกษตร ครูพลศึกษา ครูการเงิน และครูหัวหน้าโครงการ

3. ประชุมคณะกรรมการและจัดทำโครงการ เมื่อโรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันประธานควรนัดประชุมกรรมการ เพื่อพิจารณาวางแผนในการจัดการ โดยเฉพาะในเรื่องที่สำคัญ ๆ ซึ่งควรให้ที่ประชุมร่วมกันพิจารณา และรับทราบ เช่น ชี้แจงนโยบายและจุดมุ่งหมาย เสนอรูปแบบและวิธีดำเนินการ ชี้แจงการควบคุมเกี่ยวกับการเงิน กำหนดแนวทางในการประเมินผล และเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นประเด็นปัญหาเฉพาะแต่ละท้องถิ่น

4. ประชุมผู้ปกครอง ครู นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง เป็นการชี้แจงให้ทุกฝ่ายได้เห็นความสำคัญของการจัดโครงการอาหารกลางวัน จุดมุ่งหมาย และขอความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลอาชีพต่าง ๆ สนับสนุนด้านทุน วัสดุการครัว วัสดุการเกษตร วัสดุคิป และแรงงานในการประกอบอาหารกลางวัน เพื่อให้โครงการอาหารกลางวันดำเนินไปด้วยความราบรื่น บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

5. การดำเนินงานตามโครงการ การดำเนินงานตามโครงการ - ให้มีประสิทธิภาพ โรงเรียนต้องคำนึงถึง ขั้นตอนของกิจกรรมตามลำดับ คือการเตรียมผลผลิต การประกอบอาหาร การรับประทานอาหาร การเก็บล้าง การจัดการ และการถนอมอาหาร โดยศึกษาสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น และแผนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เพื่อบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน

6. การประเมินผลโครงการ การประเมินผลโครงการอาหารกลางวัน
โรงเรียนควรประเมินผล ดังนี้

6.1 โรงเรียนสามารถบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหาร
กลางวันได้หรือไม่ มีปัญหาอย่างไร

6.2 นักเรียนขาดแคลนได้รับประทานอาหารกลางวันครบทุกคนหรือไม่

6.3 การเจริญเติบโตของนักเรียนมีพัฒนาการดีขึ้นหรือไม่

6.4 นักเรียนมีสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหารเช้าหรือไม่

6.5 ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดโครงการอาหารกลางวันหรือไม่

กล่าวโดยสรุปโครงการอาหารกลางวันมีประโยชน์มากต่อนักเรียน คือช่วยให้นักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารที่มีคุณภาพ ถูกต้องตามหลักโภชนาการ โดยเสียค่าใช้จ่ายอย่างประหยัดตามสภาพทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง ทำให้นักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ช่วยพัฒนาร่างกาย และสติปัญญา อันจะส่งผลถึงประสิทธิภาพการเรียนของนักเรียน ส่วนการดำเนินโครงการอาหารกลางวันนั้น ผู้บริหารจะต้องดำเนินการตามความเหมาะสม และสภาพของโรงเรียนแต่ควรจะให้บุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ทั้ง นักเรียน ครู และ บุคคลอื่น ๆ ในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการอาหารกลางวัน

3. การบริการแนะแนว

ในสภาพเศรษฐกิจ และสังคมปัจจุบัน ทั้งสังคมในเมือง และชนบท บิดา มารดา หรือผู้ปกครองนักเรียนส่วนมากต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ดังนั้นการดูแลช่วยเหลือ แนะนำเด็กจึงมีน้อยลง สถานที่และบุคคลที่นักเรียนจะต้องใกล้ชิดครองลงมาจากรอบครัว คือ โรงเรียน และครู ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องช่วยเหลือ ให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองทั้ง ด้านสังคม และจิตใจ ควบคู่ไปกับการให้ความรู้ด้านวิชาการ

สมพร สุทัศนีย์ (2524 : 77) ได้ให้ความหมายของการแนะแนว ว่าหมายถึง การช่วยเหลือให้บุคคลเข้าใจตนเอง และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกคนนำตนเองได้ เช่น รู้จักตัดสินใจในการศึกษา การเลือกอาชีพ หรือรู้จักแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเองตลอดจนปรับตัว ให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นสุข และสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

สวัสดิ์ สุวรรณอักษร (2535 : 3) ได้ให้ความหมายของการแนะแนวว่าหมายถึง ถึงกระบวนการหรือกรรมวิธีในการช่วยให้นักรู้จัก และเข้าใจตนเอง รู้จักช่วยตนเอง รู้จักคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ของตนเองได้ รู้จักเลือกและตัดสินใจอย่างฉลาด รู้จักโลกและสิ่งแวดล้อม และรู้จักนำความสามารถในตนเองมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

สมน อมรวิวัฒน์ (ม.ป.ป. : 4) กล่าวไว้ว่า การแนะแนวเป็นกระบวนการที่ช่วยเหลือบุคคลให้เข้าใจตนเอง และสิ่งแวดล้อม ครูที่แนะแนวนักเรียนย่อมช่วยให้นักเรียนรู้จักตนเอง สามารถช่วยตนเองได้ ตัดสินใจเลือกสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างฉลาดพอเหมาะกับตน และสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สรุปได้ว่าการแนะแนวเป็นการช่วยให้บุคคลได้รู้จักตนเอง สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตัวเอง สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมแวดล้อมได้

สาเหตุของการจัดบริการแนะแนว ในระดับประถมศึกษา สมพร สุทัศนีย์ (2524 : 77 -78) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการจัดให้มีการแนะแนวในระดับประถมศึกษา ดังนี้

1. สมัยก่อนถือว่าการแนะแนว เป็นหน้าที่ของผู้ชำนาญการเท่านั้น แต่ปัจจุบันการแนะแนวต้องประกอบด้วยบุคลากรหลายฝ่าย ตั้งแต่ผู้บริหารจนถึงผู้ปกครองนักเรียน

2. นักเรียนในระดับประถมศึกษาเริ่มมีมากขึ้น ประกอบกับสภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป ครูจึงไม่สามารถดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึง จึงจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรหลายฝ่ายคอยให้ความช่วยเหลือ

3. เด็กในชั้นประถมศึกษาเป็นวัยสำคัญที่จะเป็นฐาน ในการเป็นเด็กวัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ต่อไป การแนะแนวเบื้องต้นจะช่วยพัฒนาให้เด็กเป็นคนที่มีความประพฤติดี

4. เด็กในวัยประถมศึกษามักต้องการความช่วยเหลือในเรื่องต่อไปนี้

4.1 เด็กที่มีสติปัญญาต่ำและร่างกายบกพร่อง ต้องการความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด

4.2 เด็กที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาทางอารมณ์ และปรับตัวไม่ได้ ต้องการคนที่เข้าใจและแนะแนวทางให้

4.3 เด็กที่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ต้องการความช่วยเหลือทางด้านการปรับตัว

4.4 เด็กวัยนี้ต้องการเห็นแบบอย่างที่ดี

4.5 เด็กต้องการวางแผนในอนาคต และค้นหาทางไปสู่เป้าหมายในอนาคตนั้น

4.6 เด็กที่ฉลาดมาก ต้องการการแนะแนวทางการปรับตัวเพราะเด็กฉลาดมากมักจะเข้ากับเพื่อนไม่ค่อยได้ ครูจึงควรส่งเสริมความสามารถของเด็กให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง และสังคมตามวิถีทางที่ควรจะเป็น

ส่วนรัฐจวน คำวชิรพิทักษ์ (2535 : 7 - 8) ได้กล่าวไว้ว่า จากการศึกษาพบว่า ปัญหาของเยาวชน และแม้แต่ผู้ใหญ่เองส่วนใหญ่มิมีรากฐานมาตั้งแต่เด็ก ถ้ามีการจัดบริการ

แนะแนวตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จะช่วยป้องกันและลดปัญหาของนักเรียนในระดับสูงขึ้น และแม้แต่เมื่อประกอบอาชีพแล้วได้มาก

วัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของการแนะแนวในระดับประถมศึกษา

สมน อมรวิวัฒน์ (ม.ป.ป. : 6) ได้สรุปวัตถุประสงค์ของการแนะแนวในระดับประถมศึกษาไว้ ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในระดับประถมศึกษา ด้านสังคม ด้านอารมณ์ หรือจิตใจ และด้านสุขภาพอนามัย
2. เพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพที่พึงปรารถนา ให้เด็กเห็นค่าของตนเอง สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดี และมีลักษณะนิสัยที่ดีงาม
3. เพื่อป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นแก่เด็ก เป็นการเตรียมการให้เด็กมีชีวิตที่เป็นสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต
4. เพื่อช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เช่น บิดามารดา ผู้ปกครอง ครู ได้เข้าใจเด็ก และร่วมมือในการพัฒนาเด็ก

ส่วนสมพร สุทัศนีย์ (2524 : 78) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการแนะแนว มี ดังนี้

1. ป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น
2. เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับเด็ก
3. เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการทุกด้านของเด็กในระยะต้น ๆ ของชีวิต
4. เสริมสร้างบุคลิกภาพที่พึงประสงค์
5. เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพในการเรียน
6. ชี้แนะแนวทางในการปรับตัว
7. สนองความต้องการ ความสนใจ และความถนัดต่าง ๆ

จากสาเหตุ วัตถุประสงค์ และจุดมุ่งหมายของการจัดบริการแนะแนว ทำให้ทราบว่าโรงเรียนประถมศึกษาควรจะต้องให้มีการแนะแนวขึ้น แต่ควรจะต้องแนะแนวในเรื่องใดบ้างนั้น มีนักการศึกษากำหนดขอบข่าย และประเภทของการแนะแนวไว้ ดังนี้

ขอบข่ายของการแนะแนว นักวิชาการหรือสถาบันวิชาการต่าง ๆ ได้กำหนดขอบข่ายของการแนะแนวไว้สอดคล้องกัน ดังเช่น กระทรวงศึกษาธิการ (2532 : 30) และ รัญจวน คำชิริพิทักษ์ (2535 : 7 - 8) ได้สรุปขอบข่ายของการแนะแนวไว้สอดคล้องกันดังนี้

1. บริการการศึกษาและรวบรวมข้อมูลนักเรียน เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนแต่ละคน เพื่อต้องการทราบรายละเอียดต่าง ๆ เช่น ประวัติส่วนตัวพื้นเพเดิม

อุปนิสัย ระดับสติปัญญา ความถนัด สภาพครอบครัว เพื่อให้ครูและผู้เกี่ยวข้อง ในการแนะแนวได้รู้จักนักเรียนแต่ละคนได้ดียิ่งขึ้น

2. บริการสนเทศ เป็นบริการที่ให้ความรู้ข่าวสารต่าง ๆ แก่นักเรียน เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในด้านการศึกษา กับอาชีพ และสังคมอย่างกว้างขวาง สามารถ นำความรู้ความเข้าใจเหล่านั้นไปพิจารณา และตัดสินใจเลือกแนวทางการศึกษา การประกอบอาชีพ และปรับปรุงบุคลิกภาพได้อย่างเหมาะสม

3. บริการให้คำปรึกษา เป็นกระบวนการช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาหรือมีความคับข้องใจให้สามารถตัดสินใจได้ และปรับตัวได้ดีขึ้น บริการนี้ถือว่าเป็นหัวใจของ บริการแนะแนว กล่าวคือ ครูแนะแนวหรือครูประจำชั้นจะต้องพบกับนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มแล้วแต่ความเหมาะสม เพื่อช่วยเหลือในด้านปัญหาส่วนตัว อาชีพและปัญหาทางการเรียน

4. บริการจัดวางตัวบุคคล เป็นบริการที่จัดขึ้นเพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ หรือความช่วยเหลือที่เหมาะสมทั้งในด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และการปรับตัวในสังคม บริการนี้ จะช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับตัวนักเรียน

5. บริการติดตามผล เป็นบริการที่จัดขึ้นเพื่อติดตามผลและให้การช่วยเหลือเพิ่มเติมแก่นักเรียนที่ได้รับการช่วยเหลือจากการแนะแนวไปแล้ว ว่าได้ผลมากน้อยเพียงไร นักเรียนช่วยตัวเองได้แค่ไหนทั้งนักเรียนที่ออกจากโรงเรียนไปแล้ว ไม่ว่าจะออกกลางคันหรือเรียนจบหลักสูตร หรือกำลังเรียนอยู่และยังเป็นบริการที่จัดขึ้น เพื่อประโยชน์ในการประเมินผลการดำเนินงานแนะแนวว่ามีสิ่งใดบ้างที่ควรปรับปรุงแก้ไข

ประเภทของการแนะแนว การแนะแนวสามารถจำแนกออกได้หลายประเภท ตามลักษณะของปัญหา แต่นักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการแนะแนว ส่วนมากจำแนกการแนะแนวออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 3 ประเภท สอดคล้องกับ เซาว์ มณีวงศ์ (ม.ป.ป. : 35 - 39) สรุปว่าการแนะแนวแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

1. การแนะแนวเกี่ยวกับการศึกษา เป็นกระบวนการช่วยเหลือวางแนวทางการศึกษาให้เหมาะสมกับสติปัญญา ความต้องการ ความสามารถ ความถนัด ของเด็กนักเรียน

2. การแนะแนวเกี่ยวกับอาชีพ เป็นการช่วยเหลือให้นักเรียนสามารถเลือกอาชีพ ได้เหมาะสมกับสติปัญญา ความสามารถ ความต้องการของตนเองและสังคม

3. การแนะแนวเกี่ยวกับปัญหาส่วนตัว และสังคม การแนะแนวส่วนนี้เป็นส่วนสำคัญ เพราะเกี่ยวกับความเจริญงอกงาม และการปรับตัว ประพฤติ ปฏิบัติในสังคมส่วนใหญ่ เป็นปัญหาเกี่ยวกับจิตวิทยาและสรีรวิทยา

จากประเภท และขอบข่ายของการแนะแนว ถ้าโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งส่วนมากยังไม่มีครูแนะแนวโดยตรงจะดำเนินการให้เป็นไปตามแนวทางที่กล่าวมา ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่าย เช่น ครูประจำชั้น ครูแนะแนวผู้บริหาร ผู้ปกครอง การดำเนินงานจึงจะได้ผล ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่เข้าใจเรื่องการแนะแนว ไม่เห็นประโยชน์ของการแนะแนวต่อเด็ก การแนะแนวของโรงเรียนก็จะมีอุปสรรคไม่มีความก้าวหน้า ดังนั้นจึงต้องดำเนินการให้เป็นไปตามขั้นตอน โดยให้บุคลากรทุกฝ่ายมีความเข้าใจและร่วมมือกัน ส่วนลำดับขั้นในการจัดบริการแนะแนวนั้น กฤษฎณา ศรีกาฬสินธุ์ (2535 : 310 - 312) ได้เสนอแนวทางการดำเนินงานแนะแนวตามลำดับขั้น ต่อไปนี้

1. ศึกษาความต้องการและความจำเป็นในการจัดบริการแนะแนว
2. ศึกษาบริการให้ความช่วยเหลือ แก่นักเรียนที่มีอยู่แล้ว ว่ามีปัญหาหรือมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุง และขยายให้กว้างขวางขึ้นหรือไม่เพียงใด โดยยึดหลักการวางแผนปฏิบัติให้ตรงกับความจำเป็นที่เกิดขึ้น
3. วางแนวดำเนินงาน โดยเริ่มด้วยการประชาสัมพันธ์ ชี้แจงให้ความรู้ และทำความเข้าใจในลักษณะหน้าที่ วิธีการแนะแนว ตลอดจนประโยชน์ที่แต่ละฝ่ายจะได้รับ จากบริการนี้ซึ่งหมายถึง ตัวนักเรียน คณะบุคลากรในโรงเรียน ตลอดจนชุมชน ซึ่งรวมถึงบิดามารดาและผู้ปกครองนักเรียนด้วย
4. วางแผนปฏิบัติ โดยพิจารณาจากความจำเป็นก่อนหลัง โดยคำนึงถึงจำนวนและคุณภาพ ของบุคลากรทางฝ่ายแนะแนวว่ามีความสามารถหรือเชี่ยวชาญในด้านใด มีจำนวนกำลังที่จะทำได้แค่ไหน เพื่อให้งานประสบผลสำเร็จและปรากฏผลออกมาเป็นที่ประจักษ์ ซึ่งจะเป็นการเรียกร้องความสนใจ ความเลื่อมใสศรัทธาในงานแนะแนวให้เกิดขึ้น
5. กำหนดบทบาท และหน้าที่ของบุคลากรแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับงานแนะแนว
6. พิจารณากำหนดตัวผู้ทำหน้าที่ประสานงาน และหัวหน้าแต่ละฝ่ายของงานแนะแนว
7. จัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่ฝ่ายจัดบริการแนะแนว
8. กำหนดหน้าที่ของบุคลากรตามสายงาน ที่จะต้องเกี่ยวข้องกับบริการแนะแนว
9. จัดระบบจัดทำ และการเก็บบันทึก และรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกิจกรรมแนะแนว

10. จัดให้มีโปรแกรมการอบรมครูประจำการ เรื่องเกี่ยวกับงานแนะแนว เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ อันจะเป็นผลให้การให้ความร่วมมือและการประสานงานเป็นไปด้วยดี มีความเข้าใจในงานที่จะต้องทำเกี่ยวข้องกัน

11. ศึกษาแหล่งวิทยากร ที่ควรนำมาใช้ประโยชน์แก่การแนะแนว ตามวัตถุประสงค์และแผนงานที่กำหนดไว้

12. จัดตั้งงบประมาณสำหรับใช้จ่าย ในบริการแนะแนว

การจัดบริการแนะแนว ถ้าโรงเรียนได้ดำเนินการ ตามขั้นตอนต่าง ๆ อย่างครบถ้วนบริบูรณ์แล้วนอกจากจะเป็นการ ช่วยเหลือนักเรียนตามความมุ่งหมายของการแนะแนวแล้ว โรงเรียนยังสามารถนำข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการแนะแนวไปใช้ประโยชน์ในการจัดบริการด้านอื่น ๆ แก่นักเรียนได้อีกเช่นบริการอาหารกลางวัน บริการสุขภาพ บริการนักเรียนขาดแคลน เป็นต้น

4. การบริการนักเรียนขาดแคลน

นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีจำนวนไม่น้อย ที่มีความขาดแคลนในด้านต่าง ๆ เป็นเหตุให้ การเรียนขาดประสิทธิภาพ หรือทำให้นักเรียนออกกลางคัน ดังเช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2537 : 71-79) กล่าวถึงการออกกลางคันของนักเรียนว่าเนื่องมาจากการย้ายถิ่นของบิดามารดา หรือผู้ปกครองเพื่อไปประกอบอาชีพในที่อื่น แล้วนักเรียนไม่ได้เข้าศึกษาต่อในโรงเรียนแห่งใหม่ และเนื่องจากบิดามารดาของนักเรียนเป็นผู้ยากจน ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องจัดบริการนักเรียนขาดแคลน เพื่อช่วยให้นักเรียนมีโอกาสได้มาเรียนจนจบหลักสูตร ซึ่ง ประภาพรรณ สุวรรณสุข (2526 : 851) ได้ระบุถึงวัตถุประสงค์ของการบริการนักเรียนขาดแคลนไว้ดังนี้

1. เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนที่ขาดแคลน มีโอกาสได้ศึกษา เท่าเทียมกับเด็กปกติอื่น ๆ
2. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนที่ขาดแคลน ได้รับการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ที่ไม่สามารถจะหาเองได้
3. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนที่ขาดแคลนมีพัฒนาการที่ดีขึ้น
4. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมาเรียนอย่างสม่ำเสมอ

การให้การช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลน ควรพิจารณาถึงความต้องการของแต่ละบุคคลในเรื่องที่ขาดแคลน ที่จำเป็นต่อการเรียนของนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2534 : 75 -77) เสดงเห็นถึงปัญหาการขาดแคลนของนักเรียนประถม

ศึกษาในสังกัด จึงสนับสนุนปัจจัยบางส่วนที่สำคัญ และจำเป็นที่มีผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเฉพาะการช่วยเหลือนักเรียน ที่ประสบปัญหาความขาดแคลนมีสุขภาพไม่สมบูรณ์ ให้สามารถพัฒนาตนเอง ให้มีความเจริญเติบโตทางร่างกาย สติปัญญา เรียนจบหลักสูตรทุกคน งานหรือโครงการที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้พยายามให้การช่วยเหลือสนับสนุนสำหรับนักเรียนที่ขาดแคลน มีดังนี้

1. การจัดหาแบบเรียน และ เครื่องเขียนสำหรับนักเรียนขาดแคลน โดยจัดซื้อแบบเรียนให้นักเรียนยืมเรียนครบทุกคน คนละ 1 ชุดต่อปี สำหรับเครื่องเขียน (สมุด - ดินสอ) ได้จัดซื้อให้นักเรียนที่ผู้ปกครองขาดแคลนร้อยละ 50 ของนักเรียนทั้งหมด
2. การจัดหาเครื่องแบบสำหรับนักเรียนขาดแคลน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้จัดงบประมาณสนับสนุนให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดทุกจังหวัดซื้อเครื่องแบบนักเรียนให้นักเรียนยากจนประมาณร้อยละ 25 ของนักเรียนทั้งหมดคนละ 1 ชุด
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจัดสรรงบประมาณเป็นทุน ให้โรงเรียนทุกโรงเรียนในสังกัดเพื่อจัดทำอาหารกลางวัน บริการนักเรียนในรูปแบบต่าง ๆ และให้เด็กยากจนขาดแคลนได้รับประทานฟรี

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลน ในบางส่วนแต่ยังไม่เพียงพอ เนื่องจากมีนักเรียนที่ฐานะยากจนเป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องจัดบริการช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนโดยอาจจะขอความช่วยเหลือจากชุมชนหรือแหล่งความช่วยเหลือต่าง ๆ ดังเช่น (กิตติมา ปรีดีคิลก 2532 : 182) ได้กล่าวถึงแนวปฏิบัติของผู้บริหารโรงเรียน เกี่ยวกับการจัดบริการสงเคราะห์นักเรียน ไว้ดังนี้

1. ชี้แจงถึงความจำเป็นที่ต้องให้มีการสงเคราะห์ ช่วยเหลือนักเรียนยากจน เพื่อจะได้เข้าใจตรงกัน และให้ความช่วยเหลือได้ถูกต้อง
2. กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกนักเรียน ที่สมควรได้รับการสงเคราะห์ร่วมกับคณะครู
3. ติดต่อขอรับการสงเคราะห์ไม่ว่าเป็น ทุนการศึกษา เครื่องนุ่งห่ม อุปกรณ์การเรียน และอื่น ๆ จากแหล่งต่าง ๆ

4. ติดตามการให้การสงเคราะห์ แก่นักเรียนว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียน และเจตนาธรรมของผู้ให้การสงเคราะห์หรือไม่ เพื่อจะได้แก้ไขปรับปรุงการให้การสงเคราะห์ต่อไป

5. รายงานการสงเคราะห์แก่แหล่งให้การสงเคราะห์ทราบทุกระยะ อย่างสม่ำเสมอ และพานักเรียนที่ได้รับการสงเคราะห์ เข้าเยี่ยมแสดงความขอบคุณแก่แหล่งทุนให้การสงเคราะห์ในโอกาสอันสมควร

จะเห็นได้ว่าการให้การช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลน จะเพียงพอทั่วถึงหรือไม่ อยู่ที่ความเอาใจใส่ดูแล และความสามารถของผู้บริหารในการขอรับความช่วยเหลือจาก บุคคลต่างๆ ในสังคมที่มีความพร้อมที่จะให้การช่วยเหลือ

5. ทุนการศึกษา

การขาดแคลนทุนการศึกษาเป็นปัญหาของนักเรียนส่วนหนึ่ง ทำให้ไม่สามารถเข้าเรียนเพื่อศึกษาหาความรู้ในโรงเรียนได้เต็มที่ ในการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ. ศ. 2538 มีมติอนุมัตินโยบายจัดตั้งกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา โดยให้นักเรียนที่มาจากรอบครัวที่มีรายได้น้อยกู้ยืมเงินสำหรับศึกษาต่อตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจนถึงระดับปริญญาตรีในประเทศ ด้านการขาดทุนการศึกษาในระดับประถมศึกษา ธีรยุทธ เสนีวงศ์ (2532 : 97 - 98) กล่าวว่ามิถุนนักเรียนในระดับประถมศึกษาจำนวนไม่น้อยที่เรียนดี แต่ฐานะทางเศรษฐกิจครอบครัวยากจน เมื่อสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาก็ต้องออกจากโรงเรียนรัฐและหน่วยงานต้นสังกัดก็พยายามส่งเสริมจัดหาทุนการศึกษาให้ แต่เนื่องจากนักเรียนที่เรียนดีมีความประพฤติดี แต่ยากจนมีเป็นจำนวนมาก ทุนการศึกษารัฐ และหน่วยงานต้นสังกัดจัดสรรให้ไม่เพียงพอ โรงเรียนจึงควรส่งเสริมนักเรียนที่เรียนดีแต่ยากจนด้วยการหาทุนจากแหล่งทุนต่าง ๆ ให้

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่าปัญหาความยากจน ทำให้นักเรียนขาดแคลนทุนการศึกษามีเป็นจำนวนมาก และรัฐจึงพยายามช่วยเหลือให้โอกาสนักเรียนที่ยากจนได้มีโอกาสเรียนในระดับที่สูงขึ้น แต่ในการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับ แม้รัฐจะจัดให้เรียนฟรี แต่ปัญหาการขาดแคลนทุนการศึกษา ก็ยังเป็นปัญหาที่ทำให้นักเรียนขาดโอกาสในการศึกษาได้เต็มตามความสามารถ ดังเช่น เชาวน์ มณีวงศ์ (2529 : 80 - 81) กล่าวว่ามิถุนนักเรียน เป็นจำนวนไม่น้อยที่มีความสามารถในการเรียน แต่ต้องออกจากโรงเรียนไปเพราะขาดทุนทรัพย์ เพราะความจำเป็นที่ต้องไปช่วยบิดามารดา ผู้ปกครองทำมาหากิน นักเรียนในระดับประถมศึกษามีเป็นจำนวนมากที่มาจากครอบครัวที่ขาดแคลน เนื่องจากสภาพ

เศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนมีความเหลื่อมล้ำ แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ปัญหาที่โรงเรียนเผชิญอยู่ขณะนี้ คือ ทุนทรัพย์ หรือทุนการศึกษา โรงเรียนจึงควรส่งเสริมนักเรียนที่เรียนดี มีความประพฤติดี แต่ขาดทุนทรัพย์ เหล่านี้ด้วยการหาทุนส่งเสริมการศึกษาจากแหล่งต่าง ๆ

สุรพันธ์ อันต์ทอง (2526 : 153 -154) ได้กล่าวถึงการบริการทุนการศึกษาและบริการช่วยเหลือทางการเงินแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ทุนการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

ก. ทุนการศึกษาที่ให้เปล่า ได้แก่ทุนการศึกษาของรัฐ หรือเอกชน ที่มอบให้โรงเรียนเพื่อให้นักเรียน โดยไม่มีข้อผูกพันใด ๆ

ข. ทุนการศึกษาที่มีข้อผูกพัน ได้แก่ทุนการศึกษาที่นักเรียนได้รับทุนแล้วต้องปฏิบัติตามข้อผูกพันของเจ้าของทุน

2. เงินยืม โรงเรียนอาจได้รับความช่วยเหลือจากผู้ปกครอง ผู้ใจบุญทั้งหลาย โดยมอบเงินให้นักเรียนเป็นเงินยืม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหาร

3. บริการจัดหางานทำ ความช่วยเหลือทางด้านนี้ นักเรียนจะต้องทำงานเพื่อแลกกับเงิน เช่น ทำงานในห้องสมุดเป็นรายชั่วโมง ฯลฯ

ในการจัดทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่ขาดแคลนนั้น โรงเรียนต้องจัดทำให้เกิดประสิทธิภาพคุ้มค่ากับทุนการศึกษาที่ได้รับมา ประภาพรรณ สุวรรณสุข (2526 : 852) สรุปหลักการของการให้บริการนักเรียนที่ขาดแคลนไว้ ดังนี้

1. กำหนดประเภทของการบริการให้แน่ชัดว่า ทางโรงเรียนสามารถจัดบริการในด้านใดได้บ้าง

2. กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับเด็กที่จะรับทุนแต่ละประเภทให้ชัดเจน

3. ในการพิจารณานักเรียนที่จะได้รับทุนในแต่ละประเภท ควรพิจารณาอย่างเป็นธรรม และควรให้กับเด็กที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือจริง ๆ

4. การจัดบริการนักเรียนในลักษณะนี้ ควรจัดเป็นโครงการประจำ ซึ่งจะทำได้กระทำอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่องกัน

5. ในการพิจารณานักเรียนที่จะได้รับทุนการศึกษา ควรจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นบางคณะหนึ่ง เพื่อพิจารณาร่วมกัน และในการจัดตั้งกรรมการนี้ควรพิจารณาบุคคลที่มีความยุติธรรม

6. การให้ทุนนักเรียนควรกระจายไปให้กว้างขวาง เพื่อให้คนอื่น ๆ ได้มีโอกาสรับทุน นักเรียนที่ได้รับทุนประเภทหนึ่งแล้ว ไม่ควรได้รับทุนประเภทอื่นซ้ำอีก

7. ติดตามดูว่าการให้ทุนแก่นักเรียน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียน และเจตนารมณ์ของผู้ให้การสงเคราะห์หรือไม่

8. รายงานผลการให้บริการแก่นักเรียนขาดแคลน ให้แหล่งที่ ให้ความช่วยเหลือทราบทุกระยะ

สรุปได้ว่าทุนการศึกษามีความจำเป็นสำหรับนักเรียน โรงเรียนจึงควรจัดหาทุนการศึกษาเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีความจำเป็น แต่ควรมีการติดตามว่านักเรียนได้นำทุนการศึกษาที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ เพื่อประสิทธิภาพของการเรียนจริง ๆ

งานที่ส่งเสริมให้มีขึ้นในโรงเรียน

งานที่ต้องส่งเสริมให้มีขึ้นในโรงเรียนนี้เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนต้องจัดขึ้น ซึ่งมุ่งประโยชน์ที่จะเกิดที่ตัวนักเรียนเสมอ กิจกรรมเหล่านี้บางกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่ทางราชการกำหนดให้โรงเรียนจัดและได้จัดพิมพ์คู่มือในการจัดให้แต่ละโรงเรียนแล้ว และบางกิจกรรมก็มีการจัดกันจนเป็นประเพณี บางกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นตามความเหมาะสมของสภาพท้องถิ่น

ความหมายของ คำว่ากิจกรรมนักเรียน มีผู้ให้ความหมายของคำว่ากิจกรรมนักเรียนไว้คล้ายคลึงและแตกต่างกันไปดังเช่น คาเตอร์ วี กูด (Carter V. Good, 1973 : 9) กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียนคือโปรแกรม และการจัดการดำเนินงาน ซึ่งนักเรียน นักศึกษา หรือสถาบันทางการศึกษาจัดทำขึ้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเพลิดเพลิน เพิ่มพูนความรู้ให้นักเรียนได้แสดงความสามารถ ไม่มีการให้คะแนนหรือหน่วยกิจ ต้องจัดหาเงินเพื่อดำเนินการเอง และอยู่ภายใต้การควบคุมของสถานศึกษานั้น ๆ ส่วนวิจิตร วรตบางกูร (2520 : 56) ได้กล่าวว่าการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน นักการศึกษามีความเห็นสอดคล้องต้องกันว่า หมายถึงกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดให้แก่นักเรียนนอกเหนือจากกิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่จะสร้างเสริมประสบการณ์ของนักเรียน กิจกรรมนักเรียนมีหลายชนิดด้วยกัน ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของโรงเรียน แต่สุรพันธ์ ยนต์ทอง (2525 : 260) กล่าวว่ากิจกรรมนักเรียน หมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นด้วยความร่วมมือของนักเรียน เพื่อสนองความต้องการและความเข้าใจ อันเป็นแนวทางเสริมสร้างประสบการณ์และพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้นักเรียน กิจกรรมที่จัดขึ้นอาจจะไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในห้องเรียนให้มีประโยชน์และคุณค่ามากขึ้นก็ได้ ส่วนมากจะจัดให้มีนอกเวลาเรียน มีบรรยากาศเป็นกันเองและมีครูที่ปรึกษาปฏิบัติงานร่วมด้วย ส่วนภิญโญ สาธร (2526 : 306)

กล่าวถึงกิจกรรมนักเรียนว่าหมายถึง บรรดากิจกรรมร่วมหลักสูตร หรือนอกหลักสูตรทั้งหลาย ที่ให้การศึกษาแก่นักเรียน นอกห้องเรียน สำหรับ พชรวรรณ จันทรางศุ (2526 : 188) ให้ความหมายของกิจกรรมนักเรียนว่าหมายถึง การให้บริการหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัดให้นักเรียนนอกเหนือไปจากการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยนักเรียนสมัครใจเข้าร่วม กิจกรรมตามความสนใจ ถวามถนัดการดำเนินงานได้รับความเห็นชอบ สนับสนุนจากคณาจารย์ และเป็นขอบข่ายอำนาจหน้าที่ที่โรงเรียนกำหนดไว้ และไม่มีหน่วยกิตหรือคะแนนใด ๆ อันจะมีผลให้เด็กเลื่อนชั้นหรือสำเร็จการศึกษา แต่จะส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรให้ได้ผลสมบูรณ์ขึ้น

สรุปได้ว่ากิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนโดยไม่นำผลการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนมาใช้ประกอบกับการให้คะแนนหรือการเลื่อนชั้น

สำหรับความมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมนักเรียน กระทรวงศึกษาธิการ (2521:1) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมนักเรียนไว้ดังนี้

1. เพื่อให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย
2. เพื่อให้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
3. เพื่อให้มีความเข้าใจ และเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
4. เพื่อให้มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามสิทธิ และหน้าที่ภายในขอบเขตของกฎหมาย
5. เพื่อให้มีความซาบซึ้งในคุณค่า คำรงไว้และส่งเสริมเอกลักษณ์ วัฒนธรรมอันดีงามของชาติไทย
6. เพื่อให้เกิดความรักและสามัคคีในหมู่คณะ
7. เพื่อส่งเสริมทักษะ ความถนัดและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
8. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจ และรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
9. เพื่อให้รู้จักบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม และสร้างความมั่นคงของชาติ
10. เพื่อให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม
11. เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของการจัดการศึกษา

กอร์ดัน (Gorton อ้างถึงใน กาญจนา ศรีกาพสินธุ์, 2535 : 41๖) ได้เสนอแนะว่าความมุ่งหมายของโครงการกิจกรรมนักเรียนนั้น ควรจะเป็นโครงการที่ช่วยให้นักเรียนทั้งหมดไว้

1. เรียนรู้ที่จะใช้เวลาว่างได้อย่างฉลาดยิ่งขึ้น
2. เพิ่มพูนและช่วยให้นักเรียนรู้จักใช้ความสามารถ และทักษะที่เขามีอยู่ไปในทางที่สร้างสรรค์ยิ่งขึ้น
3. พัฒนาความสนใจ และทักษะในด้านอาชีพและการพักผ่อนหย่อนใจ
4. ให้มีทัศนต่อคุณค่าของอาชีพ และการพักผ่อนหย่อนใจในทางบวกมากขึ้น
5. เพิ่มพูนความรู้และทักษะในการทำหน้าที่ ผู้นำและการเป็นสมาชิกที่ดีของหมู่คณะ
6. พัฒนาทักษะที่มีต่อตนเองและผู้อื่นให้ถูกต้อง ตรงกับความเป็นจริงและเป็นไปในทางที่ดีได้มากขึ้น
7. พัฒนาทักษะที่มีต่อโรงเรียนให้เป็นไปในทางที่มีเหตุผลและสร้างสรรค์มากขึ้น

ประโยชน์ของกิจกรรมนักเรียน มีนักวิชาการเสนอแนะประโยชน์ของกิจกรรมนักเรียนไว้หลายคน ซึ่งมีความสอดคล้องกัน และ ภิญโญ สาร (2526 : 306) กล่าวว่าคุณประโยชน์ของกิจกรรมนักเรียนที่สำคัญมี 10 อย่างคือ

1. ช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน
2. สนับสนุนการศึกษาที่นอกเหนือไปจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
3. ช่วยให้การบริหารโรงเรียนดำเนินไปด้วยความสะดวกและเรียบร้อย เพราะนักเรียนมีโอกาสปกครองกันเอง และมีหนทางระบายความคิดเห็นโดยผ่านกิจกรรมบางอย่างในโรงเรียน
4. ช่วยเหลือชุมชนให้มีโอกาสได้รับรู้ และความสนุกสนานเพลิดเพลินกับกิจกรรมบางอย่างของนักเรียนไปด้วย เพราะนักเรียนจะเปิดโอกาสให้ประชาชนมาชมกิจกรรมของตน
5. ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยการกระทำ
6. ช่วยให้นักเรียนมีความรู้สึกมั่นคงในทางใจ เพราะมีโอกาสทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เกิดความสามัคคีกลมเกลียว และมีโอกาสแสดงความสามารถให้เป็นที่ยอมรับนับถือในสังคมโดยการร่วมมือจัดกิจกรรมนักเรียน
7. ส่งเสริมค่านิยมทางสังคม โดยอาศัยกิจกรรมบางอย่าง ฝึกจรรยาบรรณ และการวางตนในสังคม เช่นการจัดงานเลี้ยงอาหารและการจัดงานทางวัฒนธรรม และขนบประเพณีอย่างอื่นตามสมควร

8. ช่วยสร้างบุคลิกภาพนักเรียนให้มีลักษณะของความเป็นผู้นำ เพราะมี
โอกาสฝึกฝนการบริหารงานเกี่ยวกับกิจกรรมนักเรียน

9. ช่วยฝึกความเป็นพลเมืองดี รู้จักรับผิดชอบ รู้แพ้รู้ชนะ โดยการแข่งขัน
และเชียร์กีฬาที่ถูกต้องทำนองคลองธรรม และมีจรรยาบรรณที่ดี

10. เพิ่มเติมความรู้สาขาต่าง ๆ โดยอาศัยชุมนุม หรือชุมชนต่าง ๆ เช่น ชุมนุม
สังคมศึกษา ชุมนุมวิทยาศาสตร์ ชุมนุมภาษาอังกฤษ เป็นต้น

จากจุดมุ่งหมายและ ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมนักเรียนที่กล่าวถึงมาแล้ว จะ
เห็นได้ว่า เกิดประโยชน์กับทั้งตัวนักเรียนเอง โรงเรียน ชุมชนและประเทศชาติ ซึ่งการจัด
กิจกรรมนักเรียนดังกล่าว จะเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ครูเป็นเพียงผู้ให้
คำปรึกษาช่วยเหลือ ดังนั้นเพื่อให้การจัดกิจกรรมนักเรียนเกิดประโยชน์ และสอดคล้องกับ
นโยบายของรัฐบาล ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2521 : 3) จึง
ได้วางหลักเกณฑ์การจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการไว้ดังนี้

1. จะต้องเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล ในการดำเนินงานพัฒนาการศึกษา
เพื่อส่งเสริมความมั่นคงของชาติ

2. จะต้องเป็นไปเพื่อวางรากฐานการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย อันมี
พระมหากษัตริย์เป็นประมุข

3. จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมนักเรียนให้มีระเบียบวินัยในตนเอง

4. จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน

5. จะต้องปฏิบัติตนตามระเบียบและแบบแผนของทางราชการ

6. จะต้องมีโครงการและระเบียบข้อบังคับของกิจกรรม โครงการและระเบียบ
ข้อบังคับ จะต้องเป็นของสถานศึกษา

7. นักเรียนนักศึกษาจะต้อง เข้าร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามความ
สามารถ ความถนัด ความสนใจ อย่างน้อย 1 กิจกรรม ตลอดเวลาที่ศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้น

8. ทุกกิจกรรมจะต้องมีครู-อาจารย์ในโรงเรียนเข้าร่วมรับผิดชอบดำเนินการ

9. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม จะต้องเป็นบุคคลที่ปัจจุบันอยู่ใน
สถานศึกษานั้น เว้นแต่วิทยากรให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษา

10. การจัดให้มีกิจกรรมเลือกใด ๆ หรือไม่ ให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้า
สถานศึกษา

11. ให้สถานศึกษาควบคุมเรื่องการรับจ่ายเงินหรือพัสดุของอื่น ๆ ให้เป็นการ
ประหยัดและเป็นไปตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อความมั่นคงและปลอดภัยของชาติ

12. ในกรณีที่หัวหน้าสถานศึกษา พิจารณาเห็นว่ากิจกรรมใด ๆ ไม่เหมาะสม มีการกระทำหรืออาจนำมาซึ่งอันตราย ต่อความมั่นคงของชาติ ให้หัวหน้าสถานศึกษาสั่งยกเลิก กิจกรรมนั้น ๆ เสีย

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมนักเรียน พชรวรรณ จันตรางศู (2526 : 190) ได้เสนอ ขั้นตอนในการดำเนินงานจัดกิจกรรมนักเรียนไว้ ดังต่อไปนี้

1. **ขั้นเตรียมงาน** ได้แก่การเตรียมบุคลากรให้เข้าใจหลักการ วิธีการจัด จากนั้นกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ให้แน่นอน รวมทั้งการตระเตรียมสถานที่ อุปกรณ์ เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ตลอดจนงบประมาณในการดำเนินงานให้พร้อม

2. **ขั้นริเริ่ม** โดยจัดประชุมนักเรียนเพื่อรับทราบวาทะทางโรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมใดบ้างรวมทั้งชี้แจงความมุ่งหมายและประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมแต่ละประเภท จากนั้นสำรวจความสนใจและความสามารถเฉพาะตนของนักเรียน เพื่อช่วยแนะให้นักเรียนเลือกทำกิจกรรมได้ถูกต้องเหมาะสม

3. **ขั้นดำเนินงาน** ผู้บริหารโรงเรียนแต่งตั้งคณะดำเนินงานกิจกรรม ซึ่งประกอบด้วยครูและนักเรียน โดยพิจารณาคัดเลือกครูเพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำ คณะทำงานปรึกษาหารือกันวางแผนดำเนินงาน รวมทั้งร่างระเบียบของกิจกรรม แล้วดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนงาน ถูกต้องตามระเบียบที่วางไว้

4. **ขั้นประเมินผล** การจัดกิจกรรมทุกครั้งต้องมีการประเมินผลเพื่อทราบว่า กิจกรรมนักเรียนที่จัดให้มีขึ้นนั้นบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ โดยใช้วิธีการประเมินหลายวิธีและควรประเมินโดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย การประเมินจะต้องทำให้ครอบคลุมครบถ้วนทุกส่วนของกระบวนการ ผลการประเมินควรเก็บรักษาไว้สำหรับอ้างอิง และสามารถบอกแนวโน้มในอนาคตได้

ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนักเรียนที่เสนอมาดังกล่าว ทำให้ทราบว่าโรงเรียนควรจัดกิจกรรมนักเรียน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนนอกเหนือจากการเรียนการสอนตามปกติแต่โรงเรียนจะจัดกิจกรรมใดบ้างนั้น ควรศึกษาระเบียบ คำสั่ง ที่เกี่ยวข้องตลอดจนความพร้อมของโรงเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 41) ได้ส่งเสริม สนับสนุน และเสนอแนะให้โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์

กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งให้ใช้ กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมบังคับ ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521—ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 ทุกชั้น (กรมวิชาการ, 2533 : ข) ดังนั้น โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ทุกโรงเรียนต้องจัดกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี กิจกรรมยุวกาชาด กิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง หรือจัดให้มีทุกกิจกรรมก็ได้ โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ระดับประถมศึกษา ซึ่งกรมวิชาการ (2533 : ค) กำหนดไว้มีดังนี้

เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาทางกาย สติปัญญา จิตใจ และศีลธรรม ให้เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบช่วยสร้างสรรค์สังคมให้มีความเจริญก้าวหน้า ความสงบสุข และความมั่นคง ของประเทศชาติ จึงต้องปลูกฝังให้มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติตามคำปฏิญาณ กฎ และคติพจน์ของลูกเสือสำรอง/สามัญ
2. มีทักษะการสังเกตจดจำ การใช้มือ เครื่องมือ การแก้ปัญหา และทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. มีความซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบวินัย มีความสามัคคี เห็นอกเห็นใจผู้อื่นมีความเสียสละ บำเพ็ญคนเพื่อสาธารณะประโยชน์
4. มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ สร้างสรรค์งานฝีมือ สนใจและพัฒนาเรื่องของธรรมชาติ

จุดประสงค์ของกิจกรรมยุวกาชาด ระดับประถมศึกษา กรมวิชาการ (2533 : ข) ได้กำหนดจุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมยุวกาชาด ระดับประถมศึกษาไว้ว่า เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองและผู้อื่น รู้จักบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ และเป็นพลเมืองดี มีใจเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ทั่วไป จึงต้องปลูกฝังให้มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติตามคำปฏิญาณของยุวกาชาด และหลักการกาชาด
2. มีทักษะในการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่น
3. มีความเมตตากรุณา และมีไมตรีจิตต่อเพื่อนร่วมโลก

4. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถประดิษฐ์ และปรับปรุงผลงานให้มีประสิทธิภาพ

จุดประสงค์ของกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์ ระดับประถมศึกษา กรมวิชาการ (2533 : ข) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์ว่า เพื่อให้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพที่ดี มีร่างกายและจิตใจสมบูรณ์ เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ช่วยเหลือตนเองได้ และมีจิตสำนึกในการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์เพื่อเพื่อนมนุษย์ทั่วไป จึงต้องปลูกฝังให้มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติตามคำปฏิญาณ กฎ คติพจน์ และคำขวัญของผู้บำเพ็ญประโยชน์
2. มีทักษะในการใช้มือ เครื่องมือ และทักษะในกระบวนการทำงาน การแก้ปัญหา และการช่วยเหลือผู้อื่น
3. มีนิสัยในการบำเพ็ญประโยชน์ มีความเสียสละ รับผิดชอบ สามารถทำงานและอยู่ร่วมกับหมู่คณะได้ ทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตาม
4. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักอนุรักษ์ และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม

ส่วนสำนักงานส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (2525 : 10) กล่าวว่า กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมในแนวทางเดียวกันคือ การพัฒนาตัวเยาวชนการพัฒนากลุ่ม และให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สังคม ประเทศโดยเน้นการพัฒนาตนเอง และกลุ่มเป็นหลักการเบื้องต้น มุ่งพัฒนาคุณภาพของเยาวชน ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ ศิลปกรรม เพื่อให้เยาวชนได้รู้จักและพร้อมที่จะบำเพ็ญตนเพื่อสาธารณประโยชน์ ทั้งนี้เป็นไปตามหลักการที่ว่า องค์การลูกเสือ-เนตรนารี และยุวกาชาด เป็นขบวนการพัฒนาเยาวชนของทางราชการ มุ่งกระทำต่อเยาวชนในโรงเรียนเป็นประการสำคัญ ส่วนผู้บำเพ็ญประโยชน์ ดำเนินการโดยสมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นองค์การเอกชนมีเป้าหมายหลักที่จะมุ่งพัฒนาเยาวชนสตรีทั้งใน และนอกโรงเรียนให้เป็นพลเมืองดี และรู้จักบำเพ็ญประโยชน์

สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ ช่วยให้เยาวชนของชาติได้พัฒนาทางกาย สติปัญญา จิตใจ มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความเสียสละ บำเพ็ญตนเพื่อสาธารณประโยชน์ มีทักษะ มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

2. กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย

แนวคิดเกี่ยวกับการจัด กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย ประภาพรรณ สุวรรณสุข (2526 : 865) ได้กล่าวถึงกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยว่า ประชาธิปไตยในโรงเรียน คือการจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนในโรงเรียนได้เข้าใจถึงหลักการประชาธิปไตย อีกทั้งมีเจตคติที่ดีต่อการปกครองและดำรงชีวิตแบบประชาธิปไตย เพื่อจะได้เป็นพลเมืองที่ดี มีชีวิตอยู่อย่างสงบสุข ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 462) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน จัดได้ว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งที่จะหล่อหลอมให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนาในสังคม ในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ การรู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล รู้การทำงานในรูปแบบของกระบวนการกลุ่ม และรู้ในหน้าที่ที่บุคคลพึงปฏิบัติในสังคมสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้โดยให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง โดยการสอดแทรกในเนื้อหาของแต่ละกลุ่ม ประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนของครู

จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่าประชาธิปไตย เกิดจากการเรียนรู้และการปฏิบัติ การเริ่มต้นของการเรียนรู้ฝึกฝน ควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก เพราะเป็นวัยที่สามารถซึมซาบสิ่งที่ได้รับการสั่งสอนและอบรมได้ง่าย ดังนั้นจึงควรปลูกฝังวิถีชีวิตประชาธิปไตยในชั้นประถมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531 : 2) ได้กล่าวถึงการดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยว่า สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา ได้เริ่มวางแนวทางพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา โดยเริ่มจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2527 และในปีการศึกษา 2531 ได้เปลี่ยนชื่อโครงการเป็นโครงการสนับสนุน กิจกรรมประชาธิปไตย ในสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ดังนี้

1. เพื่อให้โรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย ในโรงเรียนควบคู่กับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521

2. เพื่อให้นักเรียนประถมศึกษาได้ฝึกปฏิบัติจริงในเรื่องวิถีชีวิตประชาธิปไตย และระบอบประชาธิปไตย

3. เพื่อสร้างเสริมให้นักเรียน มีพฤติกรรมประชาธิปไตย ตามคุณลักษณะที่ต้องการเน้น 3 ประการ คือ คาระธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา (2536 : 464) ได้เสนอแนะพฤติกรรม ชีววิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ที่ง่ายต่อการปฏิบัติและควรปลูกฝังในวัยเด็กประถมศึกษา ดังนี้

1. พฤติกรรมซึ่งบ่งวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านคารวะธรรม ประกอบด้วย
 - 1.1 เข้าแถวรับสิ่งของหรือรับบริการตามลำดับก่อนหลัง
 - 1.2 เคารพผู้ฟังและผู้พูด
 - 1.3 ปฏิบัติตามข้อตกลง
 - 1.4 ไม่ละเมิดสถานที่ ส่วนตัวของบุคคลอื่น
 - 1.5 ไม่ละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่น และ ทรัพย์สินส่วนรวม
 - 1.6 พูดแสดงความคิดเห็นโดยใช้เหตุผล
2. พฤติกรรมซึ่งบ่งวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรม
 - 2.1 ร่วมกันทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ
 - 2.2 ยอมรับผลงานของกลุ่มและร่วมปรับปรุงแก้ไขผลงานของกลุ่ม
3. พฤติกรรมซึ่งบ่งวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านปัญญารธรรม
 - 3.1 อธิบายเหตุผลได้เมื่อต้องมีการตัดสินใจ หรือซักถามได้ตอบ
 - 3.2 ยอมรับข้อบกพร่องของตนเอง ของกลุ่ม และพยายามปรับปรุงแก้ไข
 - 3.3 แก้ไขปัญหาโดยใช้เหตุผล

สรุปได้ว่าการปลูกฝังให้เกิดจิตสำนึกประชาธิปไตย ควรจะต้องเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก และโรงเรียนประถมศึกษาเป็นสถาบันที่เด็กต้องมาใช้ชีวิตร่วมกัน เป็นระยะเวลาานพอที่จะฝึกฝนให้เกิดจิตสำนึกประชาธิปไตยขึ้นได้ กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนที่ควรส่งเสริมให้มีขึ้นในโรงเรียนคือวิถีชีวิตประชาธิปไตย และการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย ให้ประสบผลสำเร็จได้ต้องได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทุกคนในโรงเรียน โดยเฉพาะครูทุกคนจะต้องจัด กิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการประชาธิปไตยเป็นหลัก

8. กิจกรรมสหกรณ์นักเรียน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ได้ให้ความหมายของ สหกรณ์ไว้ว่า งานร่วมมือกัน วิธีการอย่างหนึ่งที่บุคคลพอใจ ร่วมมือกันเพื่อบำรุงความเจริญ ในทางเศรษฐกิจ โดยแบ่งกำไรเสมอกัน

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พุทธศักราช 2511 (อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534 : 11) ให้คำจำกัดความไว้ว่า สหกรณ์หมายความว่า คณะบุคคล ซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้จดทะเบียนตาม พระราชบัญญัตินี้

อุดมการณ์สหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2533 : 1) กล่าวถึงอุดมการณ์สหกรณ์ว่าเป็น แนวความคิดที่เชื่อว่าจะแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ และ สังคมให้มีการกินดีอยู่ดี และมีสันติสุขโดยการประหยัช่วยเหลือตนเอง และ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

จากความหมาย และอุดมการณ์ของสหกรณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากิจกรรมสหกรณ์ช่วยให้เกิดความร่วมมือ ของกลุ่มบุคคลเพื่อช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงเป็นกิจกรรมที่ควรปลูกฝังให้เกิดความรู้ความเข้าใจ กับบุคลากรในชาติ ซึ่งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสหกรณ์ของบุคลากรในชาติยังไม่ดีเท่าที่ควร ดังเช่น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป. : 24) กล่าวว่า ประเทศไทยได้รับหลักและวิธีการสหกรณ์ เข้ามาเมื่อประมาณ 70 ปีมาแล้ว แต่กิจกรรมสหกรณ์ก็ยังไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ที่นำเอาวิธีการสหกรณ์มาใช้ในการพัฒนาประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น หรือเกาหลี การที่กิจการสหกรณ์ไม่เจริญนั้น นักวิชาการทั่วโลกมีความเห็นเป็นเสียงเดียวกันว่า เพราะสมาชิกขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสหกรณ์ ดังนั้นเพื่อสร้างสรรค์การสหกรณ์ให้เจริญก้าวหน้า จำเป็นต้องให้การศึกษแก่สมาชิกเพื่อให้เข้าใจหลักการ และวิธีดำเนินการสหกรณ์ รู้บทบาท รู้หน้าที่ และความรับผิดชอบ เกิดอุดมการณ์ของสหกรณ์ในที่สุด แต่การปลูกฝัง อุดมการณ์หรือค่านิยมต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นในตัวคนนั้น ต้องใช้เวลานาน จึงจะทำให้บุคคลเห็นคุณค่าของสิ่งนั้น ๆ ดังนั้นการปลูกฝังให้เกิดอุดมการณ์สหกรณ์จึงควรฝึกหัดตั้งแต่วัยเด็ก ดังเช่นสำนักงานโครงการส่วนพระองค์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ (2538 : 21) ได้กล่าวว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงเล็งเห็นว่าการปลูกฝังหลักการสหกรณ์แก่เด็กและเยาวชน โดยเริ่มจากโรงเรียนเป็นอันดับแรก จะก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมแรงในกลุ่มของเด็กนักเรียน ตลอดจนครูและเยาวชน ในท้องถิ่นอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การรวมกลุ่มกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อดำรงชีวิตที่ดีขึ้น

หลักการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน สำนักงานงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 : 20) ได้กล่าวถึง หลักการสหกรณ์ทั่วไปไว้ว่า มุ่งเน้นความเสมอภาคในการจัดงานของสหกรณ์ อีกทั้งรู้จักช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยโรงเรียนจะต้องจัดทำเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ต่อเนื่องกันทุกระดับชั้น และยังสามารถกล่าวต่อไปอีกว่า การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้น ต้องจัดกิจกรรมอย่างน้อย 3 ประเภทให้สัมพันธ์กันคือ กิจกรรมออมทรัพย์หรือเงินทุน กิจกรรมร้านค้า และกิจกรรมส่งเสริมการผลิต

การจัดตั้งกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 56 - 58) ได้กล่าวถึงการจัดตั้งกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนว่าควรมีขั้นตอน ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ประชุมทำความเข้าใจเรื่องกิจกรรมสหกรณ์ แก่คณะครู นักเรียน ภารโรง และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ
2. แต่งตั้งคณะกรรมการริเริ่ม เพื่อดำเนินการจัดตั้งสหกรณ์โรงเรียน ซึ่งอาจประกอบด้วยครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ครูผู้สอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ครูการเงิน และบุคคลอื่น เพื่อศึกษาระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสหกรณ์ ในสถานศึกษา และจัดทำโครงการสหกรณ์ในโรงเรียน
3. จัดทำร่างข้อบังคับ โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับ ลักษณะของสหกรณ์ สมาชิกภาพ ทุน ระเบียบภายในสหกรณ์ การจัดการ การทำบัญชี และอื่น ๆ
4. การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อบังคับและสาระสำคัญของการดำเนินงาน พร้อมทั้งเชิญชวนผู้ที่สนใจสมัครเป็นสมาชิก
5. ประกาศรับสมัครสมาชิก และรวบรวมหุ้น
6. จัดอาคารสถานที่ และอุปกรณ์ ตามความเหมาะสมกับลักษณะ ประเภท และขนาดของกิจกรรมสหกรณ์
7. ประชุมใหญ่สมาชิกกิจกรรมสหกรณ์ เพื่อพิจารณา ร่างข้อบังคับของ คณะกรรมการริเริ่ม เพื่อประกาศเป็นข้อบังคับของกิจกรรมสหกรณ์ และเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการโดยการเลือกตั้งทั่วไปจากสมาชิกทุกคน

สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมสหกรณ์เป็นกิจกรรมที่ควรจัดให้มีขึ้นในโรงเรียน ประถมศึกษาเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนเห็นคุณค่าของกิจกรรมสหกรณ์ เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของอุดมการณ์สหกรณ์คือการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการช่วยตนเอง ส่วนการดำเนินกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนจะสำเร็จหรือไม่ บุคลากรในโรงเรียนทุกประเภทต้องเห็นคุณค่าของกิจกรรมสหกรณ์ด้วย และสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งต้องตระหนักในบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบที่พึงมีต่อสหกรณ์

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 60 - 64) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. สมาชิกภาพ มีสิทธิเข้าร่วมประชุมใหญ่ มีสิทธิเลือกตั้งกรรมการ มีสิทธิสอบถามกิจการ ดูรายงานกิจการสหกรณ์ และมีสิทธิได้รับบริการจากสหกรณ์

หน้าที่ของสมาชิกภาพ คือภารกิจที่สมาชิกต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ และมติที่ประชุม มีหน้าที่ควบคุมดูแลกิจการสหกรณ์

2. คณะกรรมการที่ปรึกษา คือหัวหน้าสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบโครงการ ครูผู้รับผิดชอบเรื่องการเงินของโรงเรียน และครูผู้สอนที่เกี่ยวข้อง มีหน้าที่ให้คำปรึกษาและเสนอแนะแก่สมาชิกและคณะกรรมการดำเนินงาน

3. คณะกรรมการดำเนินงาน คือนักเรียนที่ได้รับเลือกจาก ที่ประชุมใหญ่ จำนวนไม่น้อยกว่า 5 คนและไม่เกิน 25 คน

4. ผู้ตรวจสอบกิจการ คือครูและนักเรียนจำนวนหนึ่งที่ได้รับเลือกตั้งจากที่ประชุมใหญ่ให้ตรวจสอบกิจการทั้งปวงของกิจกรรมสหกรณ์

5. ผู้จัดการ คือนักเรียนที่ได้รับการแต่งตั้ง จากคณะกรรมการดำเนินการ จะต้องรับผิดชอบในการบริหารงานให้บรรลุเป้าหมาย

6. ฝ่ายเงินทุน มีหน้าที่จัดให้มีการออมทรัพย์ พิจารณาให้สินเชื่อแก่แผนกส่งเสริมการผลิต และแผนกร้านค้า

7. ฝ่ายร้านค้า มีหน้าที่จัดหาสินค้าที่สมาชิกต้องการมาจำหน่ายให้แก่สมาชิก และซื้อผลผลิตของสมาชิกไปจำหน่าย

8. ฝ่ายส่งเสริมการผลิต ส่งเสริมให้สมาชิกทำการผลิตเพื่อหารายได้

9. ฝ่ายการเงินและบัญชี มีหน้าที่ควบคุมการเบิกจ่ายเงิน การรับเงิน จัดทำบัญชี ของกิจกรรมสหกรณ์ จัดทำงบดุลและกำไร ขาดทุนของกิจกรรมสหกรณ์ จัดทำทะเบียนสมาชิกและการถือหุ้น จัดทำและควบคุมประมาณการรายจ่ายของกิจกรรมสหกรณ์

จากข้อมูลที่เสนอมาทั้งหมด จะเห็นว่าเป็นเรื่องที่ต้องขังยุ่งยากที่โรงเรียนจะจัดให้มีกิจกรรมสหกรณ์อย่างครบวงจร แต่ทั้งนี้ถ้ามีการให้ความรู้เรื่องการจัดกิจกรรมสหกรณ์ และดำเนินการไปตามลำดับขั้นตอนโดยให้นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติจริงด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำการดำเนินงานกิจกรรมสหกรณ์ คงจะทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติและคงปฏิบัติได้รวดเร็วขึ้น และสามารถถ่ายทอดการดำเนินงานไปสู่นักเรียนรุ่นต่อ ๆ ไปได้ แต่ทั้งนี้ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมกิจการสหกรณ์ และติดตามผลการดำเนินงานโดยสม่ำเสมอ

4. กิจกรรมเสริมสร้างวินัยในโรงเรียน

ปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรอยู่เป็นจำนวนมาก สังคมที่มีคนมาอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก จำเป็นต้องมีระเบียบกฎเกณฑ์ให้คน ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของสังคมโดย

ส่วนรวม การฝึกฝนให้เด็กปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้เกิดขึ้นกับเด็กทุกคน ดังเช่น พันธ์ หันนาคินทร์ (2526 : 292) กล่าวว่าวินัยในโรงเรียนนั้นหมายถึง การรู้จักปกครองตนเอง การกระทำตามระเบียบหรือข้อบังคับต่าง ๆ เกิดขึ้นโดยความสมัครใจของผู้ปฏิบัติ คือนักเรียนที่ได้มองเห็นคุณค่าแล้วว่าการปฏิบัติตามกฎข้อบังคับที่โรงเรียนสร้างขึ้นไว้ และตัวเองก็เห็นห้องค้วนั้น เป็นสิ่งที่จะสร้างไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อย อันจะนำมาซึ่งความสุข และความเสมอภาคแก่สมาชิกในสังคมนั้น

ความมุ่งหมายของการเสริมสร้างวินัยนักเรียน สุรพันธ์ ยันต์ทอง (2526 : 258) ได้กล่าวไว้ว่า วินัยในโรงเรียนมีจุดมุ่งหมายที่จะให้นักเรียนควบคุมตนเอง มีวินัยในตนเอง เป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องพัฒนา ความประพฤติให้นักเรียนมีวินัยในตนเอง ควบคุมตนเองจากภายในมากกว่าที่จะใช้กฎ ระเบียบ หรือสิ่งแวดลอมเป็นตัวบังคับความประพฤติ วินัยที่ดีจะต้องมีเสรีภาพ มีความรับผิดชอบและมีขอบเขต วินัยในโรงเรียนควรเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความผิดขึ้นมามากกว่าที่จะแก้ไขความผิด ที่ได้เกิดขึ้นแล้วโดยการทำโทษ และ กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ (2535 : 227) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายในการสร้างวินัยนักเรียนว่า มุ่งให้นักเรียนทุกคนมีพัฒนาการไปจนถึงขั้นสามารถควบคุมดูแลตนเอง และส่วนรวม ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ตลอดจนให้มีความสามารถในการปฏิบัติตนในแนวทางที่ถูกที่ควร ได้ด้วยตัวของเขาเอง

สรุปได้ว่าการสร้างวินัยนักเรียน มีความมุ่งหมายให้นักเรียน ปฏิบัติตาม ระเบียบกฎเกณฑ์ เพื่อตนเองและสังคมแวดล้อม โดยไม่ต้องมีการควบคุมบังคับ เด็กในวัย ประถมศึกษาจะมีพัฒนาการด้านอารมณ์ ควบคู่ไปกับการเจริญเติบโตทางร่างกาย เพื่อนและ สังคมที่โรงเรียนมีอิทธิพลต่อเด็กวัยนี้ โรงเรียนจึงควรปลูกฝังวินัยในตนเองให้กับเด็ก ๆ ดังที่ กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ (2535 : 227) ได้กล่าวไว้ว่า ช่วงที่เหมาะสมที่สุดที่จะปลูกฝังวินัยใน โรงเรียนให้แก่เด็ก ๆ ได้แก่ช่วงที่เด็กยังเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษา เพราะช่วงนี้ทางโรงเรียน สามารถมองเห็นปัญหาของนักเรียนได้ง่าย และชัดเจน ตลอดจนสามารถวิเคราะห์หาสาเหตุ และ แก้ไขปัญหาได้ง่าย

สาเหตุของปัญหาวินัยในโรงเรียน ประมวล ดันยะ (2528 : 124 - 125) สรุปสาเหตุของปัญหาวินัยในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. จากตัวนักเรียนเอง เช่น เกิดจากความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจ สังคม และการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตลอดจนความรู้สึกปลอดภัย ในโรงเรียน

2. กลุ่มเพื่อนของนักเรียน มีอิทธิพลต่อความประพฤติ และการปฏิบัติของนักเรียนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยรุ่น เช่น เพื่อฝูงชักชวนให้ก่อการทะเลาะวิวาท หรือสร้างบรรยากาศตึงเครียดขึ้นในโรงเรียน

3. ครูในโรงเรียน ครูในโรงเรียนก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาทางวินัย เช่น เจตนาดีที่มีต่อนักเรียนไปในทางไม่ดีตลอดเวลา ทำให้นักเรียนไม่สบายใจ ไม่มีความสุขในโรงเรียน ไม่เตรียมการสอน สอนไม่ดี ไม่สามารถทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในวิชาที่เรียน มีความลำเอียง ไม่ยุติธรรม แม้แต่การแตกแยกกันในหมู่คณะครูด้วยกัน ก็มีส่วนทำให้นักเรียนไม่เคารพระเบียบวินัยของโรงเรียนเช่นกัน

4. สภาพทางครอบครัว หรือสังคมแวดล้อมที่เด็กอาศัยอยู่เช่นทางบ้านมีภูมิหลังไม่ดี นักเรียนก็พลอยไม่ดีตามไปด้วย ตลอดจนความแตกแยกทะเลาะเบาะแว้งของพ่อแม่ ก็เป็นสาเหตุที่สำคัญของปัญหาวินัยของโรงเรียนเป็นต้น

5. สภาพสังคมและบ้านเมือง อยู่ในสภาพไม่ดี มีแต่ความวุ่นวายแตกแยกผู้ใหญ่ประพฤติตัวไม่เหมาะสม ขาดระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ มีผลพลอยให้นักเรียนไม่ดี ขาดวินัยไปด้วย ซึ่งโรงเรียนคาดหวัง ทำให้นักเรียนมีวินัยได้อย่างไร ในเมื่อผู้ใหญ่ทั่วไปไม่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

จากสาเหตุของปัญหาทำให้ทราบว่าปัญหาวินัยของนักเรียนเกิดจากหลายสาเหตุ ทั้งทางโรงเรียน บ้าน และชุมชน ดังนั้นโรงเรียนจึงไม่สามารถแก้ปัญหาได้เสมอไปถ้าปัญหานั้นไม่เกี่ยวกับทางโรงเรียนเลย โรงเรียนจึงควรรหาสาเหตุของปัญหาและป้องกันแก้ไขปัญหานั้นที่เกิดจากตัวนักเรียน และเกิดจากโรงเรียน หรือกลุ่มเพื่อน ซึ่งโรงเรียนสามารถป้องกันแก้ไขได้ สำหรับแนวทางในการป้องกันการกระทำผิดวินัยในโรงเรียน ประมวล ดันยะ (2528 : 169 - 130) ได้เสนอแนวทางป้องกันการกระทำผิดวินัยในโรงเรียนไว้ ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียน ครู-อาจารย์ ควรหมั่นอบรมศีลธรรม จรรยา มารยาทและแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องและเหมาะสมอยู่เสมอ อาจเป็นกิจกรรมโฮมรูม ช่วงเวลาการเคารพธงชาติ หรือในโอกาสที่เหมาะสม จะสามารถช่วยกล่อมเกลาพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาลงได้ โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนควรจะได้หาโอกาส พบปะ อบรม สั่งสอนนักเรียนบ้าง อาจเป็นเค็อนละครั้งก็ได้

2. ครู-อาจารย์ควรประพฤติเป็น แบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ไม่ควรทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกรังเกียจ ระหว่างสิ่งที่ครูสอนกับสิ่งที่ครูปฏิบัติ

3. กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของโรงเรียน ควรจะได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ให้เป็นกฎระเบียบข้อบังคับที่ดีอยู่เสมอ เช่น กฎเกณฑ์ที่ปฏิบัติ ตามยากไม่น่าจะเป็นกฎเกณฑ์ที่ดี จึงควรแก้ไขปรับปรุงเป็นต้น

4. ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วม ในการควบคุมความประพฤติ และ สอดส่องดูแลพฤติกรรมของนักเรียน เช่นสถานักเรียน กรรมการนักเรียน ให้นักเรียนเป็นผู้ ดำเนินการ โดยโรงเรียนพิจารณาให้ร่วมในทางสร้างสรรค์ ป้องกัน และแก้ไขร่วมกับฝ่าย โรงเรียน

5. ขอความร่วมมือจากบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือสมาชิกของสมาคม ครู ผู้ปกครอง และครู ในการควบคุมดูแล เลี้ยงดู ให้ความอบอุ่นแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ใน ปกครองของตน

6. ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมที่เกี่ยวกับ วัฒนธรรมไทย เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ ตลอดจนค่านิยมในกิจกรรมเหล่านั้น เพื่อ เป็นการหล่อหลอมพฤติกรรม เช่น จัดชุมนุมพุทธศาสนา ชุมนุมวัฒนธรรมไทย เป็นต้น

7. การใช้บทลงโทษแก่ผู้กระทำผิด ควรเป็นวิธีสุดท้ายในกรณีที่ทำเป็นเท่า นั้นและควรกระทำให้เหมาะสมไม่เกินขอบเขต มิฉะนั้นแล้ว จะไม่เกิดประโยชน์อันใดในการ ป้องกันการกระทำผิดวินัย

เมื่อโรงเรียนทราบสาเหตุของการผิดวินัยในโรงเรียน และแนวทางป้องกัน ปัญหาการผิดวินัยในโรงเรียนแล้วโรงเรียนควรจะต้องสร้างวินัยให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน ซึ่งจะ ต้องเหมาะสมกับสภาพการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ของนักเรียน และสอดคล้องกับสภาพสังคมในขณะเดียวกันด้วย เพื่อให้โรงเรียนสร้างวินัยให้เกิดขึ้นในตัว นักเรียนไปในแนวทางเดียวกัน ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (อ่างใน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536 : 456) ได้พิจารณาว่าการเริ่มสร้าง ความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นในบ้านเมืองนั้น ควรเริ่มต้นสร้างที่เด็กก่อน เป็นการ สร้างพื้นฐานที่ถูกต้อง และกิจกรรมที่สามารถลงสู่การปฏิบัติได้จริงในโรงเรียนประถมศึกษา 5 กิจกรรมหลัก คือ

1. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการแต่งกาย
2. การเดินแถวไปกลับระหว่างบ้านกับโรงเรียน
3. การเข้าแถวขึ้นรถโดยสารประจำทาง
4. การปฏิบัติตามกฎจราจร

5. การปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ 4 ประการคือ ประหยัด นิยมไทย วินัยของชาติ ความสะอาดของบ้านเมือง

กล่าวโดยสรุปจากสภาพ และสังคมปัจจุบัน โดยส่วนรวมของประเทศ ประชาชนส่วนมากขาดระเบียบวินัย ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจน จากสภาพสังคมทั่วไป เช่นการแย่งกันเข้ารับบริการต่าง ๆ การทิ้งขยะสิ่งปฏิกูลตามสถานที่สาธารณะ เช่นถนน แม่น้ำ หรือชายทะเล การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบการจราจร ก่อให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นมากมาย และตามพัฒนาการของเด็กในวัยประถมศึกษาที่มีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตนเลียนแบบผู้ใหญ่ ดังนั้นจึงจำเป็นที่โรงเรียนประถมศึกษา จะต้องจัดกิจกรรมเสริมวินัยในโรงเรียน เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนเกิดวินัยในตัวเอง อันจะส่งผลถึงชาติถึงประเทศโดยส่วนรวมต่อไป แต่การสร้างเสริมให้เกิดวินัยดังกล่าว สิ่งสำคัญที่สุดมากที่สุดคือ บุคลากรในโรงเรียนทุกคนจะต้องปฏิบัติตนตามระเบียบวินัยที่กำหนดด้วย

5. กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม

การส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญส่วนหนึ่งที่โรงเรียนควรจะต้องดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมาย การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2535 ได้กำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ข้อ 8 ไว้ว่า “รณรงค์เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์แก่ประชาชน และขยายการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้กว้างขวาง เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่อง”

ความหมายของจริยธรรม พระธรรมปิฎก (2538 : 38) ได้ให้ความหมายของจริยธรรม ว่าเป็นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความดีงาม ซึ่งเป็นความจริงที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ ตามความเป็นจริงของธรรมชาติ ความเป็นจริงของมนุษย์ต้องสอดคล้องกับความจริงของธรรมชาติ จึงเกิดผลสำเร็จด้วยดี และดวงเดือน พันธุมาวิน (2524) กล่าวว่า จริยธรรมหมายถึงลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ รวมทั้งพฤติกรรมสังคมประเภทต่าง ๆ ซึ่งสังคมต้องการให้มีในสมาชิก คือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจ ว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งถูกต้องเหมาะสม

ในด้านการปลูกฝังจริยธรรม เอกวิทย์ ณ ถลาง (อ้างถึงใน สมพงษ์ จิตระดับ, 2530 : 164) ได้เสนอแนวทางในการปลูกฝังจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนในวัย 6 - 12 ปี ดังต่อไปนี้

1. สิ่งแวดล้อมรอบตัวนักเรียน สามารถดูดซึมจริยธรรมที่ต้องการปลูกฝังเอง เช่นถ้าอยาก让孩子เป็นคนสะอาด ก็ต้องพยายามให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สะอาดนานสัก 6 ปี 9 ปี 12 ปี เด็กก็จะเข้าใจความสะอาดและพัฒนานิสัยรักความสะอาดขึ้นในตัวอย่างแน่นแฟ้น
2. 让孩子ได้อยู่ใกล้ชิดกับตัวอย่างที่ดี ถ้าต้องการ让孩子มีความสัตย์ ผู้ใหญ่ก็ต้องมีความสัตย์ คิดอย่างไร สอนอย่างไร ก็ต้องประพฤติปฏิบัติอย่างนั้น
3. เสนอปัญหาให้เด็กคิด เมื่อเด็กเห็นปัญหาของคนอื่นหรือของสังคมที่ตนเป็นส่วนหนึ่งมา ๆ ก็จะนำไปเปรียบเทียบกับประสบการณ์ของตน และเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างแยกคายบางอย่างขึ้นในตัวคือได้ ศึกษาวิเคราะห์ จนเกิดความสำนึกมากขึ้น และเปลี่ยนแปลงค่านิยมและพฤติกรรมโดยตัวเองไม่รู้ตัว
4. แสวงหาแบบอย่างวัฒนธรรมที่ดีงาม และชี้引导孩子เข้าใจ การชักนำศึกษาและเข้าใจวัฒนธรรมหรือธรรมชาติความเป็นจริงของสรรพสิ่ง ก็เป็นทางหนึ่งที่จะขัดเกลา ความคิดของเด็กให้ประณีตและพัฒนาค่านิยมของเด็กได้
5. จัดโอกาสให้เด็ก ได้ศึกษาหาประสบการณ์ จากวิชาการบางอย่าง ซึ่งสามารถพัฒนาค่านิยมได้ เช่น วิทยาศาสตร์สร้างค่านิยมให้เด็กรักความจริง มีเหตุผล ศิลปะช่วยขัดเกลาให้จิตใจละเอียดอ่อน
6. สร้างและปฏิบัติตามระเบียบวินัย ระเบียบวินัยในที่นี้หมายถึงจริยธรรมที่ผู้ใหญ่ และเด็กยอมรับนับถือร่วมกัน ตรงกัน เป็นวินัยที่มุ่งสร้างความมีวินัยให้แก่ตนเอง
7. สนทนาวิสาสะ ในชีวิตประจำวัน เมื่อได้พบเห็นหรือสัมผัส สิ่งต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียน ในบ้านและนอกบ้าน ก็นำมาย่อยให้เห็นคุณค่า เห็นความหมายของสิ่งนั้น ๆ
8. ให้โอกาสแก่เด็กในการจัดตั้งเป็นกลุ่มเป็นก้อนเพื่อศึกษาหาความรู้ ในรูปของสโมสร หรือชมรม
9. สร้างคำขวัญ หรือภาษิตที่คนส่วนใหญ่ ยอมรับนับถือร่วมกันได้และต้องอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม
10. แนะนำหรือให้คำปรึกษา เฉพาะตัวหรือเป็นรายบุคคล เพราะเด็กต้องการความใกล้ชิด ต้องการคำแนะนำ และต้องการการแนะนำเป็นครั้งคราว

สรุปได้ว่ากิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมเป็นการส่งเสริม พฤติกรรมนักเรียนให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม และการปลูกฝังจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนประถมศึกษานั้น โรงเรียนจะต้องจัดสิ่งแวดล้อมให้เป็นแบบอย่างที่ดี พร้อมทั้งบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียนก็ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย นอกจากนั้นควรให้เด็กได้สังเกตและ

วิเคราะห์สิ่งที่ได้พบมาจากที่ต่าง ๆ ว่าดีหรือไม่อย่างไร สิ่งสำคัญคือส่งเสริมให้นักเรียนนำประสบการณ์ด้านจริยธรรมที่โรงเรียนปลูกฝังไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

6. กิจกรรรมกีฬา

เด็กในวัยประถมศึกษาจะไม่ชอบอยู่นิ่ง ๆ ชอบเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ดังเช่น คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (2533 : 26) ได้สรุปเกี่ยวกับการออกกำลังกายของเด็กวัยประถมศึกษาไว้ว่า เด็กวัย 7 - 12 ปี ต้องการออกกำลังกายวันละ 3 ชั่วโมง และต้องการออกกำลังกายและการเล่นเป็นทีม มีกติกาท้าทายความสามารถ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาด้านสติปัญญา สังคม จิตใจ และอารมณ์

จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมกีฬา ซึ่งส่งเสริมการออกกำลังกายของเด็กวัยประถมศึกษามีความจำเป็น ควรสนับสนุนส่งเสริม นอกเหนือจากการเรียนวิชาพลศึกษา ดังเช่น ประภาพรรณ สุวรรณสุข (2526 : 888) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการจัดกีฬาภายในโรงเรียนไว้ ดังนี้

1. เพื่อเป็นการปลูกฝังนิสัยรักการออกกำลังกาย
2. เพื่อพัฒนาทักษะด้านกีฬา
3. เพื่อให้นักเรียนมีร่างกายที่แข็งแรง เป็นคนคล่องแคล่วว่องไว และเป็นคนที่มีความตรงส่วน
4. เพื่อพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อให้เหมาะสม
5. เพื่อพัฒนาด้านอารมณ์และสังคม เนื่องจากการเล่นเกมส์ หรือกีฬาบางประเภทที่เป็นทีม จะช่วยพัฒนาทางการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การเคารพต่อกฎเกณฑ์ การเข้าใจผู้อื่น ความคิดและความรู้สึกต่าง ๆ ของนักเรียนจะแสดงออกมา โดยผ่านการแสดงกิจกรรม โอกาสที่จะผ่อนคลายความตึงเครียดของอารมณ์ก็จะตามมาด้วย
6. เพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ การเล่นเกมส์เป็นทีม จะต้องอาศัยสมาชิกทุกคนในทีมร่วมมือร่วมใจ เพื่อชัยชนะ ถ้าขาดความสามัคคีในทีมแล้ว โอกาสที่จะได้ชัยชนะมีน้อยมาก

ในด้านการจัดกิจกรรมกีฬานั้นโรงเรียนสามารถจัดได้หลายรูปแบบ แล้วแต่วัตถุประสงค์ในการจัด ซึ่งรูปแบบการจัดกีฬาในสถานศึกษา โจจริง บุญเรืองรอด (2534 : 69) ได้เสนอรูปแบบของการจัดกิจกรรมกีฬาในสถานศึกษาไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. กีฬาเพื่อการแข่งขัน เป็นการเน้นกิจกรรมกีฬาสำหรับการแข่งขันขึ้น ซึ่งต้องการผู้มีความพร้อม และความถนัดพิเศษในกีฬาแต่ละประเภทเท่านั้น

2. กีฬาเพื่อพลานามัย กิจกรรมกีฬาประเภทนี้ จะต้องจัดกีฬาให้นักเรียนทุกคนวัตถุประสงค์หลักของกีฬาประเภทนี้คือการฝึกฝน ร่างกายนั้นให้แต่ละคนได้มีทักษะและความซาบซึ้ง มากกว่าการแข่งขันเอาแพ้เอาชนะ พยายามให้ทุกคนมีนิสัย ของการออกกำลังกาย

3. การแข่งขันกีฬาภายใน กิจกรรมนี้เป็นการแข่งขันเพื่อเปิดโอกาส ให้ผู้เล่นกีฬาเพื่อพลานามัยได้มีโอกาส แข่งขันในระหว่างกันเอง เพื่อความสนุกสนานมากกว่าการแพ้ชนะ การจัดการแข่งขันพยายามให้ทุกคนมีส่วนร่วม

4. กิจกรรมเสริมการกีฬา การที่จะจัดให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการเล่นกีฬานั้น บางครั้งค่อนข้างยุ่งยาก เพราะนักเรียนมีจำนวนมาก แต่อุปกรณ์ สถานที่ ผู้ฝึกมีจำกัด ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสนับสนุนให้มีกิจกรรมเสริมอื่น ๆ เช่น กองเชียร์ การสวนสนาม คุรียงค์ เป็นต้น

จากความมุ่งหมายและ รูปแบบของการจัดกิจกรรมกีฬาที่เสนอมานี้จะเห็นได้ว่า กิจกรรมกีฬาตอบสนองความสนใจและพัฒนาการของนักเรียน ส่งเสริมการแสดงออกซึ่งความสามารถเฉพาะตน ช่วยปลูกฝังคุณลักษณะด้านความสามัคคีความอดทน ความมีน้ำใจนักกีฬา ในการจัดกิจกรรมกีฬาในโรงเรียนประถมศึกษานั้นควรจัดให้มีการแข่งขันกีฬาภายในเป็นหลัก เพราะนักเรียนส่วนใหญ่จะได้มีโอกาสร่วมการแข่งขัน และไม่ต้องฝึกซ้อมมากอาจเป็นการแข่งขันจากความรู้ที่ได้รับจากการเรียนวิชาพลศึกษา ในการจัดมีหลักการสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการกีฬาภายในโรงเรียน ดังที่ ประภาพรธรรม สุวรรณสุข (2528 : 888) ได้กล่าวถึงไว้ว่า การจัดกีฬาภายในโรงเรียนผู้บริหารหรือผู้จัดจะต้องคำนึงถึงหลักการที่สำคัญดังนี้

1. การจัดกิจกรรมกีฬาภายในโรงเรียน ควรมุ่งเพื่อให้นักเรียนได้ออกกำลังกาย ไม่ควรมุ่งเน้นเพื่อชัยชนะ ดังนั้นการให้รางวัลควรให้ทั้งผู้แพ้และผู้ชนะ

2. ประเภทกีฬาที่จัดแข่งขัน ควรเลือกให้เหมาะสมกับวัย ของนักเรียน โดยอาจยึดเอาระดับชั้นเป็นเกณฑ์ก็ได้ เช่น ระดับประถมปีที่หนึ่ง, สอง ควรให้แข่งขันการเล่นขว้างลูกบอลไกล ซึ่งไม่ต้องใช้กฎเกณฑ์หรือกำลังมาก สำหรับชั้นประถมปีที่สาม, สี่ อาจจัดการแข่งขันเกมส์ที่มีกฎเกณฑ์มากขึ้น

3. ประเภทของกีฬาที่จัดให้นักเรียนแข่งขัน ควรจะเป็นประเภทที่ครูได้สอนหรือได้สาธิตการเล่นให้ดูไปแล้ว และควรมีทั้งประเภทเดี่ยวและประเภททีม

4. การจัดการแข่งขันกีฬา ควรมุ่งให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมให้มากที่สุดอย่าผูกขาดเฉพาะนักเรียนที่มีความสามารถให้ลงแข่งขันเท่านั้น ควรจัดให้นักเรียนที่มีความสามารถอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน หรือระดับเดียวกันได้แข่งขันบ้าง

5. กฎเกณฑ์หรือกติกาต่าง ๆ ควรปรับให้เหมาะสมกับอายุ ขนาด วุฒิภาวะ และทักษะของนักเรียนที่จะลงแข่งขัน

6. ควรมีการตรวจสอบความเรียบร้อยของสถานที่เล่นและอุปกรณ์ ก่อนที่จะเล่นกีฬาทุกครั้ง

7. การจัดกิจกรรมกีฬา ไม่ควรเน้นความสนุกสนานด้านเดียว ควรให้นักเรียนได้พัฒนาทั้งสี่ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

กล่าวโดยสรุปการจัดกิจกรรมกีฬาในโรงเรียนประถมศึกษา ผู้บริหารควรดำเนินการให้มีขึ้น แต่ต้องจัดให้เหมาะสมกับ วัยของนักเรียน การแข่งขันไม่ควรมุ่งเน้นที่การแข่งขัน ควรมุ่งเน้นให้นักเรียนมีโอกาสได้ลงแข่งขัน เพื่อนำความรู้จากการเรียนพลศึกษาซึ่งต้องสอนทั้งวิธีการเล่นและกติกาการเล่นกีฬามาใช้ และในการจัดการแข่งขันควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดกิจกรรมตามความสามารถ

7. กิจกรรมทัศนศึกษา

ความหมายและความสำคัญของกิจกรรมทัศนศึกษา วิจิตร วรุตบางกูร (2520 : 57) ได้ให้ความหมายว่าการทัศนศึกษาคือการพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น การจัดควรคำนึงถึงวัย สถานที่ และฤดูกาลด้วยซึ่งสอดคล้องกับ เอกชัย กีสุขพันธ์ (ม.ป.ป. : 208) ที่กล่าวถึงการทัศนศึกษาว่าเป็นการพานักเรียน ไปดูงานหรือศึกษานอกสถานที่ เป็นสิ่งจำเป็นเพราะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและเป็นการพักผ่อน และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการพานักเรียน และนักศึกษาไปนอกสถานที่ พ.ศ. 2529 ได้กล่าวถึงการพานักเรียน และนักศึกษาไปนอกสถานศึกษาว่า เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในหลักสูตรให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อสนองความสนใจ และเพื่อส่งเสริมการพัฒนา บุคลิกภาพทางอุปนิสัยของนักเรียน และนักศึกษาให้เหมาะสมกับสังคมในระบอบประชาธิปไตยและเพื่อให้ได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับ ภูมิประเทศและแหล่งทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นสมบัติของชาติที่ได้สร้างสรรค์ไว้ให้ ซึ่งตนเองมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของเพื่อปลูกฝังให้บังเกิดความรักประเทศชาติยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่าการทัศนศึกษาหรือการศึกษานอกสถานที่ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง หรือเป็นความรู้ที่โรงเรียนไม่สามารถจัดให้เรียนในห้องเรียนได้ส่วนการพานักเรียนไปทัศนศึกษาหรือศึกษานอกสถานที่ นั้นต้องปฏิบัติตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการพานักเรียน และนักศึกษาไปนอกสถานที่ พ.ศ. 2529 และ พชรวรรณ จันทรางศู (2526 : 191 - 192) ได้แนะนำ ข้อควรปฏิบัติในการพา

นักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ ไว้ว่าสิ่งที่ควรคำนึงถึง จะอย่างไร ให้เกิดประโยชน์ต่อการ
 ศึกษาของเด็กมากที่สุด โรงเรียนจะต้องพิจารณาวางแผนการไปศึกษา เตรียมอุปกรณ์และ
 เครื่องใช้ต่าง ๆ ให้พร้อม ซึ่งมีข้อควรดำเนินการดังนี้

1. จัดทำโครงการ ควรจะมีการประชุมเพื่อลง ความเห็นว่าควรจะนำ
 นักเรียนไป ณ สถานที่ใดและจะต้องเตรียมและกำหนดวันเวลาเดินทาง เส้นทาง ระยะ
 เวลาและค่าใช้จ่ายต่างๆ

2. ทำหนังสือถึงผู้ปกครอง เพื่อเสนอให้ผู้ปกครองทราบถึงรายละเอียด
 ข้อปลีกย่อยต่าง ๆ เช่นเรื่องสถานที่ กำหนดวันเดินทาง เวลาอะไร โดยพาหนะอะไร ค่าใช้จ่าย
 เท่าไร พักค้างคืนหรือเปล่า จะกลับมาถึงเวลาเท่าใด และให้ผู้ปกครองตอบอนุญาตหรือไม่
 อนุญาตด้วย แล้วส่งคืนโรงเรียนเก็บไว้เป็นหลักฐาน

3. นำรายงานขออนุญาต เสนอต่อผู้มีอำนาจสั่งการในส่วนที่เกี่ยวข้องว่า
 จะอนุญาตหรือไม่อนุญาต

4. การประชุมนิเทศ ก่อนออกเดินทาง 7 วัน โรงเรียนจำเป็นต้องประชุม
 นิเทศเรื่องต่าง ๆ ให้นักเรียนทราบ เช่น สถานที่ที่จะนำนักเรียนไปชม การเตรียมสิ่งของเครื่อง
 ใช้ในการเดินทางข้อปฏิบัติของนักเรียนในการเดินทาง

5. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่หรือสถานที่ที่จะไปศึกษามีวิธีการติดต่อ 2 ทาง
 คือ ให้ทางราชการติดต่อให้ หรือโรงเรียนติดต่อโดยตรง

6. การแบ่งหมู่ นักเรียน ก่อนออกเดินทางอย่างน้อย 2 วัน จะต้องจัด
 หมู่ นักเรียนโดยแบ่งนักเรียนออกเป็นหมู่ ๆ ละประมาณ 10 คน ให้มีหัวหน้าหมู่และรองหัว
 หนาหมู่ แล้วมอบหมายให้ครูเป็นผู้ควบคุม ทางโรงเรียนจะต้องจัดพิมพ์รายชื่อที่ไปทั้งหมด
 แยกเป็นหมู่ ๆ เก็บไว้ที่ ครู 1 ชุด ผู้ช่วย 1 ชุด ครูหัวหน้า 1 ชุด หัวหน้าหมู่ 1 ชุด เพื่อ
 ความสะดวกแก่การควบคุมในเวลาขึ้นรถลงเรือ มิให้นักเรียนหลงและปลอดภัยในการเดินทาง

7. การประเมินผล เมื่อนักเรียนได้เดินทางกลับถึงสถานศึกษาแล้ว
 โรงเรียนควรจัดทำผลการประเมินผลของการศึกษานอกสถานศึกษา ว่าได้ผลมากน้อยเพียงใด
 โดยการจัดกิจกรรมต่างๆขึ้นเช่น ให้นักเรียนทำรายงานการเดินทาง ประกวดเรียงความ จัดทำ
 บัญชีรับจ่ายในการเดินทาง และอื่น ๆ ตามสมควร และงานที่โรงเรียนต้องปฏิบัติเป็นอันดับ
 สุดท้ายคือ ต้องทำรายงานการเดินทางให้ผู้มีอำนาจอนุญาตทราบ

8. กิจกรรมอยู่ค่ายพักแรม

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2526 : 207) กล่าวถึงกิจกรรมการอยู่ค่ายพักแรมว่า เป็นกิจกรรมนักเรียนที่ช่วยฝึกให้นักเรียนมีความอดทน เสียสละ สามารถรักษาตัวรอดในสถานการณ์อันจำกัด การจัดค่ายพักแรมมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อสร้างทักษะความสามารถของนักเรียนให้มากขึ้น ทั้งเป็นการสร้างความสามัคคีกลมเกลียว ให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ และเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินไปอีกด้วย

พชรวรรณ จันทรางศุ (2526 : 191) ได้กล่าวถึงการอยู่ค่ายพักแรมว่า เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ เช่นการกินอยู่หลับนอน การเล่นรวมกันเป็นหมู่คณะ ทำให้เด็กได้พัฒนาลักษณะนิสัยที่ดีต่าง ๆ เช่นความเชื่อมั่นในตนเอง ความสามัคคี การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531 : 185) ได้กล่าวถึงการอยู่ค่ายพักแรมว่าเป็น กิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น เพื่อเป็นการทบทวนความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่นักเรียนได้เรียนมาแล้ว นำมาบูรณาการเข้าด้วยกันนักเรียนที่จัดให้อยู่ค่ายพักแรมส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไป กำหนดการอยู่ค่ายพักแรมไม่เกิน 2 วันกับ 1 คืน ควรจัดในสถานที่ไม่ห่างไกลโรงเรียนมากนัก ควรปลอดภัย มีความสะดวกในเรื่องสาธารณูปโภคต่าง ๆ พอสมควร กิจกรรมในช่วงอยู่ค่ายพักแรมต้องฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม กิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมนันทนาการอื่น ๆ

สรุปว่าการอยู่ค่ายพักแรมเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงในเรื่องการพัฒนาลักษณะนิสัยต่าง ๆ ความมีระเบียบวินัย ความอดทน ความสามัคคี การช่วยตัวเองและหมู่คณะ โรงเรียนที่จะจัดกิจกรรมอยู่ค่ายพักแรมต้องมีความพร้อม ทั้งด้านครู ชุมชน และสถานที่ในการจัดพักแรม สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงในการจัดกิจกรรมอยู่ค่ายพักแรมคือความปลอดภัย

9. กิจกรรมชุมนุมวิชาการ/กลุ่มสนใจ

วิจิตร วรุตบางกูร (2520 : 56) กล่าวถึงชุมนุมว่าหมายถึง ศูนย์รวมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กที่มีความสนใจในวิชาการ หรือกิจกรรมเดียวกัน เช่นชุมนุมภาษาอังกฤษ ชุมนุมถ่ายภาพ ชุมนุมวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

กิติมา ปรีดีคิลก (2532 : 189) ให้ความหมายของชุมนุมว่า หมายถึงการรวมกลุ่มของนักเรียนที่มีความสนใจในวิชาการหรือกิจกรรมอย่างเดียวกัน และสมัครใจดำเนินการจัดกิจกรรมร่วมกัน มีการกำหนดวัตถุประสงค์และระเบียบข้อบังคับของชุมนุมโดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาชุมนุมคอยให้คำแนะนำในการปฏิบัติงาน

สรุปว่าชุมนุมวิชาการหรือกลุ่มสนใจเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนร่วมกันค้นคว้าหาความรู้ หรือพัฒนาทักษะที่ตนสนใจ ซึ่งช่วยให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น ดังเช่น กิติมา ปริศิฉิลก (2532 : 189) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งชุมนุมไว้ดังนี้

1. เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออก ซึ่งความสามารถพิเศษ ได้ร่วม กิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ
2. เพื่อให้นักเรียนได้กระทำ กิจกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดพัฒนาการ ทางสังคม และมีเพื่อนมากขึ้น
3. เพื่อให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
4. เพื่อส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
5. เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีความสามัคคี มีความรับผิดชอบ และเสียสละเพื่อส่วนรวม
6. เพื่อพัฒนาความเป็นผู้นำ และให้รู้จักการเป็นผู้ตามที่ดี ตามกระบวนการประชาธิปไตย
7. เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นการผ่อนคลายอารมณ์และลดความเครียด
8. เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน ทำให้ครูรู้จักนักเรียนดีขึ้น
9. เพื่อเป็นการจัดประสบการณ์ให้แก่ตัวนักเรียน และช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
10. เพื่อส่งเสริมบุคลิกภาพของนักเรียนทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง รู้จักร่วมมือกับบุคคลอื่น มีวินัยและรู้จักควบคุมตนเอง

เพื่อให้การดำเนินงานจัดกิจกรรมชุมนุมวิชาการ/กลุ่มสนใจ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวมาแล้ว โรงเรียนควรยึดหลักเกณฑ์ในการดำเนินงาน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2521 : 20) ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิชาการในโรงเรียน ดังนี้

1. ต้องเป็นไปตามนโยบายหลักของรัฐบาล ในการพัฒนาการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเจริญมั่นคงของชาติ
2. ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียน และครู-อาจารย์
3. ต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีระเบียบวินัยในตนเอง

4. ต้องเป็นกิจกรรมเพื่อวางรากฐานการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

5. ต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้

6. นักเรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามที่ตนถนัด และสนใจ

7. ครู-อาจารย์ต้องเข้าร่วมดำเนินการทุกชุมนุม

8. ครู-อาจารย์ ที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมวิชาการ ศึกษาหาความรู้และวิธีการจัดกิจกรรมอย่างกว้างขวางอยู่เสมอ

9. ในกรณีหัวหน้าสถานศึกษาเห็นว่า กิจกรรมส่งเสริมวิชาการไม่เหมาะสมให้สั่งยกเลิกกิจกรรมนั้นเสีย

10. ให้โรงเรียนควบคุมการเงินของแต่ละชุมนุม ให้เป็นไปตามระเบียบและประหยัด

11. ต้องมีโครงการ ระเบียบการจัดกิจกรรมนั้น ๆ จะต้องได้รับอนุมัติจากหัวหน้าสถานศึกษา

12. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับ การจัดกิจกรรม ต้องเป็นครู-อาจารย์ และนักเรียนปัจจุบันของโรงเรียนส่วนวิทยากรให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษา

13. การที่จะจัดให้มีกิจกรรมใด ๆ หรือไม่ ให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษานั้น ๆ

14. ให้หัวหน้าสถานศึกษาควบคุมการดำเนินงาน ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวัตถุประสงค์

การจัดตั้งชุมนุม กิติมา ปริดีติลล (2532 : 190) ได้เสนอขั้นตอนการจัดตั้งชุมนุมไว้ดังนี้

1. กำหนดจุดประสงค์ของชุมนุม ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์การ

2. วางโปรแกรมของชุมนุม เป็นการกำหนดขอบข่ายของงาน วัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการ เพื่อเป็นแนวปฏิบัติต่อไป

3. กำหนดผู้รับผิดชอบและขอบเขต ความรับผิดชอบในการจัดดำเนินการกิจกรรมจะสัมฤทธิ์ผลระดับใด จะต้องขึ้นอยู่กับความสนใจ และการสนับสนุนของบุคคลทุกกลุ่ม ได้แก่ ครูหรืออาจารย์ที่ปรึกษา นักเรียน

4. จัดดำเนินงานเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้ สมาชิก ขนาดของชุมนุม การตั้งชื่อชุมนุม ค่าธรรมเนียม และการสมัครเข้าเป็นสมาชิกของชุมนุม เครื่องหมายประจำตัวสมาชิก ระเบียบข้อบังคับ ตำแหน่งของกรรมการในการดำเนินงาน เป็นต้น

ส่วนการดำเนินงานชุมนุมนั้น วิทยุ สาร (2526 : 307) ได้เสนอแนะว่า ชมรมต่าง ๆ ของนักเรียนควรมีครูคนหนึ่งเป็นที่ปรึกษาประจำ แต่ครูไม่ควรแสดงเสียเองทุกเรื่อง ตรงกันข้ามครูมีหน้าที่เพียงคอยตอบคำถาม หรือคอยช่วยเหลือเมื่อนักเรียนต้องการเท่านั้น ครูไม่ควรจะแนะนำตลอดเวลา

จากข้อมูลที่นำเสนอมาแล้ว จะเห็นได้ว่ากิจกรรมชุมนุมวิชาการ/กลุ่มสนใจเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ต้องจัดให้มีขึ้นในโรงเรียน และควรให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการเอง ครูทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา แต่ในการจัดตั้งชุมนุมหรือกลุ่มสนใจดังกล่าวครูควรเป็นผู้เสนอแนะแนวทาง ในระยะเริ่มแรกเมื่อนักเรียนสามารถจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานได้แล้ว ครูจึงลดบทบาทลงเป็นเพียงที่ปรึกษา ส่วนโรงเรียนจะจัดให้มีชุมนุมหรือกลุ่มสนใจอะไรบ้างนั้น ขึ้นอยู่กับความสนใจของนักเรียน และความพร้อมของโรงเรียน

10. กิจกรรมวันสำคัญ

ปัจจุบันการให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ ของเยาวชน เช่น วันสำคัญทางศาสนา การเข้าร่วมทำบุญ ฟังเทศน์ ฟังธรรมเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริงมีเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชนน้อยลง

ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญ และสนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญเพื่อให้เห็นคุณค่าของวันสำคัญ ดังเช่น เขตปฏิบัติการศึกษา 6 (2525 : 347) กล่าวถึง การจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ว่ามีจุดประสงค์ให้นักเรียนเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของวันนั้น ๆ การร่วมกิจกรรมในวันสำคัญ จะเป็นการสร้างเสริม ลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม และกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดแนวปฏิบัติงานสำหรับสถานศึกษาเพื่อให้สถานศึกษา จัดกิจกรรมและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทรวงศึกษาธิการหรือหน่วยงานอื่นอาทิจังหวัด อำเภอ และชุมชน จัดขึ้น ตามความเหมาะสม เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เช่น การจัดงานวันเด็กแห่งชาติ การจัดงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน เป็นต้น

ในด้านการจัดกิจกรรมวันสำคัญ เขตปฏิบัติการศึกษา 6 (2525 : 347) ได้เสนอแนวทางปฏิบัติและวิธีดำเนินการในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. กำหนดวันสำคัญต่าง ๆ ลงในปฏิทินปฏิบัติงานของโรงเรียน

2. ประชุมครูเพื่อปรึกษาหารือถึงจุดประสงค์ และแนวทางการจัดกิจกรรมในแต่ละวัน
3. เขียนโครงการและเสนอโครงการต่อผู้บริหารโรงเรียน
4. มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามโครงการ แก่ผู้เกี่ยวข้อง
5. ผู้บริหารหรือผู้ได้รับมอบหมายประสานงาน กับผู้เกี่ยวข้องภายนอก เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส เป็นต้น
6. แจ้งเรื่องการจัดกิจกรรม และจุดประสงค์ในการจัดกิจกรรม ให้ผู้ปกครองนักเรียนทราบ เพื่อเป็นการขอความร่วมมือและประชาสัมพันธ์
7. ดำเนินงานตามโครงการ
8. ประเมินผลการปฏิบัติงานตามโครงการ

นอกจากนี้ นันทนา เทพบริรักษ์ (2526 : 60) ได้เสนอแนะแนวทางปฏิบัติในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ไว้ว่า กิจกรรมที่จัดตามวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การถวายสังฆทานในวันปีใหม่ การทำบุญเลี้ยงพระในวันไหว้ครู ตลอดจนวันไหว้ครู นักเรียนในระดับประถมศึกษาพร้อมที่จะรับรูปแบบที่ดีไปใช้ปฏิบัติ และเชื่อมั่นในสิ่งที่โรงเรียนจัดให้การเรียนแต่ในห้องเรียนอาจจะเข้าใจเนื้อหา แต่ความซาบซึ้งเพื่อนำไปปฏิบัติอาจเกิดขึ้นยาก ควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมเช่นการให้นักเรียนเป็นผู้อาราธนาศีลด้วยตนเอง พร้อมกันทุกคน ส่วนที่สำคัญยิ่งนักเรียนควรจะได้ความรู้ที่กระจ่างว่าทำไมต้องจัดกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ขึ้นมา ในบางโรงเรียนมีกิจกรรมมากมาย แต่คณาจารย์จะบังคับให้นักเรียนทำในสิ่งที่ตนคิดว่าดี โดยสืบทอดขั้นตอนของกิจกรรมที่มีคุณค่าให้นักเรียนเข้าใจ ผลออกมาคือผู้จัดเหนื่อย นักเรียนเบื่อหน่าย ความพร้อมเพรียงของบุคลากรไม่มี ดังนั้นจึงต้องระมัดระวังให้มาก

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ โรงเรียนควรจัดให้มีขึ้นเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของวันสำคัญต่าง ๆ เรียนรู้การปฏิบัติในวันสำคัญและนักเรียนได้ฝึกการทำงานร่วมกัน ส่วนการปฏิบัติควรมีการเตรียมการโดยให้นักเรียนทราบความสำคัญ และควรจะทำกิจกรรมในวันสำคัญอย่างไร มอบหมายให้นักเรียนเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน โดยครูเป็นที่ปรึกษา

11. กิจกรรมหน้าเสาธง

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการชักธงชาติ พ.ศ. 2520 ได้กำหนดเวลาให้สถานศึกษาต้องชักธงชาติขึ้นและเชิญธงชาติลงและการปฏิบัติในการชักธงชาติขึ้นสู่ยอดเสา ดังนี้

กำหนดเวลาชักธงชาติขึ้นและเชิญธงชาติลง

1. ในวันเปิดเรียนให้ชักธงชาติขึ้นสู่ยอดเสา เวลาเข้าเรียนและเชิญธงลงเวลา 18.00 น.
2. ในเวลาปิดเรียนให้ชักธงชาติขึ้นสู่ยอดเสาเวลา 8.00 น. และเชิญธงลงเวลา 18.00 น.

การปฏิบัติในการชักธงชาติขึ้นสู่ยอดเสา

1. เวลาก่อนเข้าเรียนตอนเช้า ให้จัดนักเรียนเข้าแถว มีครูประจำชั้นเป็นผู้ควบคุมแถว
2. เมื่อถึงเวลาให้นักเรียน 2 คนเชิญธงไปผูกและเตรียมตัวที่จะชักธงขึ้นเมื่อพร้อมแล้วให้ผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้ทำการแทนบอก “ธงขึ้น ตรง”
3. ให้นักเรียนทั้งหมดร้องเพลงชาติ พอเริ่มร้องเพลง ให้ผู้ชักธงคนทางซ้ายค่อย ๆ ส่ายสายเชือกให้ธงขึ้นสู่ยอดเสาช้า ๆ ให้สายเชือกตึง ส่วนอีกคนหนึ่งผ่อนสายเชือกให้ธงค่อย ๆ ขึ้นไปและคุมสายเชือกให้ตึงเสมอกัน

จากระเบียบดังกล่าว โรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมเคารพธงชาติก่อนเข้าเรียนตอนเช้าเป็นประจำ และกระทรวงศึกษาธิการ (2523 : ๖) ได้เสนอแนะวิธีดำเนินการในการเคารพธงชาติไว้ดังนี้

1. ให้หัวหน้าชั้นทุกชั้นในโรงเรียนร่วมกันประชุมเรื่องชักธงชาติเคารพธงชาติ และอธิบายถึงความสำคัญของธงชาติจนทุกคนเข้าใจ และมีการสาธิตประกอบจนทุกคนสามารถปฏิบัติได้ โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาตามสมควร
2. หัวหน้าชั้นทุกชั้นในโรงเรียนฝึกการชักธงชาติ และการเคารพธงชาติให้นักเรียนทุกคนในชั้นจนสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง
3. ฝึกการร้องเพลงชาติให้ถูกต้อง
4. หัวหน้าชั้นแบ่งหน้าที่นักเรียนในชั้น รับผิดชอบในการชักธงชาติทุกวัน โดยหมุนเวียนกันไปตลอดปี
5. หัวหน้าชั้นหรือนักเรียนกลุ่มหนึ่ง ตามที่ตกลงกันคอยติดตามผลการปฏิบัติตนของนักเรียนตามที่ได้มอบหมาย แล้วสรุปผลให้ที่ปรึกษาหรือผู้เกี่ยวข้องทราบ

6. การประเมินผล โดยการติดตามคุณผลการปฏิบัติตนในการเคารพธงชาติ ว่าทำสม่ำเสมอเพียงใด สังเกตการชักธงชาติของนักเรียนที่ได้รับมอบหมายว่าได้ปฏิบัติตามหน้าที่ถูกต้องเพียงใด สังเกตความถูกต้องในการร้องเพลงชาติ

นอกจากการเคารพธงชาติแล้ว กิจกรรมหน้าเสาธงที่ กระทรวงศึกษาธิการ (2523 : 10) ได้เสนอให้โรงเรียนปฏิบัติคือ การสวดมนต์ไหว้พระ และการอบรมหน้าเสาธง โดยเสนอแนะวิธีดำเนินการไว้ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ตั้งคณะกรรมการร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน ร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับระเบียบกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับการสวดมนต์ไหว้พระ วิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง และหาหรือเรื่องเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอบรมหน้าเสาธง
 2. แต่ละห้องคัดเลือกตัวแทน นำสวดมนต์หน้าเสาธงตอนเช้าวันละ 1 คน หมุนเวียนกันทุกห้อง และจัดทำตารางกำหนดบุคคลที่จะทำหน้าที่อบรมหน้าเสาธง
 3. ให้ผู้ที่ได้รับมอบหมาย หน้าที่อบรม และผู้ทำหน้าที่ผู้นำสวดมนต์ ได้ฝึกในที่ประชุมคณะกรรมการเสียก่อนพร้อมทั้งพิจารณาให้ได้แบบอย่างที่ดี
 4. ให้นักเรียนที่ได้รับมอบหมาย หาข่าวหรือเรื่องที่จะพูด ให้ครูที่ปรึกษาตรวจเสียก่อน
 5. ดำเนินการตามตารางที่กำหนดไว้ถ้าพบข้อบกพร่องก็แนะนำแก้ไข
 6. การประเมินผล สังเกตจากการปฏิบัติของนักเรียน และความสนใจของนักเรียนที่เข้าแถวหน้าเสาธง สังเกตความรับผิดชอบในกิจกรรมที่นักเรียนเข้าร่วม
- จากข้อมูลที่น่ามาเสนอ แสดงให้เห็นว่ากระทรวงศึกษาธิการแนะนำให้โรงเรียนปฏิบัติกิจกรรมหน้าเสาธงตามระเบียบที่กำหนดไว้ ในการดำเนินการเน้นให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการ โดยครูเป็นเพียงที่ปรึกษา และการดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรมหน้าเสาธง ทั้งการเคารพธงชาติ การร้องเพลงชาติ การสวดมนต์ไหว้พระ และการอบรมหน้าเสาธง ควรให้นักเรียนร่วมกิจกรรมโดยเข้าใจความหมายและความสำคัญของกิจกรรม

12. กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชน

วิจิตร วรุตบางกูร (2520 : 57) ได้กล่าวถึงการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ได้แก่ การช่วยเหลือและเยี่ยมเยียนคนไข้ คนชรา เด็กอ่อน เด็กพิการ ฯลฯ การช่วยเหลือ และพัฒนาชุมชน การซ่อมแซมสาธารณสถาน และการบำรุงขวัญทางด้านอื่น ๆ กิจกรรมนี้จะช่วยให้เด็กรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและจะต้องช่วยเหลือสังคมด้วยความเต็มใจ

นันทนา เทพบริรักษ์ (2526 : 14) กล่าวว่ากิจกรรมเกี่ยวกับการบำเพ็ญประโยชน์ เช่น กลุ่มอาสาสมัครเพื่อรักษาความปลอดภัยของโรงเรียน กลุ่มรณรงค์เพื่อรักษาความสะอาดภายในโรงเรียน กลุ่มอาสาสมัครทำงานห้องสมุด ในร้านขายของโรงเรียน ช่วยตัดอาหารของโรงเรียนในเวลากลางวัน การซ่อมแซมสิ่งของต่าง ๆ ของโรงเรียน

หวน พินธุพันธ์ (2528 : 93) กล่าวถึงกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมว่า เป็นกิจกรรมที่ไม่หวังผลตอบแทน เช่นการพานักเรียนไปช่วยพัฒนาชุมชน ด้วยการทำถนนซ่อมถนน ทำความสะอาดวัดหรือตลาด บุคคลลอง หรือบำเพ็ญประโยชน์อื่นๆ แก่ชุมชน

สรุปได้ว่ากิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อโรงเรียน และชุมชนเป็นกิจกรรมที่จัดให้นักเรียนเสียสละ และร่วมมือกันทำประโยชน์แก่ส่วนรวม ดังนั้นโรงเรียนจึงควรจัดกิจกรรมโดยคำนึงถึงความสามารถ ความปลอดภัยด้วย

13. กิจกรรมแสดงนิทรรศการและผลงานนักเรียน

เขตปฏิบัติการศึกษา 6 (2525 : 343) กล่าวถึงการจัดกิจกรรมนิทรรศการว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ผู้บริหารโรงเรียน และผู้เกี่ยวข้องพึงตระหนัก ทั้งนี้เพื่อมุ่งให้มีการแสดงผลงานของนักเรียนให้มีความรับผิดชอบการทำงานร่วมกัน ปลุกฝังนิสัยผู้นำและผู้ตามที่ดี สามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้ อีกทั้งยังเป็นแนวทางสำหรับครูที่จะสามารถประเมินผลการเรียนการสอนได้อย่างดี

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531 : 51) ได้กล่าวว่าการจัดนิทรรศการในระดับประถมศึกษา เป็นการแสดงผลงานเกี่ยวกับการสรุปทบทเรียน เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งเราควรจัดขึ้นบ่อย ๆ เป็นการแสดงผลงานของเด็กนักเรียนที่ได้ประดิษฐ์ขึ้นโดยไม่คำนึงถึงว่า ผลงานสวยงามหรือไม่ เพื่อสร้างเสริมคุณธรรม คุณนิสัยในเด็กให้เป็นคนมีระเบียบวินัย มีมารยาทให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การบ่มคน ประหยัดในการใช้ของ หรือวัสดุอุปกรณ์ ในการจัดนิทรรศการ ฝึกให้เป็นคนรู้จักแก้ปัญหาตลอดจนเรียนรู้ด้วยตนเอง

สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมนิทรรศการและผลงานนักเรียน เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนควรปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะนิสัยที่ดีให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนเป็นการร่วมงานร่วมกันของนักเรียน และวิธีดำเนินการจัดนิทรรศการ กระทรวงศึกษาธิการ (2523 : 132) ได้เสนอแนะแนวทางไว้ให้ดังนี้

1. ประชุมผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายซึ่งจะมีทั้งครู นักเรียน กรรมการศึกษา และบุคคลอื่น ๆ ซึ่งแจ้งขอบข่ายและจุดประสงค์ของงานนิทรรศการตั้งแต่ต้นปีการศึกษา

2. ให้นักเรียนแต่ละห้อง ชั้น หรือชุมนุม อภิปรายเกี่ยวกับการจัดนิทรรศการการศึกษาประจำปีเช่นระยะเวลา สิ่งที่จะนำมาจัด สถานที่จัด บุคคลที่จะเชิญมาชม วิธีดำเนินการ ผู้ดำเนินการ ฯลฯ และสรุปผล

3. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานประกอบด้วยนักเรียน กรรมการศึกษาร่วมกับบุคคลอื่นในห้องถิ่นแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ

4. ประชุมคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ร่วมดำเนินงาน

5. ดำเนินงานตามวันและเวลาที่กำหนด

6. ผู้บริหารหรือกรรมการติดตามผลงานเป็นระยะ ๆ ในการดำเนินงานของแต่ละฝ่าย เพื่อช่วยแก้ปัญหาในการทำงาน

7. การประเมินผล อาจใช้หลายวิธีเช่นสังเกตความสนใจของผู้เข้าชม ใช้แบบสอบถาม สังเกตพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของนักเรียน สัมภาษณ์ผู้ร่วมงานหรือผู้เข้าชม การจัดนิทรรศการของโรงเรียนอาจจัดได้หลายลักษณะเช่น จัดนิทรรศการภายในห้องเรียน จัดนิทรรศการของชั้นเรียน จัดนิทรรศการของชุมนุมวิชาการ/กลุ่มสนใจ หรือจัดนิทรรศการรวมทั้งโรงเรียน และนิทรรศการที่ควรจัดให้มีขึ้นบ่อย ๆ คือการจัดนิทรรศการในห้องเรียนซึ่งการดำเนินงานไม่ยุ่งยากซับซ้อนนักเรียนมีโอกาสได้ฝึกฝนการปฏิบัติงานด้วยตนเอง แต่จะจัดนิทรรศการในลักษณะใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม และความพร้อมของโรงเรียน

14. กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม

เสถียร โกเศศ (2514 : 2) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมว่าเป็นวิถีหรือดำเนินแห่งชีวิตของมนุษย์หมู่หนึ่ง ซึ่งรวมกันในที่หนึ่งหรือประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ

กระทรวงศึกษาธิการ (2528 : 67) กล่าวว่าวัฒนธรรมเป็นสมบัติล้ำค่าอย่างหนึ่งที่มนุษยชาติ โดยส่วนรวมมีศักดิ์ศรี และความเป็นอยู่ที่สูงส่งกว่าสัตว์โลกทั้งหลาย เป็นสิ่งที่ทำให้สังคมมีระเบียบแบบแผน มีความสุข และมีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ

ใจริง บุญเรืองรอด (2534 : 135) ได้กล่าวว่าวัฒนธรรมแท้จริงมีความครอบคลุมในกิจกรรมอื่นๆเกือบทั้งหมดทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมเป็นเรื่องของวิถีของแต่ละคน วัฒนธรรมเป็นการแสดงออกซึ่งความเป็นชาติ ซึ่งรวมเอาเอกลักษณ์ด้านต่าง ๆ ทั้งด้านจิตใจและด้านวัตถุไว้ด้วยกัน

สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์ (2533 : 7) ได้กล่าวถึงศิลปว่าเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมของชาติหนึ่ง ๆ ในลักษณะของการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่

ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา วรรณคดี ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และศิลปะยังเป็นสิ่งที่มีผลต่อมนุษย์ตั้งแต่เด็ก เช่นบ้านเรือนที่ตกแต่งอย่างเรียบร้อยสวยงาม ภาพสถาปัตยกรรม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ ค่อย ๆ ซึมซาบเข้าไปในจิตใจของคนตั้งแต่เด็ก ก่อให้เกิดความรู้สึกในลักษณะที่งดงาม ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณประโยชน์ เพราะความงามกับความดีเป็นของคู่กัน เป็นการขัดเกลาจิตใจความรู้สึกนึกคิดให้สะอาดบริสุทธิ์

สรุปได้ว่าศิลปวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงถึงการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เป็นลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ การรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติให้คงไว้ เท่ากับเป็นการรักษาความมั่นคงของชาติทางหนึ่ง

สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์ (2533 : 23) ได้กล่าวถึงการรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติไว้คือ

1. ศึกษาหาความรู้โบราณสถาน และศิลปะต่าง ๆ อันเป็นสมบัติของชาติ ศิลปะโบราณสถานสถานต่าง ๆ ของชาติเป็นของหายากจึงควรรักษา ถนอม รู้คุณค่า รู้ประวัติ ความเป็นมา เพื่อจะได้ช่วยกันรักษาไว้ให้เป็นเครื่องหมาย แห่งความเจริญรุ่งเรืองทางศิลปะของชาติสืบไป เพราะศิลปะแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ

2. รู้จักศิลปะอันสวยงามของชาติ สร้าง รัก และหวงแหน เพราะเราต้องระลึกเสมอว่า เราทุกคนมีส่วนเป็นเจ้าของศิลปะของชาติ

ดังนั้นการปรับปรุง และบำรุงรักษาวัฒนธรรมของชาติ จึงเป็นหน้าที่ที่ทุกคนในชาติต้องช่วยกันคิดและปฏิบัติ และผู้ทำจะต้องรู้ และเข้าใจในเรื่องศิลปวัฒนธรรมของชาติเป็นอย่างดี โรงเรียนจึงสมควรจัดกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องวัฒนธรรมประจำชาติจนสามารถปฏิบัติได้ และจะได้ช่วยกันรักษา ส่งเสริม และเผยแพร่วัฒนธรรมอันดีงามของคนในชาติ ดังเช่น ไพเราะ อ่อนเกตุผล (2533 : 12) ได้กล่าวถึงการศึกษาระดับประถมศึกษาของประเทศญี่ปุ่นว่า ในช่วงฤดูใบไม้ผลิ (มีนาคม - พฤษภาคม) จะเป็นการทัศนศึกษาสถานที่ทางวัฒนธรรมหรืออนุสาวรีย์ ในละแวกใกล้ ๆ เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้กว้างขวางเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว และเพื่อให้เด็กได้มีความใกล้ชิดกับสาธารณสถาน

กระทรวงศึกษาธิการ (2528 : 67 - 68) ได้เสนอกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ที่ทางโรงเรียนอาจนำไปปฏิบัติได้ในลักษณะต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. กิจกรรมส่งเสริมทางภาษาและวรรณกรรม
2. กิจกรรมส่งเสริมดนตรีไทย และนาฏศิลป์ โดยส่งเสริมให้รู้จักเครื่องดนตรีไทยเล่นดนตรีไทยได้ตามความถนัดและความสนใจให้รู้จักเพลงไทยเดิมรู้จัก นาฏศิลป์ไทย

3. จัดกิจกรรมส่งเสริมศิลปหัตถกรรมของไทยด้านต่าง ๆ
4. จัดกิจกรรมเกี่ยวกับกีฬามารยาท ตลอดจนการแต่งกายของไทย
5. จัดกิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญต่าง ๆ

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย มีให้โรงเรียนเลือกจัดกิจกรรมได้หลายอย่าง โรงเรียนจะจัดกิจกรรมใดนั้นขึ้นอยู่กับสภาพท้องถิ่น ความพร้อมของวิทยากรงบประมาณหรือการสนับสนุนจากชุมชน

15. กิจกรรมอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น

พวงศกา ศุโรวาท (2536 : 92) กล่าวว่าประเพณี คือระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติที่เห็นว่าถูกต้องหรือเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในสังคม และมีการปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมา เช่น เกิด เรียน บวช หมั้นหมาย สมรส ปลูกบ้าน ขึ้นบ้านใหม่

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2534 : 7) ได้กล่าวว่าประเพณีของชุมชนจะส่งเสริมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความสามัคคีของหมู่บ้าน

ลักษณะของประเพณีไทย ประเทือง คล้ายสุบรรณ (2531) กล่าวถึงลักษณะของประเพณีไทยไว้ว่า

1. เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่นการสร้างกุศลผลบุญ เช่น การทำบุญบ้าน การบวชนาค การแต่งงาน
2. ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ และการทำมาหากิน เช่นประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การตาย และการทำไร่ไถนา
3. ประเพณีที่มีลักษณะยกย่องเชิดชูบุคคล หรือสิ่งที่เคารพ สักการะเช่น การยกย่องบูชาครู-อาจารย์ หรือผู้อาวุโสเช่น ประเพณีไหว้ครู รดน้ำขอพรผู้ใหญ่
4. ประเพณีที่เป็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคม มีความร่วมมือร่วมใจ ให้อภัยและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน เช่นการลงแขกเกี่ยวข้าว ปลูกบ้าน ทำบุญ
5. ประเพณีที่แสดงออกถึงความรื่นเริง เช่นมีการละเล่น หรือมีมหรสพ สมโภช เฉลิมฉลองในงานพิธีต่าง ๆ
6. ประเพณีที่มีการประสานกันระหว่างประเพณีเดิม กับสภาพปัจจุบัน โดยไม่ยึดติดกับของเก่าทั้งหมด แต่เปลี่ยนแปลงรายละเอียด หรือวิธีการบางอย่างให้เหมาะสมกับยุคสมัย

สรุปได้ว่า ประเพณีเป็นสิ่งที่คนในชุมชนส่วนมากประพฤติปฏิบัติถ่ายทอดสืบต่อกันมา ประเพณีของไทยจะส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมความสามัคคี การยกย่องเชิดชู

ผู้มีพระคุณ ประเพณีไทยมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพสังคม ประเพณีเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการแสดงออกซึ่งความเจริญ และเอกลักษณ์ของชาติ ดังนั้น โรงเรียนซึ่งเป็นสถาบันหนึ่งของสังคม และเป็นสถาบันที่สำคัญของชุมชน ควรมีการ ส่งเสริม ให้ชุมชน หรือท้องถิ่นจัดกิจกรรมประเพณีท้องถิ่นขึ้น ซึ่งการสนับสนุนให้มี กิจกรรม ส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น จะทำให้เด็กหรือเยาวชนได้เห็นคุณค่าของประเพณีท้องถิ่น และจะดำรงรักษาให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างความสามัคคีใน ชุมชน ส่ง ผลถึงการพัฒนาชุมชนต่อไป

งานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับศิษย์เก่า

1. การติดตามผลนักเรียน

ประกาศกรม สุวรรณสุข (2528 : 894) ได้เสนอวัตถุประสงค์ของการติดตาม ผลนั้นเรียนสรุปเป็นประเด็นสำคัญไว้ดังนี้

1. เพื่อครู นักเรียน ได้มีการติดต่อและสานสัมพันธ์ต่อกัน
2. โรงเรียน ผู้สำเร็จการศึกษาแล้ว ได้มีโอกาสทราบข่าวสาร ความเคลื่อนไหวความเปลี่ยนแปลงต่อกัน
3. เพื่อโรงเรียนได้ทราบข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการให้การศึกษา ซึ่งสามารถนำมาเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงกิจการของโรงเรียน
4. เป็นแบบอย่างในการติดต่อประสานสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลในชุมชน ซึ่งช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ทั้งจะมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างความเข้าใจ ความสามัคคีในชุมชน

สำหรับขั้นตอนในการติดตามผลนักเรียน ประกาศกรม สุวรรณสุข (2528 : 894 -895) เสนอไว้ดังนี้

1. จัดทำทะเบียนผู้สำเร็จการศึกษา แต่ละปีแยกไว้ต่างหากจากทะเบียนนักเรียนของโรงเรียน เพื่อความสะดวกในการตรวจค้น
2. มีการติดต่อระหว่างโรงเรียนกับผู้สำเร็จการศึกษาไปแล้ว เมื่อโรงเรียนได้จัดทำทะเบียนขึ้น ต่อไปคือการติดต่อประสานสัมพันธ์ โดยจัดกิจกรรม เช่นกิจกรรมวันครบรอบจัดตั้งโรงเรียน การทำบุญตักบาตรวันขึ้นปีใหม่ กิจกรรมแจกประกาศนียบัตร ฯลฯ
3. มีการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้สำเร็จการศึกษาแล้ว กับโรงเรียน การทำกิจกรรมร่วมกัน นอกจากเป็นการสร้างสื่อสัมพันธ์ระหว่างศิษย์ผู้สำเร็จการศึกษาแล้ว

กับโรงเรียน ครู นักเรียนปัจจุบัน ยังช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชนอีกด้วย กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดเช่น การจัดวันพัฒนาโรงเรียน การจัดทำวารสารของโรงเรียนปัจจุบัน โดยให้ศิษย์เก่าเขียนบทความลงวารสาร ฯลฯ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 54) ได้เสนอแนะข้อปฏิบัติในการติดตามผลนักเรียนไว้ ดังนี้

1. ติดตามผลนักเรียนที่จบจากโรงเรียนแล้วเข้าไปศึกษาต่อระดับสูง
 2. ติดตามผลนักเรียนที่จบการศึกษาจากโรงเรียนแล้ว ไม่ได้ศึกษาต่อ แต่เข้าสู่การประกอบอาชีพ
 3. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการติดตามนักเรียนที่จบออกไปจากโรงเรียน
- สรุปว่าการติดตามผลนักเรียนที่จบการศึกษาแล้ว ทำให้โรงเรียนทราบว่านักเรียนที่จบการศึกษาจากโรงเรียนไปแล้ว ได้นำความรู้ที่ได้จากโรงเรียนไปใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพ หรือการดำรงชีวิตได้มากน้อยเพียงใด เพื่อโรงเรียนจะได้นำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงกิจการของโรงเรียน

2. การตั้งสมาคมศิษย์เก่า

เอกชัย ถีสุขพันธ์ (ม.ป.ป. : 221) ได้กล่าวเกี่ยวกับสมาคมศิษย์เก่าว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนเก่าที่จบการศึกษา จากโรงเรียนไปแล้วก็เป็นส่วนหนึ่งของการประชาสัมพันธ์โรงเรียนซึ่งผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบเช่นกัน โดยมีสมาคมนักเรียนเก่าเป็นศูนย์กลางติดต่อ ประสานงานต่าง ๆ ระหว่างนักเรียนเก่ากับโรงเรียน นอกจากนี้ เมธี ปิถันรณานนท์ (2525 : 169) ได้กล่าวถึง คุณค่าของสมาคมศิษย์เก่าว่า แม้สมาคมศิษย์เก่าจะตั้งขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของมวลสมาชิกที่เป็นศิษย์เก่าก็ตาม แต่สมาคมนี้ก็มีส่วนช่วยโรงเรียนได้อย่างมาก ในชุมชนที่ไม่ใหญ่โต ประชาชนส่วนใหญ่มักจะเป็นศิษย์เก่าของ โรงเรียนมาก่อน สมาคมนี้จะช่วยแก้ปัญหา ต่าง ๆ ของโรงเรียนได้ไม่น้อยไปกว่าสมาคมครูและ ผู้ปกครองเหมือนกัน เช่นในด้านการจัดกิจกรรม ต่าง ๆ ของโรงเรียน การหาเงินช่วยเหลือโรงเรียนด้านความประพฤตินักเรียน สมาคมนี้จะพยายามรักษาชื่อเสียงของ โรงเรียนไว้โดยไม่ยอมให้นักเรียนปัจจุบันทำภาระใด ๆ ให้เกิดการเสื่อมเสียชื่อเสียงของ โรงเรียนเป็นต้น ส่วนวัตถุประสงค์ของการตั้งสมาคมศิษย์เก่า ประภาพรรณ สุวรรณสุข (2528 : 898) ได้กล่าวไว้ ดังนี้

1. เพื่อให้ศิษย์เก่าของโรงเรียนมีโอกาสสนิทสนมคุ้นเคยประสานสัมพันธ์อันดีต่อกัน

2. ให้ศิษย์เก่าและนักเรียนปัจจุบันมีโอกาสสร้างความสัมพันธ์ และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
3. ให้ศิษย์เก่าได้มีโอกาสได้ใช้ทรัพยากรของโรงเรียนให้บังเกิดประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม
4. เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นของศิษย์เก่า อันจะเป็นประโยชน์ในการจะประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ต่อไป
5. ศิษย์เก่าได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ความสามารถ เสาะแสวงหาความช่วยเหลือเกื้อกูลต่อไป
6. เป็นการส่งเสริมและสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลในท้องถิ่นและชุมชน

จะเห็นได้ว่าสมาคมศิษย์เก่าเป็นประโยชน์ต่อทั้งโรงเรียน และมวลสมาชิก ในสภาพสังคมปัจจุบัน โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชน ที่สามารถรวบรวมกลุ่มคนให้มาทำกิจกรรม ร่วมกันได้โดยเฉพาะ ผู้ที่เคยศึกษาในโรงเรียนการรวมกลุ่มกันของศิษย์เก่าอาจทำในรูปของชุมชน ชุมนุม หรือสมาคมศิษย์เก่าแล้วแต่สภาพความพร้อมของแต่ละโรงเรียน

แนวทางการจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า ประภาพรรณ สุวรรณสุข (2528 : 899) เสนอแนะไว้ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียน ครู ร่วมกันปรึกษาหารือในหมู่บุคคลใกล้ชิดและเห็นความสำคัญ โดยการออกไปพบปะพูดคุยขยายความคิด รวบรวมผู้มีความคิดเห็นสอดคล้องร่วมกับคณะครูของโรงเรียน เรียกว่า “คณะกรรมการริเริ่ม”
2. โรงเรียนอาจเชิญผู้ปกครอง หรือบุคคลในท้องถิ่นที่ชุมชนให้ความเชื่อถือยอมรับนับถือ เป็นผู้ริเริ่มดำเนินการชักชวนตามแนวในข้อหนึ่ง โดยเริ่มดำเนินการวางข้อบังคับ หลักการ ตามระเบียบการจัดตั้งสมาคม
3. โรงเรียนเสนอความคิดในการประชุม หรือหากท้องถิ่นซึ่งมีจำนวนประชากรไม่มากนัก อาจเชิญบุคคลที่โรงเรียนเห็นสมควรเป็นกรรมการริเริ่มก่อตั้งก็ได้ เมื่อดำเนินการจัดตั้งแล้ว จึงดำเนินการเชิญชวนผู้ปกครองเข้าเป็นสมาชิก
4. โรงเรียนขนาดเล็ก อาจจัดตั้งสมาคมในรูปกลุ่มโรงเรียน โดยมีผู้แทนครูผู้ปกครองจากแต่ละโรงเรียนเข้าร่วมเป็นกรรมการริเริ่มก่อตั้ง

การตั้งสมาคมนั้น มีระเบียบกฎเกณฑ์ที่ต้องปฏิบัติตามได้แก่ พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 และมีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีส่วนที่เกี่ยวข้องกับ

การจัดตั้งสมาคม ซึ่งในการจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่าของโรงเรียนประถมศึกษา ก็ต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามกฎหมายทุกประการ เช่นกัน

3. การสรรหาและยกย่องคนดีประจำท้องถิ่นและชุมชน

ประภาพรรณ สุวรรณสุข (2528 : 912) ได้นำเสนอเหตุผลในการสรรหาและยกย่อง คนดีเด่น และหลักเกณฑ์การพิจารณาคดีเด่นไว้ ดังนี้

เหตุผลในการสรรหาและยกย่องคนดีเด่น

1. เพื่อเป็นการยกย่อง ชมเชย และให้กำลังใจแก่ผู้ประกอบคุณงามความดีแก่ชุมชนและสังคม
2. เพื่อให้ให้นักเรียนได้ศึกษาเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ
3. เพื่อเป็นการยกระดับของสังคม
4. เป็นแนวทางในการสนับสนุน และฝึกฝนให้นักเรียนมีเจตคติที่ดี และถูกต้องต่อคนที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่าง
5. ให้โรงเรียนเป็นแหล่งและกำลังในการพัฒนาบุคคลในสังคม

ในด้านหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคดี การพิจารณาว่าบุคคลใดในสังคมเป็นคนดี ควรแก่การยกย่องสรรเสริญ เป็นแบบอย่างนั้น จะต้องเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณา โดยอาศัยหลักคุณธรรม หรือหลักศีลธรรม ดังนี้

1. เป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียร ในการประกอบอาชีพ หาเลี้ยงชีพ ด้วยความสุจริต เสริมสร้างชีวิตให้มีหลักฐาน
2. เป็นผู้มีความอดออม หมั่นรักษาทรัพย์ รู้จักใช้จ่ายใช้สอย และเก็บหอมรอมริบทรัพย์ที่หามาได้ ใช้จ่ายในสิ่งที่เ็นประโยชน์
3. เป็นผู้มีการเอื้อเฟื้อแบ่งปัน เป็นคนมีเพื่อน มีมิตร คบหาสมาคมและมีการอุปการะเกื้อกูลญาติพี่น้อง สังคม แนะนำและให้ปันสิ่งของที่มีประโยชน์
4. ตั้งใจปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา คนดีย่อมมีชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ รู้จักประหยัดตามหลักธรรมของศาสนา รู้จักแบ่งปันทรัพย์สิน และนำมาประกอบให้เกิดประโยชน์ มีการช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม

การสรรหาและยกย่องคนดีเด่นประจำท้องถิ่นและชุมชน เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลดีเด่น เข้ามาร่วมกิจกรรมของโรงเรียน เพื่อเป็นการปลูกฝังพฤติกรรมที่ดีแก่เด็กนักเรียนซึ่งตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม สุรางค์ โค้วตระกูล (2533 : 172) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เชื่อว่ามนุษย์ เรียนรู้โดยการสังเกตสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกิดจากประสบการณ์

ตรง จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น จากคำบอกเล่าและ บันทึกจากเอกสาร วิธีปลูกฝังตามแนวความคิดทฤษฎีนี้คือ การจัดประสบการณ์ทั้งทางตรง และทางอ้อม ทั้งในรูปของตัวอย่างและคำบอกเล่าดังนั้นการพิจารณาสรรหาบุคคลดีเด่นในชุมชน โรงเรียนต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยจัดให้มีกรรมการในการสรรหาจากบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย เพื่อให้ได้บุคคลดีเด่นน่ายกย่อง อย่างแท้จริงมาเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน และสังคมทั่วไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานกิจการนักเรียนในระดับประถมศึกษา มีผู้วิจัยไว้บ้างเป็นงานวิจัยเฉพาะจังหวัด แต่จะมีงานวิจัยส่วนมากที่เป็นงานวิจัยในกิจกรรมเฉพาะเรื่องที่เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานกิจการนักเรียน ซึ่งขอเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

ปียวดี ศิริงคะเปาระ (2522) สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับกิจการนักเรียนที่จัดขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดมากที่สุดคือ กิจกรรมลูกเสือ และยุวกาชาด กิจกรรมที่จัดน้อยที่สุดคือกิจกรรมยุวสหกรณ์ ยุวกสิกร

สุรพล จิตต์อำไพ (2526) ได้วิจัยโดยศึกษารูปแบบของกิจกรรมโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งสามารถจัดกิจกรรมได้ดีเด่น 6 ประเภทได้แก่ กิจกรรมด้านการเรียนการสอน กิจกรรมด้านเกษตร กิจกรรมด้านสหการ กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน กิจกรรมความสัมพันธ์กับชุมชน กิจกรรมด้านบริการเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน

ธีรารธรรม ธิมาภูด (2530) ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่และไม่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า

1. ด้านการจัดสิ่งแวดล้อมโรงเรียนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร ส่วนใหญ่ยังไม่มีที่ปัสสาวะนักเรียนชาย ด้านบริการสุขภาพ โรงเรียนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารส่วนใหญ่ไม่มีการตรวจวัดสายตานักเรียน ด้านการเรียนการสอนสุขภาพ โรงเรียนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารส่วนใหญ่ไม่มีครูที่มีวุฒิทางสุขภาพ และยังไม่ได้จัดอบรมครูสุขภาพ

2. เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่และไม่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านการจัดสิ่งแวดล้อม การบริการสุขภาพ และการเรียนการสอนสุขภาพ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยโรงเรียนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร มีปัญหามากกว่าโรงเรียนที่ไม่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร

เชื่อน ชูตินันท์ (2531) ศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี พบว่า

1. กิจกรรมที่จัดทำมากคือ กิจกรรมที่โรงเรียนต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ ประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 และกิจกรรมที่โรงเรียนต้องจัดบริการให้แก่ นักเรียน ส่วน กิจกรรมที่จัดทำน้อยคือกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับศิษย์เก่า

2. ปัญหาในการจัดกิจกรรมส่วนใหญ่ มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย กิจกรรมที่มี ปัญหาอยู่ในระดับมากคือการแก้ปัญหานักเรียนขาดเรียน การจัดตั้งชุมนุมต่าง ๆ การจัดตั้ง สมาคมศิษย์เก่าและการติดตามผลนักเรียนที่ออกจากโรงเรียนไปแล้ว

ฤเดช เกิดวิชัย (2531) ศึกษาการจัดโครงการอาหารกลางวัน ในโรงเรียนประถม ศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า

1. รูปแบบการจัดอาหารกลางวัน

1.1 รูปแบบตามโครงการรณรงค์ขจัดความอดอยาก ของนักเรียนยากจนใน โรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดอุตรดิตถ์ มีวิธีดำเนินการโดยให้กลุ่มแม่บ้านที่จัดตั้งขึ้น หมุนเวียนกันจัดทำอาหารให้นักเรียนรับประทานฟรีทุกคนและทุกวัน

1.2 รูปแบบการดำเนินการโครงการอาหารกลางวันที่โรงเรียนนำมาประยุกต์ ใช้ในโรงเรียนหลายรูปแบบ ตามความพร้อมของโรงเรียนและชุมชน นับตั้งแต่ จัดทำอาหาร ให้นักเรียนรับประทานฟรีทุกคน ทุกวัน จัดทำอาหารเสริมที่นักเรียนนำมารับประทาน ให้นักเรียนนำอาหารประทานเอง ทำขายบางส่วนพร้อมทั้งให้รับประทานฟรีบางส่วน ไปจนถึงทำ เพื่อขายทั้งหมด

2. ปัญหาการจัดโครงการอาหารกลางวัน

2.1 ด้านบุคลากร มีปัญหาขาดการสนับสนุนจากแม่บ้าน ขาดการเอาใจใส่ ดูแลจากผู้บังคับบัญชา และขาดการเอาใจจริงเอาใจจากผู้ปฏิบัติ

2.2 ด้านสถานที่ โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนน้อยขาดโรงอาหาร โรงเรียน ที่มีจำนวนนักเรียนมาก ขาดโต๊ะสำหรับนั่งรับประทานอาหาร และโรงเรียนส่วนใหญ่ขาดที่ทำการเกษตร

2.3 ด้านงบประมาณและการเงิน มีปัญหาขาดเงินทุนหมุนเวียนในการซื้อ วัตถุดิบประกอบอาหารประจำวัน และขาดเงินทุนที่จะซื้อวัสดุ เครื่องใช้ต่าง ๆ

2.4 ด้านอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดทั้งอุปกรณ์ที่ใช้ ประกอบอาหารและอุปกรณ์การใส่อาหาร

2.5 ด้านนักเรียน นักเรียนไม่สามารถร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อ อาหารกลางวันได้ครบทุกขั้นตอน

2.6 ด้านอื่น ๆ มีปัญหาผลิตผลการเกษตรที่โรงเรียนผลิตได้ ไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน

ปรีดา รุ่งโรจน์ (2532) ศึกษาการบริหารกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่าการวางแผนโรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดทำแผน แผนที่จัดทำมากที่สุดคือแผนปฏิบัติการประจำปี โดยกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายสนองนโยบายหน่วยงานระดับเหนือ ในการจัดทำแผนผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนเป็นผู้ร่วมกันวางแผน ในด้านโครงสร้างในการบริหารส่วนใหญ่ประกอบด้วย ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการและคณะกรรมการจะร่วมกันกำหนดโครงสร้าง ผู้บริหารมีหน้าที่แต่งตั้งคณะกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย หัวหน้าโครงการมีหน้าที่จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย และคณะกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย มีหน้าที่ให้คำปรึกษาคณะกรรมการนักเรียน ในด้านการดำเนินการ ส่วนใหญ่มีการประชุมแจ้งวัตถุประสงค์ในการทำงาน โดยมีหัวหน้าโครงการและคณะกรรมการส่งเสริมประชาธิปไตย เป็นผู้รับผิดชอบกิจกรรม สำหรับกิจกรรมทั้งหมดที่จัดแล้วประสบความสำเร็จมากที่สุดและส่งผลให้เกิดคุณธรรม ด้านการวัชระธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม ได้แก่ กิจกรรมอาหารกลางวัน กิจกรรมทำความสะอาดสถานที่ และกิจกรรมปกครองตนเองของนักเรียน ในด้านการประเมินผล ส่วนใหญ่มีการประเมินผลโดยหัวหน้าโครงการและคณะกรรมการ ซึ่งใช้วิธีการสังเกตการประเมินผลจะประเมินเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินการหลังจากนั้นมีการนำผลการประเมินไปปรับปรุงการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการบริหารกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย ส่วนใหญ่มีปัญหาบุคลากรมีเวลาจำกัดในการวางแผน ขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินการ และขาดการติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

ปริญญา เณรานนท์ (2532) ศึกษาเรื่องการสร้างเครื่องมือและการประเมินเครื่องมือสำหรับการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า

1. พิจารณาการบริหารงานกิจการนักเรียนเมื่อ เปรียบเทียบการปฏิบัติจริงในปัจจุบัน กับที่ควรปฏิบัติ โดยส่วนรวมทุกองค์ประกอบพบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ที่สุด และขนาดใหญ่อยู่ในระดับน่าพอใจ ส่วนโรงเรียนขนาดเล็กที่สุด ขนาดเล็ก และขนาดกลางอยู่ในระดับไม่น่าพอใจถ้าแยกตามองค์ประกอบพบว่า

1.1 การบริหารงานกิจการนักเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ กิจกรรมที่โรงเรียนต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ. ศ. 2523 ระเบียบที่เกี่ยวข้องและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนนั้น ความแตกต่างระหว่างการปฏิบัติจริงกับที่ควรปฏิบัติ กิจกรรมที่โรงเรียนทุกขนาด

อยู่ในระดับพอใจมากคือ การจัดทำสถิติรวบรวมจำนวนนักเรียนตามระดับชั้นต่าง ๆ ของโรงเรียน การประกาศแจ้งให้ผู้ปกครองส่งเด็กเข้าเรียนตามขั้นตอนของกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2524

1.2 การบริหารงานกิจการนักเรียน ในส่วนที่เกี่ยวกับกิจกรรมที่โรงเรียนจัดบริการให้แก่แก่นักเรียนนั้น โรงเรียนทุกขนาดจัดกิจกรรมที่อยู่ในระดับพอใจมากคือ การดำเนินการจัดอาหารกลางวันให้นักเรียนได้รับประทานอย่างทั่วถึง การจัดให้มีการช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลน และกิจกรรมที่อยู่ในระดับไม่น่าพอใจคือการแนะนำให้นักเรียนที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ

1.3 การบริหารงานกิจการนักเรียน ในส่วนที่เกี่ยวกับกิจการที่ส่งเสริมให้มีขึ้นในโรงเรียน กิจกรรมที่โรงเรียนทุกขนาดจัดอยู่ในระดับที่น่าพอใจคือ การให้นักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอน การให้บริการต่าง ๆ ของโรงเรียนแก่นักเรียน การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน โดยให้นักเรียนร่วมดำเนินการ

1.4 การบริหารงานกิจการนักเรียน ในส่วนที่เกี่ยวกับกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับศิษย์เก่า โรงเรียนทุกขนาดจัดกิจกรรมอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ

ผลการประเมินคุณภาพของเครื่องมือที่สร้างขึ้น ผู้บริหารและครูอาจารย์ในโรงเรียนทุกขนาด มีความพึงพอใจเครื่องมืออยู่ในระดับสูง

ฉัตรชัย สารเสวด (2533) ศึกษาเกี่ยวกับการนำความรู้และทักษะที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมสหกรณ์ไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับรางวัลการจัดกิจกรรมสหกรณ์ดีเด่น สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ

ผลการวิจัยพบว่า โดยเฉลี่ยแล้วนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความรู้และทักษะที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมสหกรณ์อยู่ในเกณฑ์พอใช้ แต่เมื่อพิจารณาแยกตามเนื้อหาแล้วพบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความรู้และทักษะที่ได้รับจากการจัด กิจกรรมสหกรณ์ เรื่องการรวมกลุ่ม เพื่อประโยชน์ของกลุ่มและมวลสมาชิกอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี ส่วนเรื่องกระบวนการทำงานร่วมกัน โดยถือหลักสหกรณ์อยู่ในเกณฑ์พอใช้

การนำความรู้และทักษะที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมสหกรณ์ไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สรุปได้ว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นำความรู้ และทักษะเรื่องการรวมกันผลิตเรื่องการบริโภคอย่างประหยัด เรื่องผู้นำ เรื่องผู้ตาม และเรื่องการทำงานร่วมกันไปใช้ในชีวิตประจำวันมาก

ไพ แสงสว่าง (2535) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานกิจการนักเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา กับผลการประเมินคุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดสงขลา พบว่า

1. การปฏิบัติงานกิจการนักเรียน ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา ในโรงเรียนทุกขนาดมีการปฏิบัติกิจกรรมในการบริหารงานกิจการนักเรียนอยู่ในระดับมาก

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างการปฏิบัติงานกิจการนักเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา กับผลการประเมินคุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปรากฏว่า ไม่มีความสัมพันธ์กัน

ศักดิ์ชัย บรรณสาร (2535) ศึกษาเรื่อง การศึกษาการวางแผนพัฒนาสุขภาพนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี ผลการวิจัยพบว่า ในการวางแผนพัฒนาสุขภาพนักเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี มีการกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย โครงการ และกิจกรรมมีงบประมาณสนับสนุนแต่ไม่เพียงพอปัญหาในการวางแผนพัฒนาสุขภาพนักเรียนส่วนใหญ่พบว่ามีปัญหาขาดงบประมาณในการวางแผน ขาดงบประมาณในการจัดหาเวชภัณฑ์ ขาดเอกสาร คู่มือสำหรับการค้นคว้าประกอบการสอนวิชาสุขศึกษา และไม่มีการประเมินผลโครงการ

ประภาส เฮ้าตระกูล (2536) ศึกษาเรื่องกระบวนการบริหารโครงการเสริมสร้างวินัยนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า

1. กระบวนการบริหารโครงการเสริมสร้างวินัยนักเรียน ทุกขั้นตอนปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง แต่ขั้นตอนการกระตุ้นการทำงานอยู่ในระดับมาก

2. ผลเปรียบเทียบกระบวนการบริหารโครงการสร้างเสริมวินัยนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารและครูอาจารย์ ปรากฏว่า ทุกขั้นตอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 โดยผู้บริหารโรงเรียนมีทัศนะอยู่ในระดับสูงกว่าครูอาจารย์